

R. P. CH. de MAILLARDOZ, S. J.:

DESATORO RODIČOVSKÉJ VÝCHOVY

VYDAL SPOLOK SV. VOJTECHA
V TRNAVE 1943.

Desaťoro rodičovskej výchovy

Napísal:

R. P. Ch. de MAILLARDOZ,
zo Spoločnosti Ježišovej.

Preložili:

Kňazi tej istej Spoločnosti.

Číslo člepnových kníh 189.

VYDAL SPOLOK SV. VOJTECHA V TRNAVE, 1943.

ÚVODOM.

Keď túto knihu podávame katolíckym rodičom a vychovávateľom, vieme, že im nejde o rozprávanie o čomsi vonkoncom neznámom. Chvála Pánu Bohu, máme veľa múdrych otcov a matiek, ktorí vedia správne vychovávať svoje dieťa. Oni už zo svojej skúsenosti poznajú celý obsah tejto knižky aspoň v hlavných rysoch.

No sme presvedčení, že práve najlepší rodičia a najskúsenejší vychovávatelia nám budú najvdáčnejší za našu prácu. Veď dať dobrú výchovu je umenie nielen najvznešenejšie, ale aj zo všetkých najťažšie. Kto by sa opovážil povedať, že sa v ňom už nemôže zdokonaľiť, že sa od nikoho nemôže v tejto veci nič poučiť — dokazoval by len to, že je slabým majstrom v tomto umení.

A pôvodca tejto knižočky, dp. Maillardozza zo Spoločnosti Ježišovej, všeobecne uznávaný za skúseneho vychovávateľa, je naozaj majstrom, ktorého diela obdivuje katolícke Francúzsko. Učil sa od neho bude každému na osoh. Na stránkach tejto knižky nájdete naši dobrí katolícki rodičia rozlúštenie otázok, na ktoré si vedeli azda len nieisto a nejasno odpovedať. Tu nájdete potvrdenie výchovných zásad, ktorých správnosť už aj sami šípili.

Ale budme si celkom úprimní.

Nebadáme, že vychovávatelia sa dopúšťajú mnohých chýb? Či si nám netreba s bolesťou uvedomiť, že dobrí rodičia a vychovávatelia sú vždy zriedkavejší?

Ako to vysvetliť?

Iste veľkú vinu nesie celý terajší svet, terajšia nevera a neúcta ku každej autorite.

Ale aj na strane rodičov býva vina. Nechcem povedať, že vždy zo zlomyseľnosti spáchaná. Dnes málokto u-

važuje. Azda starosť o každodenný chliebik a šonba moderného života pohlcujú všetok čas. A prorok nedostatok uvažovania pokladá za príčinu toho, že „zem je pustošením spustošená“. Čo sa výchovy týka, istotne má pravdu. Lebo, ako môže byť dobrým vychovávateľom ten, kto nevie, čo chce z dieťaťa vychovať, kto nepozná nástroje, pomôcky a pravidlá výchovného umenia? Vraj, vychovávateľ je vodcom dieťaťa k rozvinutiu osobnosti a k dosiahnutiu dokonalosti. Ale, ako môže viesť ten, kto nepozná cieľ? Správnu cestu nenájde, ani keby chcel. Teda vychovávateľ musí byť predovšetkým sám na čistom vo všetkom, čo sa týka dieťaťa a jeho výchovy.

Opakujeme, že neslobodno predpokladať, že by všetky chyby vychovávateľské boli spáchané zo zlomyseľnosti. Ale aj nevedomosť môže byť hriešna.

Táto knižočka bude dobrým vodcom a poradcom rodičov a vychovávateľov, ktorí doteraz azda nemali času samostatne rozmýšľať o programe svojej vychovávateľskej činnosti. Nech ju len usilovne študujú. A nech sa neuspokoja jediným čítaním. Keď sa budú spravovať jej radami, ich výchova bude istotne zdarná.

Takto sme presvedčení, že naša práca každému môže byť na osoh. Duch Svätý — Osvietiteľ nech doplní toto čítanie svojím svetlom!

P r e k l a d a t e l i a.

PRVÝ PRÍKAZ.

Majte program.

Program.

Nejeden otec alebo matka by sa zarazili, keby dostali takúto otázku:

— Podľa akého programu vychováate si deti?

— Podľa akého programu? Či aj pri výchove treba program?

Na to by som im takto odpovedal:

— Nože, ukážte mi jednu prácu, pri ktorej nepotrebuje program!

Keď hovorím o „programe“, pravda, to neznamená to isté ako ceduľka, ktorú dostanete pri vstupe do divadla, lež presne ustálenú myšlienku, silné predsavzatie a pevný úmysel ako aj cestu dosiahnuť niečo.

Kde sa púšťajú dvaja alebo niekoľkí do spoločnej práce skôr, ako by vedeli, čo chcú dosiahnuť alebo, ako si podelia úlohy?

Ktorý podnikateľ sa dá do práce so svojimi robotníkmi, kým nevie, čo od neho čakajú, cestu alebo tunel?

Ľani staviteľ nezačne stavať, dokiaľ nevie, čo treba vybudovať, kostol či obyčajný dom!

— Profesorovi, skôr ako vystúpi na katedru, treba jasne vedieť, čo má učiť, matematiku či dejiny! — A dôstojník nemôže dávať rozkazy, kým nevie, či je útok či obrana!

Polovičný program.

Hoci sa mnohí rodičia dosť nedbanlivo starajú o výchovu svojich dietok, predsa niet medzi nimi ani jedného, ktorý by nemal aspoň akú-takú myšlienku, aspoň náčrtok výchovného plánu. Svojim deťom chcú vštepiť do srdca niektoré dobré vlastnosti, chcú z nich vykoreniť isté chyby. Želajú si vychovať z nich poriadnych ľudí.

Ale či takúto všeobecnú a nepresnú túžbu možno nazvať výchovným programom?

Veru, nie.

Alebo, hej, možno — ale len vtedy, keď múr slobodno nazvať domom, keď jeden vojak je armáda, keď krajeť chleba je hostina.

Úmysel, že si zo syna vychováš poriadneho človeka, a nič viac, je istotne jeden bod výchovného programu, lež nemôže byť jediným a plným programom.

Aby si mal dom, potrebuješ najmenej štyri múry. Len tisíce vojakov tvorí armádu. A na hostinu okrem chleba treba aj iné jedlá.

— Nech ma len moja dcéra miluje, to je všetko, čo od nej žiadam! — Takto hovorí nejedna matka.

Je to dostatočný výchovný program? — Nie.

— Mne je dosť, že môj syn je pracovitý; o iné sa nestarám! — hovorí otec, ktorému ide iba o zárobok.

Či je to dostatočný a dôstojný program pre mravnú výchovu človeka?

Falošný program.

Program, čo obracia na ruby dielo, ktoré chceme dosiahnuť, je falošný. Miesto čnosti vedie ku chybám. Zohyzďuje dušu, ktorú by mal pestovať a okrašľovať.

Príklad:

Výchovným programom je hrabivosť, závisť.

Hľa, aká je výchova, ktorej ide jedine o to, aby sa dieťa naučilo nahrabať si čím viac bohatstva. Rodič ale-

bo vychovávateľ ženie dieťa do ustavičnej práce, nedo-
žičí mu oddychu, učí ho zriekať sa všetkého, znášať bo-
lesti i neprijemnosti, a to len pre jediný cieľ: aby sa sta-
lo boháčom. Peniaze, peniaze a vždy len peniaze! Penia-
ze sú najväčším šťastím na zemi! Touto myšlienkou na-
toľko presycujú dieťa, až úbožiatko uverí, že človek len
vtedy začne žiť, keď si môže sadnúť na milióny.

Iný príklad:

Keď je ambícia programom.

— Náš Janko bude minister! Najprv okresný náčel-
ník, potom župan alebo poslanec, ale nakoniec sa musí
dostať aj na ministerské kreslo!...

Janka už od útlej mladosti učia túžiť po sláve a poc-
tách. Otec ho povzbudzuje, matka sa mu liška. — To vše-
tko je klam, zrádal A to zrada bytosti, ktorá si zaslúžila
lepší osud. Čo čaká takých rodičov vo večnosti?

Správny program.

Zákon Boží: toto je jediný správny výchovný prog-
ram.

Stvoriteľ určil človekovi nielen cieľ zemskeho života,
ale mu ukázal aj cestu, po ktorej ten cieľ dosiahne. Múd-
rosť Božia, ktorá spravuje človeka, dopĺňa dieło Božej
Všemohúcnosti.

Uviesť dieťa na cestu, ktorá vedie do blaženej večno-
sti — hľa, toto je jadro správneho výchovného programu
pre každého rodiča.

Boží zákon, ktorý vedie človeka do večnej blaženo-
sti, je dvojaký:

1. prirodzený a
2. nadprirodzený.

Všetky ostatné zákony pochodia z týchto dvoch zá-
kladných pravidiel. Oba sú v dokonalom súlade, takže
spolu tvoria iba jediný zákon: Zákon kresťanskej mrav-
nosti.

Prírodný zákon je prvá časť programu kresťanskej výchovy.

Čo je prírodný zákon? — Prírodný zákon je „súhrn všetkých povinností, ktoré nás učí sám prostý rozum.“

Pán Boh stvoril človeka ako slobodného a dal mu rozum, ktorého schopnosť sa podobá facke, osvecujúcej cestu za temnej noci.

Rozum nám hovorí: „Toto smieš — ale toto je zakázané. — Toto je dobré, ale tamto je zlé. — Tento skutok je dobrý, ale ten je zlý“.

Takto pútnik, putujúci zemským životom, má sám v sebe kompas, ktorý mu ukazuje dobrú cestu a chráni ho, aby nezablúdil.

Matky, neúnavné učiteľky prírodného zákona

Prírodný zákon poznávame úsilím svojho zdravého rozumu. No v tejto práci máme pomocníkov. Matka je prvá neúnavná učiteľka, ktorá nás učila tejto múdrosti len čo sme uzreli svetlo sveta.

Čujteže, ako neprestávajú mamičky opakovať: „Treba... treba... musíš... musíš... máš... máš... povedať toto, urobiť toto a takto, takto smýšľať...“ Čože sú tieto pokyny a rozkazy, ak nie vyjadrením povinností, o ktorých sme hovorili, keď sme vymedzovali pochop prírodného zákona: „Prírodný zákon je súhrn všetkých povinností, ktoré nás učí sám prostý rozum“. Svetlo prírodného zákona v hlavičkách malučkých začne sa brieždiť najmä zásluhou matky.

Najprv presvitá, potom sa brieždi a nakoniec je jasný deň.

Svätý Tomáš Akvinský nás upozorňuje, že prírodný zákon nám dáva predovšetkým všeobecný pochop: pochop, ktorým dobré rozlíšujeme od zlého.

Tento pochop si dieťa utvorí už pri prvom prebudení ducha. Dieťaťko urobilo dačo zlé: mamička mu pohrozí, uprie naň oči, stiahne mihalnice a ukáže prísnu tvár: svedomie šepoce dieťaťu, že nerobilo dobre. Ale aj naopak. Keď je malúcké poslušné, mamička sa mu usmeje, bozkáva ho a objíma. Z tohto sa dieťa dovťípi, že urobilo dobre.

Ludská duša je hudobný nástroj, utvorený veľkým umelcom. Vydáva dobrý tón. Len ho treba vedieť vylúdiť.

Ak je matka dobrá hudobníčka, duša dieťaťa vydáva tóny mravného dobra. V jej škole sa dieťa lahúčko naučí, čo je dobré, ~~oposťné~~.

Chyby, ktorých sa treba chrániť.

Výchovný program založený na prirodzenom poriadku máva dve chyby.

1. Prvá chyba je to, že z a b ú d a m e, azda bez viny, na niektoré základné prvky mravného zákona.

2. Druhá, väčšia chyba býva to, že dačo z neho náročky v y n e c h á v a m e.

Kto z a b u d n e poučíť svoje dieťa o niektorých predpisoch prirodzeného zákona, zanechá v jeho výchove veľké medzery. Ak dieťaťu nevštepíme do srdca napríklad aby bolo úctivé, ponížené, skromné, ku každému láskavé — jeho duchovný vzrast bude porušený, chybovať mu budú práve tie vlastnosti, v ktorých spočíva dôstojnosť a milota človeka. Také dieťa bude hrubé, namyslené, dotieravé a sebecké.

Uvážte, do akých chýb a škôd upadá ten, čo nezachováva prirodzený zákon. Takto jasnejšie uvidíte, že na-
~~ozaj~~ on, prirodzený zákon, má byť vaším výchovným programom.

V y n e c h a ť dačo z prirodzeného zákona je druhá, väčšia chyba. Tu myslíme na dobrovoľné opustenie a za-
vrhnutie niektorého predpisu prirodzenej mravnosti.

— Môj Peter môže byť maškrtný, aj upíť si môže, nech len usilovne pracuje a nech len dosiahne dobré postavenie! — hovorí ne jeden otec.

— Nedbám, moja Marka môže si zakoketovať, nech je len úprimná! — hovorí ne jedna matka.

Otče, nemáš práva čnosť trpezlivosti obetovať pracovitosti a usilovnosti! Ani tebe, matka, neslobodno nepožadovať od tvojho dieťaťa čnosť skromnosti, aby sa tým viac vyznačilo čnosťou úprimnosti!

Otče, matka, vy ste len učiteľmi a vykonávateľmi Božieho zákona, vy nie ste zákonodarcami! Preto vám treba zachovať každý príkaz.

Ak nepožadujete od svojich dieťaťov splnenie každého príkazu, ste podobní skladníkovi, ktorý dovolí, aby ten, čo jeho pánovi zaplatí za jednu vec, mohol si ukradnúť, čo chce.

Prostriedky k náprave.

1. Dôkladné mravné vzdelanie je prvý prostriedok. Ak majú rodičia dať svojmu dieťaťu zdravú mravnú výchovu, sami musia dôkladne poznať celý mravný zákon.

Mravný zákon je podobný elektrickému oblúku, ktorý zblízka oslepuje oko. Všimni si svetlo o desať krokov ďalej. Na dvadsať metrov si už v tóni. A ešte ďalej — už si celkom vo tme.

Povedali sme už, že základné princípy nepotrebujú vysvetlenia. Druhotné pravdy sú už menšej zrejmé. Treťoradá pravdy robia vám už ťažkosti a o tých, čo prichádzajú za nimi, sa povie aj učenci.

Hej, prirodzený zákon je súhrnom povinností, ktoré žiaria pred ľudským rozumom. No svetlo pre všetky oči je dostatočné len v prvom okruhu.

Mravouka je veda. Treba sa učiť, aby sme sa v nej stali majstrami.

2. Návrat k sebe samému a spytovanie vlastného správania je druhý prostriedok nápravy.

Ani najmúdrejší a najučenejší človek nesmie sa zrieknuť sebakontroly, lež treba sa mu vracáť ku svojim skutkom a skúmať ich, či sú správne.

Rodičia, skúmajte, ako vychovávate! Prekvapí vás, koľkých chýb sa dopúšťate. Neľakajte sa. Nech vás poteší nádej na zdar, ktorý sa istotne dostaví, keď napravíte seba samých.

3. Hľadať pomoc u druhých. Toto je tretia cesta k náprave. Vo vlastnej veci nik nie je spoľahlivým sudcom. Oko dobroprajného a úprimného priateľa zbadá aj to, čo ujde našej sebaláske.

Dovoľ priateľovi, aby ťa upozornil na chyby. Tó ťa zachráni od nezdaru a sklamania. A oslobodí ťa aj od hryzenia svedomia, ktoré by sa skôr-neskôr dostavilo.

4. Posledná rada. Čítaj, čítaj, veľa čítaj! Najmä životopisy ti odporúčam. Dobrá kniha je baňa na zdravé myšlienky. Keď ju prečítaš, zbohatneš — hoci ten, kto ju napísal neschudobnie. Dobrý životopis okrem toho je i zrkadlom. Naučíš sa, ako sa máš správať — a keď sa budeš dobre správať, i druhých budeš vedieť naprávať.

Rád by si duši, ktorá je sverená tvojej výchove, dal dačo cenného, lež nevieš čo. — Čítaj dobré knihy! I my máme už veľa dobrých kníh pre vychovávateľov.

A zpomedzi životopisov najviac ti odporúčam životopisy svätých. Len z nich sa dozvieš, do akých výšok chce Pán Boh dvihnúť dušu, ktorú sveril tvojej opatere.

Mýlka by bola nečítať životopisy svätých len pre strach, že i tak nedosiahneme ich dokonalosť. Aj škoda by to bola. Každý strelec dosvedčí, že kto chce trafiť, musí trocha vyššie cieľiť.¹

¹ Odporúčame tu aspoň niekoľko kníh vydaných Spolkom sv. Vojtecha: Dr. Tóth: *Charakterný mladík*, Dr. Tóth: *S otvorenými očami v Božej prírode*, H. Polednová: *Duševná kvetlinová záhradka*, Dr. O. Prohászka: *V spojení s prírodou*, V. J. Máchal: *Dobré matky*, A. Kliman: *Kristus a dnešný človek*, Bertrand-Huska: *Pamätaj na Stvoriteľa v dňoch svojej mladosti*, A. Kliman: *Katolíci vo víre dnešného života*, F. M. Willam: *Život Márie, Matky Ježišovej*, C. Orsenigo:

Budúcnosť.

Hľadte do budúcnosti. Keď hovoríme už o tom, ako treba hľadiť na cieľ, prosím vás, milí rodičia, najmä vy mladší, hľadte trochu ďalej od kolísky! Ďalej aj od detskej sukničky! Ba ďalej aj od prvých nohavičiek! Každý deň sa pýtajte seba samých, aký výrok vysloví nad vami o štyridsať rokov tá bytosť, ktorej ste teraz najväčšími dobrodincami.

Horlivou a starostlivou výchovou zveľaďujete najväčší dar, dar jestvovania. Keď dáte svojim deťom dobrú výchovu, postavíte si v ich srdciach nehynúci pomník.

Ani jedno dieťa si nevie dostatočne otceniť, koľko obiet priniesli zaň otec a matka, keď sa úplne oddali svojmu poslaniu. Len zrelý človek môže spoznať, čím je zaviazaný rodičom. A toto poznanie vyvoláva v jeho duši taký dojem ako ostré svetlo, padajúce na zreničku. Jasné svetlo oslepuje, opája.

„Ak by som si mohol voliť otca, tak by to bol on! Len jeho by som chcel mať za priateľa!“ — Takto sa oduševňuje francúzsky učenec Buffou, hovoriac o svojom otcovi.

Filozof Montaigne opatruje starý kepeň svojho otca ako vzácnu relikviu. Rád sa doň odieval a hovoril: „Obliekam sa do svojho otca!“

Čo povedať o dokonalých matkách?

Maršal Kitchener tak si ctí svoju matku, že jej každý deň posielal aspoň jeden kvietok. A nebolo mu to ľahko. Lebo ako vojak skoro bez prestania bol na cestách a výpravách v zámorských kolóniách. Jeho zásielky často čakaly a hromadily sa na poštových staniciach neraz aj viac týždňov, kým prišla poštová loď alebo iný dopravný prostriedok. No to ho nemýľilo. Každý deň myslel na matku v ďalekej vlasti a každý deň jej chcel poslať kvietok na znak svojej vďačnej lásky.

Svätý Karol Boromejský, Bokor-Zlkovský: Život sv. Terezy Ježiškovej, Dr. J. Buday: Život sv. Andreja a Benedíka, slovenských pustovníkov, Dr. J. Buday: Krátky nástin života sv. Prantiška z Asisi.

Nadprirodzený zákon.

Toto je druhá časť programu kresťanskej výchovy. — „Miluj Pána Boha svojho z celého srdca, z celej duše, a zo všetkých síl a bližného ako seba samého.“

Hľa, takto znie nadprirodzený zákon.

„V týchto dvoch príkazoch — tvrdí sám Pán Ježiš — shrnutý je celý Boží zákon.“

Načo tento druhý Boží zákon? A prečo hovorí iba o láske?

Odpoveď je veľmi ľahká. Zákon je na to, aby nám ukázal, ako sa nám treba spravovať podľa nášho stavu.

Nuž a **my** máme dvojaký stav.

Ponajprv **sme** ľudia. To je náš prvý stav. Potom z milosti stávame sa účastní Božskej prirodzenosti, čiže stávame sa Božími deťmi. A toto je náš druhý stav.

Prvý stav, nakoľko **sme** iba ľudia, zaväzuje náš prirodzený zákon Stvoriteľov.

Druhý stav, stav dieťok Božích, ukladá nám milý, sladký a potešujúci zákon lásky. Toto je nadprirodzený zákon. On nám káže milovať Pána Boha ako otca, a milovať bližných ako bratov, lebo aj oni sú deťmi toho istého Otca nebeského.

Kresťanstvo spája oba Božie zákony.

Ani spojenie oboch zákonov, čiže zákona prirodzeného a nadprirodzeného, nie je ťažko pochopiť. Ako rieka prijme do seba svoj prítok a celkom sa s ním spojí — tak aj láska, čiže nadprirodzený zákon, akosi prenikne prirodzený zákon. Lenže nadprirodzený stav neberie prirodzenému stavu jeho osobitosť, hoci ho dvíha k sebe.

Prirodzený zákon zachovávať z nadprirodzenej lásky Božej, hľa, v tom spočíva spojenie oboch zákonov.

Zachovávať prirodzený zákon, aby **sme** žili ako poriadni a statoční ľudia, je rozumné. Ale nepomerne rozumnejšie je zachovávať ho preto, aby **sme** sa páčili Pánu

Bohu, keď máme česť byť prijatými deťmi Božími. Toto znamená plniť zákon lásky.

Istý sluha z milosti stal sa priateľom, prijatým synom a dedičom dobrého kráľa. Taký sluha i naďalej bude poslúchať svojho dobrodincu. No teraz už nie pre plat, ale z lásky. Radosťou mu bude, páčiť sa mu.

Prirodzená a nadprirodzená výchova.

Čo na to matky? Azda im treba nariekať, že im treba dvojako, podľa dvoch zákonov vychovávať? — Veru, nie. Nech len i naďalej vychovávajú ako doteraz. Nech výrazmi: „Rob toto... musíš... patrí sa, aby si... rozumné je, aby si...“ a podobnými slovami učia svoje deti zachovávať prirodzený zákon, ako im to diktuje zdravý rozum.

Ale jedným okom nech hľadajú aj vyššie. Nech sa povznášajú aj do nadzemských výšok. Nech aj takto rozkazujú: „Dieťa moje, urob to z lásky k Pánu Bohu“. Takto sa dostanú až do nadprirodzeného ovzdušia. Takto splnia naraz oba božské zákony: zákon prírody i zákon milosti.

Teda je dvojaká výchova: prirodzená i nadprirodzená. Nuž, či je ťažko prejsť z jednej do druhej?

Nie. Lebo „malučký“ alebo „malučká“ už vie, že lásku k oteckovi treba ukázať skutkami, že mnoho musí robiť z lásky k oteckovi. Teraz ho treba naučiť vyššie pozerať a z lásky k nebeskému Otcovi urobiť to isté, čo robí z lásky k zemskému otcovi. Či ho mamička nenaučila modliť sa Otčenáš? ...

V nadprirodzenom zákone možno sa cvičiť dvojako.

Teraz si pozrime nadprirodzený zákon zblízka. Dvojako ho možno uskutočniť:

1. Cvičením sa v samej láske;

2. Cvičením sa v ostatných čnosťach pre synovskú lásku.

Ani toto nie je ťažko vysvetliť: „Pravda, mamičky, vám sa skromne páči, keď sa vám váš malý „nezbedník“ usmieva, keď vás bozkáva, objíma a všelijako sa usiluje dokázať, že vás má rád? Či nie?“

„Nuž, vidíte, aj Otec nebeský sa tomu istému raduje! ... Aj on sa teší, keď mu jeho dieťa na zemí chce ukázať, ako ho miluje, keď mu posiela bozky, keď mu oddáva srdce.“

Keď sa Boh stal človekom, nepoznal väčšej radosti, ako baviť sa s „najmenšími“.

„Mamičky, nože neprestávajúte myšlienky, city a túžby svojich neviniatok naprávať k Tomu, ktorý im dal anjela, aby prejavý ich lásky vynášal k Božiemu trónu.“

Ale ako žiadate pre seba od svojich miláčikov viac ako city a slová, ako čakáte od nich aj skutky, tak ich žiadajte aj pre Pána Boha. Pre seba žiadate od svojich dieťok, aby skutkami dokázaly svoju lásku. Žiadate od nich, aby boli poslušné, poddačné, trpezlivé, tiché, mierne, zdržanlivé v radosti, aby sa vedely zaprieť, premôcť.

Povedzte im, že to isté chce od nich aj nebeský Otec! Poučte ich, že Pán Boh si želá, aby sa poslušnosť ozdobila aj ostatnými čnosťami.

Bohoslovci túto nevyhnutnosť vyjadrujú vetou „Charitas imperat omnes virtutes — láska prikazuje všetky čnosti.“

Láska je ako generál. Ju poslúchajú všetky čnosti.

Radosť Božieho srdca je heslom; lenže to, čo Boh chce, môže sa niekedy i meniť; láska má byť vždy napohotove, vždy ochotná ku skutkom, a tak bude privádzať ku tej čnosti, ktorá sa páči Bohu. Láska rozhýbe každú čnosť, ktorú si zachce Božia vôľa; tak ako keď pianista prstami udiera na všetky klávesy a očami hľadá do nôt hudobného diela, ktoré chce vystihnúť.

Učený bohoslovec Suarez tvrdí, že láska takto usku-

točňovaná je najrýdzejšou dokonalosťou kresfana. Volá ju: „Appretiative summa — najvyššie stojaca pri oceňovaní“ — a jej podstatu vyjadruje takto: „Velle placere Deo in omnibus — chcieť sa páčiť Pánu Bohu vo všetkom.“

Kto je pevne rozhodnutý páčiť sa Pánu Bohu vo všetkom, čo si žiada, má dokonalú lásku.

Hľa, v tejto vete máte shrnutý celý nadprirodzený zákon práve tak, ako by ste šekom na milión korún dostali možnosť kúpiť si nespočetne veľa vecí.

Aký charakter má láska k Pánu Bohu na zemi? — Neslobodno zabudnúť na charakter lásky k Pánu Bohu tu na zemi.

Podstatnou známkou tejto čnosti je bojovnosť. Až v nebi bude vífaznou.

Dokiaľ žijeme, získava „zásluhy“. Odmenu dostane až na druhom svete.

Kým sme v smrteľnom tele, treba jej viac alebo menej trpieť, znášať. Vo večnosti sa bude iba radovať.

Zbraňou lásky k Pánu Bohu je obeta. Úlohou vychovávateľa je dať ju čím skôr do rúk dieťaťu.

Šťastliví sú, kresťanský mládenec a kresťanská panna, ktorých bedlivá matka vyzbrojila za rytierov skôr ako opustili kolísku!

Matka, ktorá svoje dieťa učí prinášať obety pre Pána Boha, otvára mu bránu k svätosti, uvádza ho na cestu šťastia.

Uznám, srdce matky sa sviera bolesťou, keď jej treba už prvé krôčiky svojho dieťaťa naprávať na cestu kalvársku. Ale akej obety nie je hodný náš Spasiteľ?

Vo svätom Písme čítame, že mimo svätého Jána iba ženy sa opovážily ísť za Pánom Ježišom až pod križ. To boly matky.

Aj naše matky sú hrdinské.

Vedia, kde je Ježiš. — Vo Sviatosti Oltárnej, ktorá je prameňom bojujúcej lásky.

Preto naše kresťanské matky vodia svoje dietky na hostinu, na ktorej Spasiteľ podáva svoje najsvätejšie Telo. A skusujú, aké neobyčajné výsledky a svätosti dosahujú v duchovnom živote sedem, šesť, ba aj päťroční prijímajúci.

„Pán Ježiš a ja, my sa veľmi milujeme! — hovorí mladučký Guido de Fontgalland. — Keď ho prijmem vo sv. prijímaní, rozpráva mi... ja ho počúvam... skusujem, aký je dobrý!“

„Keď ma srdce veľmi bolí — zdôveruje sa —, keď mi búcha, ako by chcelo vyskočiť, prosím Pána Ježiša: Ježišu, utíš mi srdce. Veď si v ňom!“

Guido de Fontgalland bol dvanásťročný, keď mal podstúpiť svoj ostatný boj. bolestnú chorobu a smrť. No vtedy bol už statočným Božím bojovníkom. Jeho heslom bolo: „Najkrajšie slovo, čo môžeme povedať Pánu Bohu, je á n o!“

On rád priniesol každú obeť, ktorú žiadal od neho Boh.

Alebo, hľa. malučká Anička Guigné, ktorá tiež bola veľmi častým hosťom oltárnej hostiny.

Napísané je o nej, že každý, kto ju videl pristupovať k Sviatosti Oltárnej, bol dojatý. Vtedy nejestvovalo pre ňu nič. Zdalo sa, ako by sa bola celkom pohrúžila do Pána Boha. Od oltára ju museli viesť ako slepú. lebo by nebola našla svoje miesto v laviciach. Bola ako by živá monštrancia. Tvár jej neraz až tak žiarila.

Anička sa sama priznáva svojej mamičke:

„Keď sa sobrane modlím, Ježiško mi rozpráva. — A čo ti rozpráva, dýta sa matka. — Hovorí mi, že ma veľmi miluje.“ „Mama, ako dobre mi je, aká som šťastlivá! Ježiško mi povedal, že on ma väčšmi miluje ako ja jeho.“

Aničkina láska k Pánu Ježišovi nie je iba útlý cit! Je hotová na každú obeť. Hľa, ako smýšľa:

„Pre Pána Ježiša hodno aj trpieť, lebo aj on trpel za nás.“ „Na zemi je veľa radostí, ale všetky sú krátke. Trvanlivá je iba jedna: Tá, ktorú pozná iba ten, čo pri-niesol obeť.“ (Anne de Guigné, napísal P. Lajennie, 1927, Paris.)

Nenazdávajme sa, že takáto veľkodušnosť je len výsadou niekoľkých vyvolených dietok. Mávajú ju často aj tie, čo nevyrástli v náboženskom ovzduší. Pravda, len vtedy, keď sa nájde ktosi, čo ju v nich zobudí. Hľa:

Istá nábožná slečna vysvetľovala katechizmus deťom komunistických rodičov na predmestiach Paríža. Boly^o to deti, čo o Pánu Bohu nepočuly nič alebo len veľmi málo. Slečna mala v rukách kríž a rozprávala úbožiatkam o ňom, ako sa pre nás Pán Ježiš stal človekom a ako nás vykúpil. Keď sa vyučovanie skončilo, deti sa rozišli, k slečne katechistke pristúpil jeden z najmenších. Ukázal na kríž a pýtoval sa:

„A je to naozaj pravda, že tento pán, čo je tu pribitý, zomrel za mňa?“ — „Ale, pravdaže!“ — odpovedala slečna, ktorú chlapčekova otázka trochu prekvapila. — Ach! ... Nuž keď je to pravda, tak aj ja chcem zomrieť za ne-ho!“ (V časopise Etudes, 5. I. 1929, str. 84).

Chyby, ktorých sa treba chrániť.

Najmä týmto dvom chybám sa treba vyhýbať:

1. Zabudnúť na zákon lásky, a
2. Nechať lásku jalovou.

Na zákon lásky zabúdajú mnohí rodičia. Svojim deťom vstúpajú do srdca len čisto ľudské čnosti: šľachetnosť, poctivosť, úprimnosť, spravodlivosť, milosrdenstvo, úslužnosť, poslušnosť... Ale nič viac.

Toľko vedeli aj starí pohanski filozofi. O rodičoch, ktorí ich nasledujú, možno povedať, že sú azda „múdri“ — ale nie to, že sú dobrí kresťania.

Tých, čo sa oduševňujú za takzvanú čistú laickú morálku a výchovu, vôbec nespomínam. To je úbohý návrat k pohanskému barbarstvu. Myslím iba na tých, čo pri výchove sa chcú opierať iba o čisto „prirodzené“ pohnútky.

Takýchto je hodne a v rozličnej miere. Spomeniem len tých, čo sa tejto chyby dopúšťajú len nevedomky. Boh v ich živote vôbec chybuje. Deň takého otca prejde bez toho, že by si čo len pomyslel na Boha, bez toho, že by si od neho dačo prosil alebo mu dačo obetoval. A podľa tohto potom aj vychováva!...

Otcovia, matky, čo by ste povedali, keby vaše deti od božieho rána až do večera ani len nepozrely na vás, keby s vami ani slova nestratili, keby sa vám ani len neusmiali? Vytýkali by ste im, že sú nevďační! Žalovali by ste sa: „Kto sa o ne viac stará ako my? kto im viac dal ako my, kto im viac žičí ako my — a predsa si nás nevšímajú! Nevďačníci nevďační!“

Súhlasím s vami. I ja by som len odsúdiť vedel také deti.

Ale, povedzte mi, prosím, či Pán Boh vášmu dieťaťu menej dáva ako vy? Či sa neobetoval i zaň? Či ho neudržiava? Keby prestal na nás myslieť, srdce vášho dieťaťa by prestalo biť, bolo by po ňom!

To je jasná pravda!

Čo nasleduje z nej pre vás?

To, že od svojho dieťaťa máte požadovať, aby bolo vďačné aj oproti Pánu Bohu, aby aj jeho milovalo.

Jalová láska.

No, kresťanské matky, dbajte, aby láska vášho dieťaťa oproti Pánu Bohu neostala jalová, aby nebola „láskou bez skutkov“.

Naučte sa robiť rozdiel medzi láskou citu a láskou

oddanosti, medzi láskou náklonnosti a láskou činu, láskou len dobropriania a láskou dobročinnosti.

Nie, toto nie sú dve rozličné čnosti, lež len dva rozdielne skutky tej istej čnosti. Prvý je dokončením druhého, druhý je dôkazom prvého.

Ako by sa vám páčily stromy vo vašej záhrade, ktoré by iba kvitly, a nikdy nemaly ovocia?

Naučte svoje dieťa, aby skutkami dokazovalo Pánu Bohu, že ho miluje!

Ako sa vám to podari? — Zpomiedzi mnohých najmä dva nasledujúce prostriedky vám zaistia zdarné uskutočnenie vášho nadprirodzeného výchovného programu:

Dva prostriedky.

1. Častejšie pripomínajte svojmu dieťaťu, že i Pána Boha má milovať ako otca;

2. Nech vaše skutky ukazujú vášmu dieťaťu, že aj vy sa viniete k Pánu Bohu synovskou láskou.

Pripomínajte svojmu dieťaťu, a to častejšie cez deň, aby svoje skutky obetovalo Pánu Bohu. Nech sa neuspokojí s odriekaním krátkej rannej alebo večernej modlitby.

Teda málo je len ráno a večer myslieť na Pána Boha. No a to by bola chyba, keby sme dieťa napchávali všelijakými pobožnosťami. Dost je, keď ho naučíme spájať sa s Pánom Bohom tak, že všetko bude robiť aj z lásky k Pánu Bohu.

To znamená lásku dokazovať skutkami.

Vlastným príkladom učiť dieťa je oveľa vážnejšie a účinnejšie. Čo žiadate od druhých, zachovajte aj vy!

Takto učil aj Pán Ježiš. Napísané je o ňom, že „začal robiť a učiť“. (Skt 1, 1.)

Ako sa odvážite žiadať od dieťaťa, čo sami nerobíte?

Ako môžu vaše slová pohýňať, keď máte srdce chladné?

Nepoznám zamestnanie, ktoré by väčšmi posväcovalo ako námaha posvätiť dieťa! Či „malučké“ nie je verným obrazom svojej matky? Kto môže poprieť, že ich duše i naďalej ostávajú spojené? Či srdce dieťaťa nežije z tepla matkinho srdca? Skúmajte a potom odpovedajte! Nik nemá taký vplyv na druhého ako matka na svoje dieťa! Nik nemá takú podmaňujúcu silu ako matka! Šťastlivé dieťa, ktorého matka je svätá! Beda dieťaťu, ak dostalo zlú!

Prečo tieto vážne pravdy nie sú zlatými písmenami napísané pred každou vychovávateľkou ženskej mládeže. Či za jediný deň možno utvoriť v dievčati materinské srdce? Alebo, či za jediný deň možno utvoriť materinskú dušu?

Cesta dievčaťa od kolisky až po chvíľu, keď sa stala matkou, nie je dosť dlhá na to, aby dosť pokročila v dokonalosti tá, ktorá sa pre svoje dieťa má stať nedostihnuteľným vzorom mravnej dokonalosti.

Človek po celý život ostane taký, aký bol do siedmich rokov na kolenách matkiných. (Josef de Maistre).

Čujte, čo hovorí slávny básnik Lamartine, keď spomína svoju matku:

Boh bol pre nás ako jeden z nás. Narodil sa v nás spolu s našimi prvými neopísateľnými dojmami. Nepamätali sme sa, že by sme ho kedysi neboli poznali: nebolo dňa, v ktorom by nám boli o ňom prvý raz rozprávali. Vždy sme ho videli ako tretieho medzi nami a našou mamičkou. Jeho meno sme brali na pery spolu s materským mliekom; naučili sme sa ho už vtedy, keď ešte len blábotali.

Kolená našej matky boli nám prvým rodinným oltárom. Nábožnosť, ktorá prúdila z matkinho dychu, z jej skutkov, z jej pohybov, obkľúčovala nás ako by zemským nebom.

Táto matka mala program. A bol to plný program, pravý program: „Boh!“

DRUHÝ PŘÍKAZ.

Vaše rozkazy nech sú triezve, jasné a láskavé.

Základy sme už položili, teraz stavajme ďalej.

Dbajte, aby vaše rozkazy byly vždy triezve, jasné a láskavé.

Triezve počtom.

Jasné výrazom.

Láskavé prednesom.

Rozkazy nech sú triezve.

Nemiernosť je chyba, ktorá práve tak škodí nášmu mravnému vplyvu na bližného ako nášmu zdraviu.

Požívať pokrm je skutok mravne dobrý — pažravosť je veľká chyba.

Uznanie vo vhodnej chvíli povzbudzuje vôľu dieťaťa — neprestajné lichotenie ho rozmazná.

Aj modlitba, hoci sama v sebe je výborná, stáva sa chybou, ak ju konáte nad mieru miesto povinnosti.

Uvážte len, aké zlé následky má nemiernosť v užívaní rodičovskej nadvážnosti.

1. Stratí sa chuť poslúchať; čím sme presýtení, to sa nám ošklivie.

2. Príroda sa vzbúri, veď i malé dieťa cíti, že mu Stvoriteľ dal dar slobodnej vôle.

3. I dobrá vôľa zmalomyseľnie, keď ju zavalíme nespočetnými rozkazmi a predpismi.

Akýsi spisovateľ opisuje sedemročné dievčatko.

Matka mu prikazuje: — Zapamätaj si šesť nasledujúcich príkazov:

Nesmieš robiť toto.

Nesmieš ísť ta.

Nesmieš tak hovoriť.

Nesmieš sa tak stavať.

Nesmieš tak jesť.

Nesmieš tak chodiť.

— Nikdy si nezapamätám toľko rozkazov naraz! — rozplače sa maličká. — Čo ako sa budem namáhať, nie je možné, aby som nezabudla aspoň na jeden rozkaz. Mama tak či tak potresce.

Opovrhnutie rodičovskej nadvážnosti.

Všimnite si chlapčeka, ktorý nie je taký úzkostlivý ako to dievčatko. Šibal prefikaný, ešte si aj zažartuje z prestúpenia rozkazov, čo sa naň sypú ako krúpy. A nemá väčšej radosti, ako keď zbadá, že si protirečia.

— Paľko, pozor, odoberieš sa! — Paľko, divaj sa pred seba! — Paľko, vykroč, nemotaj sa mi pod nohami! — Paľko, neponáhľaj sa toľme! — Paľko, pomalšie! — Paľko, vyjdi na chodník! — Paľko, teraz siď s chodníka! — Paľko, postav sa ku mne zprava! — Paľko, prejdi naľavo! — Dáždnik si drž vyššie! Nie tak vysoko! Trocha napravo! Nakloň ho trocha dopredu! Nestiskaj ho tak! Chyť ho zľahka! — Nestúpaj do vody! — Nestúpaj po mokrom piesku! — Nestúpaj po kameňoch! — atď., atď., atď.

Kto tak nemierne rozkazuje, sám si rúca nadvážnosť v očiach dieťaťa.

a) Dieťa je n e p o s e d n é. — Sústredíte jeho pozornosť na jednu jedínú vec: zapamätá si ju a urobí, čo mu kázate. Ale zafažte mu pamäť naraz dvadsiatimi rozkazmi! Ani sa len nepousiluje zapamätať si ich.

b) Dieťa v i e l e p š i e u s u d z o v a ť, ako sa nazdá-

vate. Zneužitie rodičovskej moci budí v ňom odpor. Zaraz vybadá, že nevieťe rozkazovať.

c) Dieťa máva v r t o c h y. Často len preto robí dačo, lebo mu to zakázali.

Naostatok dieťa sa chce teš iť. Z čirej zábavy bude vám stále vystrájať priestupky. Aby si spravilo prechádzku zaujímavejšou, bude sa chovať tak, aby vyvolalo vzájomne si protiviacie rozkazy a práve tým sa vám bude zabávať. Či vám to nevraťi jeho huncútsky úsmev?

Rozkazy nech sú jasné.

Či sa aj dospelí nedopúšťajú mnohých priestupkov priam len preto, lebo nevedia jasne, čo je dovolené a čo zakázané?

Nuž netreba sa čudovať, že sa to stáva aj dieťaťu. Preto mu vždy jasne povedzte, čo mu kázate.

Rodičia, najprv vy sami vedzte, čo chcete.

Najviac neporiadku vzniká z toho, že rozkazujúci sám nevie jasne, čo žiada od poddaného.

Mnohí rodičia najprv dávajú rozkazy a len potom uvažujú. Veľmi nespravodlivé je žiadať od dieťaťa presnú poslušnosť, keď sa ani toľko nenamáhamo, aby sme presne vyjadrili svoj rozkaz.

Nevyjadrujte sa neurčito, všeobecne.

Róbert, nie si dost slušný. — Dieťa má byť pozorné oproti veľkým. — Na jazyk si treba pozor dať. — Treba sa bezchybne správať.

Nuž ale, azda sa nazdávate, že dieťa chápe dačo z takýchto všeobecných pokynov? Lež poučujte ho takto:

— Robko, dobre vychovaný chlapec nepredbehuje starších. — Na stoličke sedí slušne, nevyvaluje sa. —

Vieš čo hovoria o tebe? To, že neodpovedáš pekne na otázky... že hovoríš viac, ako sa ťa pýtajú... Dnes si sa, vraj, správal ako zle vychované dieťa!

Rozkazy nech sú láskavé.

Po duchu je na rade srdce. — Po svetle, teplo. — Po myšlienke, láska.

Človek má nielen rozum, ale aj srdce. Uspokojí sa len s tým, že rozkazy sú jasné, znamená zastaviť sa na polovičnej ceste.

Moc srdca nad chladným rozumom je nezmarná. Ak sa vám podarí získať si ho, dostanete nepremožiteľného spojenca. Ale, ak si ho nevšímate, ak si ho popudíte proti sebe, bude vám ukrutným nepriateľom.

„Ama, et fac quod vis, hovorieval svätý Augustín. — Miluj, a urobíš z milovaného, čo len chceš.“

„Amor meus, pondus meum. — Kde ma láska ťahá, tam sa kloním“ — hovorí ten istý svätý.

No láska neostáva skrytá v srdci. Treba ju vyviešť na božie slnko, treba ju ukázať slovom, skutkom alebo aspoň úsmevom.

Vychovávať znamená neprestajne vyžadovať obeť. To sa podarí len tomu, kto vie rozkazovať s úprimným a srdečným rozkazom, láskavo.

Teda vaše rozkazy musia byť láskavé.

Ktoré javisko je súčasne na prednesenie a uskutočnenie láskavosti? Či láska nie je dušou blaženého života? Či nie práve ona najväčšmi sblízuje manželov? Či nie z lásky sa rodí dieťa? Či nie ona je zlatou reťazou, čo spája bratov a sestry?

Dokončíte s láskou, čo ste z lásky začali. Láska vám vnukla dať dieťaťu najväčší dar na svete: život. Výchova je zas doplnok, ktorý nevyhnutne musíte dať tomu, komu ste dali život. Nože, splňte túto ostatnú povinnosť svojho

srdca. A keďže výchovu treba uskutočňovať rozkazmi, nech sú vaše rozkazy celkom preniknuté láskou.

Uvedomte si, aký je rozdiel medzi rodinou a inými spoločnosťami. V obyčajných spoločnostiach ten, čo rozkazuje, hľadá len na spoločné dobro — rodine ide o dobro jednotlivca.

Pri vojsku veliteľ dáva rozkazy, ktoré si vyžaduje dobro vlasti. V dielni vedúci rozkazuje tak, aby sa podarila vec, ktorú treba urobiť. Mestské predstavenstvo sa stará o poriadok v meste. V takýchto spoločnostiach a združeníach jednotlivec nie je cieľom, ale prostriedkom a nástrojom cudzieho dobra.

Vlastné dobro jednotlivca má hlava na zreteli iba nepriamo.

No nie je tomu tak v spoločnosti, ktorá je prvou, najzákladnejšou a najsvätejšou zo všetkých prirodzených spoločností. Otcovia a matky nemajú na starosti verejné dobro: priamym predmetom ich starostlivosti je dobro dieťaťa.

Dve príčiny nezdaru.

Rozkazujte tvrdo, surovo a hrubo — a môžete byť istí, že vaša výchova skončí sa s nezdarom.

To má dve príčiny:

1. Dieťa cíti, že vašou povinnosťou je milovať ho.
2. Cíti aj to, že mu patrí úcta.

Prvá príčina. — Dieťa nepochybuje, že máte moc nad ním. Ale aj to vie, že tie práva vám dáva jedine láska, bez ktorej by ho nebolo.

Toto dobrodenie, najväčšie zo všetkých darov, zaväzuje vás, aby ste mu dali aj čo k tomu patrí: dobrú výchovu. Keď ste mu dali život, vzali ste na seba povinnosť starať sa nielen o jeho nerušený telesný vývoj, ale aj o to, aby sa rozvíjalo a rástlo i na duchu.

Vaša láska dala dieťaťu práva. Lež nie len holé práva,

ale aj formu, akou mu ich máte vysluhovať. A tá forma je láska, láskavosť.

Opakujem, dieťa jasne cíti, že má právo na vašu lásku. Ak ho nemilujete, je urazené a nik nemôže poprieť, že právom.

Druhá príčina. Cit vlastnej dôstojnosti je ešte hlbšie zakorenený v prírode dieťaťa.

Skúmajte ľudské srdce, a presvedčíte sa spolu so svätým Tomášom, že česť je preň najcennejším dobrom.

Bez lásky sa mnohí obídu, cti sa nik nezrieka. Nenávisť nás menej bolí ako opovrhovanie. Aj popri úderoch a prenasledovaniach vycítíme, či si nás nepriateľ ctí. Často nás priam preto nenávidí, že si nás ctí. Vie si oceniť naše schopnosti, naše vlastnosti, šlachetnosť nášho smýšľania, vznešenosť našich túžob. A čím vyššie si nás cení, tým väčšími bojuje proti nám, tým väčšími nás chce zničiť, lebo sme stúpcami veci, ktorú nenávidí.

Vstred najväčšej nespravodlivosti naše srdce nachádza oporu nielen vo svojej nevine a vo svätosti veci, za ktorú bojuje, ale aj vo vedomí, že si ho nepriateľ i nechtiac ctí.

Túto úvahu vsunul som sem preto, aby som vás presvedčil, že sa dopustíte veľkej chyby, keď raníte dakoho v tomto bode, v ktorom je citlivý každý — aj dieťa!

Sú rodičia, ktorí sa nezľaknú zosmiešniť svoje dieťa, keď sa dopustilo dakej chyby, a pritom by nedbali, aby sme obdivovali ich vychovávateľské umenie, lebo je to, vraj, výborný prostriedok na utváranie charakteru.

Malý priestupník sa zahanbil. Bežal do kúta a tam plače. Otec ide za ním, vytiahne ho a zavedie medzi ostatných.

Takéto počínanie roztrpčí dieťa. Zato sa a v srdci svojom chystá sa na pomstu.

Kto chce mať zafaté, pomstivé a zlé deti, nech len robí tak ako opísaný otec. Svoj cieľ celkom istotne dosiahne.

Iní rodičia takto vzdychajú pred dieťaťom:

— Och, aký si ty len trkvas! Bože môj, aké sprosté je toto dieťa! Aké nevychované a nešikovné!

Povedzme, že je to pravda. — Nuž vtedy takéto výrony tým väčšmi rania.

Dvojaký výsledok.

Dieťa, ktorého citlivosť ste takto urazili, utiahne sa do obrany. Vaša nerozumnosť mu vyhlásila vojnu.

Forma tohto boja môže byť dvojaká: zúrivá alebo tichá — podľa povahy dieťaťa. Tichý boj je neporovnateľne škodlivejší.

1. **Z ú r í v á v o j n a.** — Ak je dieťa prchké alebo nervózne, na váš úder odpovedá zúrivo. Nič ho nezadrží: ani rozum, ani svedomie, ani povedomie jeho slabosti a vašej prevahy.

Túto pravdu vyjadril básnik Vergilius takto:

Video meliora, proboque: ...peiora sequor.

(Vidím, čo je lepšie; a predsa idem za horším.)

Ako možno zlým zachádzaním rozzúriť zviera, ktoré je od prírody tiché, tak pre vašu chybu môže sa stať zlým aj tiché, od prírody dobré dieťa. Ak ho dobre nepoznáte a neľudským zaobchádzaním dávate mu príležitosť, aby sa zlostilo a zúrilo, sami kazíte jeho povahu; dávate mu opak dobrej výchovy.

2. **T i c h á v o j n a.** — Toto je druhý prípad. Ach, nemôžem dosť prízvukovať, aký nebezpečný je tento stav! Povahy, ktoré na všetko odpovedajú veľmi prudko a zúrivo, chytro sa utíšia. Čím je búrka strašnejšia, čím divšie a strašnejšie rachotia hromy, tým skôr sa vyjasní.

Ale pri povahách melancholických a či náklonných na trdnomyseľnosť je to celkom ináč. Ich sa zmocní čosi ako polárna noc!... Za tri mesiace ani svetla ani tepla!... Ak zlým zaobchádzaním urazíte dieťa takejto povahy, azda na celý život vyvoláte v ňom odpor proti sebe!

P o m s t a : toto je to ošklivé, ktorým sa menuje protiprirodzený cit, čo azda aj na celý život opanuje krvácajúce srdce dieťaťa.

No aj taký syn alebo taká dcéra, čo premáhajú tento cit, nikdy sa nevedia oslobodiť od smutnej spomienky na rodičov. Ak aj cítia podlžnosť za to, že dostali od nich najväčší dar, dar života, ich vďačnosť je ako by zahalená večnou nocou. Rodičia im neboli ohrievajúcim a oživujúcim slnkom.

Nešťastlivý a smutne známy Talleyrad-Périgord, knieža a biskup, často opakuje trpkú žalobu, že za celú svoju mladosť ani na celý týždeň neokúsil „sladkosť a teplo rodinného kozuba“.

Prívetivosť.

Dovoľte, aby som nakoniec aj priamo osvietil čnosť, ktorú sme doteraz poznávali len z jej tône.

Prívetivosť je čnosť, ktorá nám ukazuje, akí pozorní a láskavi máme byť k iným v reči a v skutkoch.

Podľa sv. Tomáša Akvinského prívetivosť je žiarou čnosti priateľstva. Ak pochodí z nadprirodzených pohnútok, je tvárou, prejavom kráľovnej všetkých čností — lásky.

Svätý Učiteľ ju pripája k čnosti milosrdenstva, ktorej pochop so sv. Augustinom takto vymedzuje: „Milosrdenstvo je zmilovanie nášho srdca nad biedou bližného. (Porovnaj Summa Theol. 2. 2, 30.)

Ale kto je väčšmi odkázaný na zmilovanie ako dojča, však sa samo ani pohnúť nemôže? Kto je biednejší ako bytosť, ktorá bez cudzej pomoci hynie?

Buďme milosrdní k „malučkým“. Starajme sa o nich, venujme sa im tým viac, čím sú nevládnejší.

Je isté, že pri výchove sú hodiny, keď treba prísnosti. No u dieťaťa jedna hodina nesmie nikdy zmiznúť a to je hodina radosti!

Počúvajte, čo sa stalo s Jankom:

Bola som u priateľky. Hoci sme sa živo rozprávaly, neprestávala som pozorovať svojho synáčika, trojročného Janka. Malučký je veľmi milý. Práve sa mu podarilo z kociek vystaviť vežu. Obdivujeme ho.

Janko kričí, skáče, hádže sa od radosti — celkom tak ako všetci mladí páni v jeho veku. Zrazu priskočí k mame, chytí ju za ruku a — pohryzie jej prst! To býva uňho prejav najväčšej radosti!

Mama sa nahnevá:

— Už zasa?... Janko, mama sa s tebou nebude hrať!...

... Janko nechce chápať mamine slová a ide sa hrať...

— Janko, koniec, postav sa do kúta.

Ach, to je prisny trest! Janko umlkuje a skúmavo pozrie na mamu...

— Janko, bol si zlý! Choď do kúta!

Teraz už niet pomoci. Janko svesí noštek, ruky si založí za chrbtom a uvažuje, ktorý kút si vybrať. Potom vážnymi krokmi cupká na miesto, ktoré si vyvolil. Tvárik má zronenú.

Pozorujeme ho.

Janko stojí v kúte už niekoľko — sekúnd. Obráti sa. Vzdychnie si zhlboka. Ale odpoveď nedostáva.

Noštek sa zas obráti k múru.

Znova niekoľko sekúnd:

— Mama... mamička...

Mamička nepočúva.

— Janko už nebude hrýzť... Janko bude už dobrý.

— Janko, naozaj?

— Hej, mama, Janko už bude dobrý!...

— Nuž, poď odpustiť.

Janko cupká k mame, ale tvár má ešte ustarostenú.

— Mamička, prosím, odpustite mi — modlíka pokorne. Chytí mamičkinu ruku, ktorú pred chvíľou uhryzol, a pobožká ju.

— Už je dobre, Janko. Teraz sa môžeš ísť hrať.

No priateľka ostala vážna. Uvažuje, aká ťažká je úloha vychovávateľky... A Janko neodchodí. Vidno, že sa čuduje. Jeho oči nespokojne skúmajú mamičkinu tvár.

Zrazu prosebne vykrikuje:

— Usmejte sa, mamička! Usmejte sa — Janko bude dobrý!

Vtedy sa mamička usmeje — a bozká si synáčika na znak, že všetko je zabudnuté, že všetko sa napravilo. — Janko ~~zas~~ prekypuje radosťou. Kričí, skáče! Jeho trojročné srdiečko znova sa raduje, že život je pekný.⁸

Pýtam sa vás, či nie sme my všetci ako Janko?

⁸ Mária D. v časopise Bulletin National des instituteurs et institutrices catholiques de l'enseignement public.

TRETÍ PRÍKAZ.

Neproste! Nekupčíte! Nekapitulujte!

Prosiť, kupčiť a kapitulovať — toto sú chyby, ktoré pod kepienkom dobroty, milosrdenstva a veľkodušnosti zrádzajú rodičovskú lásku.

Láska robí dobre — slabosť prináša skazu.

Neproste!

Niektorí rodičia „prosia“ svoje dieťa, aby ich poslúchalo. — Aký nesmysl!

Prosiť máme len toho, kto je vyšší od nás. Toho, kto nám je rovný, žiadame. A poddanému dávame rozkaz.

Prosba znamená, že nemáme právo na vec, ktorú si pýtame. — Svojho predstaveného prosím, ak chcem od neho dačo, lebo nemám právo rozkazovať mu. Prosím seberovného, lebo nemám právo dávať mu rozkazy.

Vojak proší svojho kapitána, aby mu dal dovolenku. Vo vlaku, kde sme všetci rovní, len prosiť môžeme susedov, aby zatiahli oblok.

Ale, či by nebolo smiešne, keby kapitán prosil vojakov, aby pochodovali? Alebo keby prednosta stanice prosil strojvodcu, aby pohol vlak? A čo, keby pán musel prosiť sluhu, aby mu láskave očistil obuv?!

Otcovia, matky — čo ste, ak nie predstavení? — Keď teda prosíte svoje dieťa tam, kde by ste mu mali rozkázať, škodíte mu: mýtite jeho pochopy, uvádzate ho do nesprávnych myšlienok. Keď s ním zaobchádzate ako

s predstaveným alebo rovným — bude sa nazdávať, že je naozaj na roveň alebo azda aj väčší od vás.

Rastúci počet malých bezočivcov ukazuje, ako klesá rodičovská nadvážnosť za našich dní. Moje slová nie sú číra úvaha, lež smutná skutočnosť. Tyranských detí je práve toľko ako slabých rodičov.

Uvažujme.

Ak vám vaše dieťa „ráči“ splniť všetky „prosby“, ako dajaký bôžik, blahoželam vám, že ste naďabili na takého milostivého pána.

Ale, čo urobíte, keď si dieťa naozaj namyslí, že podľa svojej ľubovôle môže vás neposlúchať? Ostávajú vám len dve možnosti. — Alebo musíte prestať rozkazovať; no vtedy sa zriekate dať dieťaťu výchovu. Alebo, ak sa vo vás zobudí svedomie a ak máte dosť rodičovskej lásky, prestanete prosiť, začnete rozkazovať a dieťa vás poslúchne... No prečo nezačať hneď tu?

Rozkaz môže byť slušný a láskavý i vtedy, keď je rázny. Prestaňte „prosiť“.

Sú osoby, čo nemajú ani štipku sily: „Chceš?... Chceš?... Chceš?... Budeš?... Budeš polievku?... Chceš mäso? Chceš tieto šaty? Chceš ísť na prechádzku? Oblečieš si kabát? Chceš ta ísť? Alebo ta? Sám? So mnou?

Akí sú mi to hrdinovia!

Tu sa azda nejedna mamička na mňa usmeje a pomyslí si: „Aký neskúsený je len pôvodca tejto knižky! Nevie, že pred tými „chceš“ prichádzajú nespočetné „chcem“. Matka zväčša ani nemá času „prosiť“. Dieťa samo žiada: „Chcem, aby si išla so mnou na prechádzku. — Chcem, aby si mi kúpila toto. — Chcem jesť!“

Tieto „chcem“ vzťahujú sa len na tie veci, ktoré si panáčik nevládze sám vziať alebo zaopatríť.

Hľa, výchova XX. storočia!

Akáže bude potom v XXI.?

Nevyjednávajte.

Hoci vyjednávaf nie je také uponižujúce ako prosiť, rodičovskej nadvážnosti predsa škodí rovnako.

Vychovávateľka, ktorá s dieťaťom vyjednáva, nie je síce žobráčkou — ale zákazníčkou.

Vyjednáva celý deň. „Pôjdeš mi po ocot do obchodu? — Dám ti jablko.“

„Začneš sa už učiť? — Dostaneš cukrík.“

„Ak prestaneš plakať, dostaneš koláč.“

„Vypi tento liek. — Pôjdem s tebou do kina.“

„Každý raz, keď ma poslúchneš, dostaneš dvadsať ha-
lierov.“

To je obchodovanie. — Dieťa je predavačom, matka kupcom a tovarom je čnosť.

Matka ponúka hodnotu. Dieťa ju prijíma alebo za-
vrhne, žiada si viac alebo inú výmenu. Čnosť je jarmoč-
ným tovarom.

Tu už iba firemná tabuľa chybuje.

1. Čo je hanebnejšie ako špekulovať s povinnosťou?

2. Čo škodí výchove dieťaťa väčšmi ako vyvolať v
ňom zdanie, že v čnosti sa treba cvičiť len vtedy, keď
plynie z nej osoh?!

3. Či sa rodič môže ešte väčšmi pripraviť o svoje prá-
vo, ako keď miesto rozkazov jedná sa s dieťaťom ako ku-
pec v tržnici?

Povinnosťou matky je vypestovať v deťoch útle sve-
domie. Nuž a mať svedomie, znamená vedieť, čo robiť a
čoho sa chrániť, nie za peniaze alebo maškrtky, ale preto,
lebo v nebesách býva Otec, ktorý odmeňuje svoje deti.
Pán Boh nepredáva nebo, on ho otvára tým, čo ho milujú.

Z rodiny treba urobiť nebo: treba v nej plniť vôľu Bo-
žiu práve tak, ako ju plnia v nebesách: „Buď vôľa Tvoja
ako v nebi tak aj na zemi.“

Tak hovorí najväčší vychovávateľ, Pán Ježiš.

Človek, ktorý sa za mladi učil plniť si povinnosť len pre svoj ošoh, v živote zapredá si svedomie tomu, kto viac ponúka.

Odmeniť, ale nie kúpiť!

Či to, čo sme doteraz povedali, znamená, že na čnosť neslobodno povzbudzovať? — Nie!

Odmeňujte čnosť — ale nekupujte ju!

Odmeňovať námahu a usilovnosť je mravné. Aj Pán Boh odmeňuje. Či nebeská blaženosť nie je nám slúbená ako odmena? Alebo azda treba zavrhnúť čnosť nádeje? — Nie! Len otrockého a služobného ducha sa nám treba chrániť. Čiže zlá je len taká nádej, v ktorej niet lásky a ktorá nevyplýva zo starosti o večné spasenie.

Milí rodičia, robte ako Otec nebeský. Odmeňujte zásluhy. Chráňte sa kramárstva.

Ako to robiť? — Hľa, tu je na to pravidlo.

Zachovajte si slobodu odmeňovať tak, ako sa vám páči, keď chcete a koľko chcete.

Sami určujte spôsob, čas a mieru odmeny.

Spôsob? — Neviažte sa na určitý druh odmeny, tým menej smiete dovoliť, aby ju volilo vždy dieťa.

Čas? Odmeňujte, keď vy chcete; nie naraz za každým čnostným skutkom.

Miera? Dieťa nesmie rozhodovať o veľkosti odmeny. Čo je darmo dané, závisí od darcovej ľubovôle.

Odmena za čnosť nie je žold, lež slobodne udelený dar.

Nekapitulujte!

Najväčším nepriateľom rodičovskej nadváznosti je kapitulácia.

Vrchnosť, o ktorej je známe, že ju hrozbami alebo sľubami možno prinútiť, aby odvolala svoje rozkazy, sama sa podkopáva.

Nenazdávajú sa, že deti nevidia ďalej od nosa. Niet väčších a prefikanejších diplomatov ako sú ony.

Ohybnosť a schopnosť prispôbiť sa je prvou podmienkou vojnového umenia. Len čo generál vybadá, že začatý boj sa nedarí, zaraz zmení taktiku. — Detské hlavíčky v tomto umení prevyšujú aj pánov so šedivými fúzami.

Prvý manéver: vyjednávať.

Vyjednávať znamená pripraviť nepriateľovi prekvapenie a obklúčiť ho znenazdania:

- Mama, chcel by som ísť von.
- Nie, miláčik, si prechladnutý.
- Ale veď je pekne!
- Si prechladnutý.
- Oblečiem si kabát!
- Nie, si prechladnutý, si prechladnutý.
- Mama, len na chvíľočku.
- Nie, si prechladnutý.

Synáčik neustáva. Mamička odporuje, ale vždy slabšie. Konečne, tak asi po dvadsiatom útoku, vystrčí bielu zástavu. Pevnosť sa vzdala.

— Hej, miláčik, môžeš ísť na ulicu, lebo je pekne, lebo si oblečieš kabát, lebo ostaneš vonku len chvíľočku.

Všetky „nie“ sa premenily na „áno“.

Nazdávajú sa, že „miláčik“ práve takto útočil na mamičku len náhodou? ... Opýtajte sa potajomky, a prizná sa vám, že „to vždy treba takto robiť“. — Dieťa rozmýšľa, má skúsenosť, je trpezlivé: nič mu nechýba... ani naivná alebo slabá mamička.

Taktika liškania.

Iné dieťa zbadalo, že prostými dôvodmi nedosiahne nič. Nuž malý stratég zaraz premiesti svoje baterie:

— Mamička zlatá, ja ťa mám rád: dovoľ mi ísť na prechádzku.

(Aj on je prechladnutý.)

— Nie, miláčik, si prechladnutý.

— Ach, ja ťa vždy poslušnem!

— Si prechladnutý, drahučký; túto odmenu ti nemôžem dať.

— Budúci pondelok máš meniny. Keby si vedela, aké prekvapenie som ti pripravil!...

— Nuž, nedbám, holúbok. Môžeš ísť. Ale nebuď tam dlho.

Lapajte vtáčika, keď vám uletel!...

Násilie.

Medzitým i mamička všeličo skúsila... Hoci trocha neskoro, predsa zbadala, že svojho synáčka nevychovala správne. Hej, zlá výchova už prináša zlé ovocie... zlé ovocie... No nenáhlime sa vysloviť toto slovo.

Teda mamička si konečne uvedomila, že výchova s jej synáčka spíchnie ako s husi voda. Synáčik sa jej zo všetkého zručne vykrúti, vždy ju prinúti kapitulovať, vyhýba sa všetkým obeťám, ktoré utvrdzujú ľudskú povahu.

Mamičkina práca zlyhala. Dieťa má už šesť rokov, je dokonalým vzorom toho, čo voláme „rozmaznancom“. — Manžel už sto, ba tisíc ráz prosil svoju družku, aby bola energickejšia... Mamička teraz už chápe, v čom pochybila a zaumieni si, že bude rázna, nepoddajná...

Nepriateľ započne útok...

Dôvody, argumenty? — Dnes neúčinkujú na mamičku.

Líškanie? — Mamička ostáva tvrdá ani z bronzu.

Dieťa začína chápať... konečne aj ono chápe. Zaraz preorganizuje svoj front.

Prvá salva nového útoku: Milý synáčik diktuje svoje požiadavky tak zvysoka a tak sebavedome, že v ňom vôbec nepoznať doterajšieho milého poníženého chlapčeka.

Ale mama neustupuje!

Druhá salva: krik, rev.

Pevnosť odolával...

Útočník si privoláva spojenca: slzy.

Obrana pevnosti sa zakolíše...

Všeobecný útok: treskot. Stoličky, knižky, hračky, stôl, kanapa — lietajú alebo prašia od úderov rozzúrenej päste. Dvere plieskajú a dlážka je vystavená zlostnému kopaniu... Synáček zúri... uteká z izby... Ale kam?... Ach, azda sa len nechce shodiť s horného poschodia?... Samovražda?

— Juj, Katka počuli ste?... Hovoril, že sa zabije!...

Mamička ledva lapá vzduch, tak beží za synáčikom. Div, že nezúfa... Ale ešte v poslednej chvíli príbehne:

— Ach, holúbok môj, miláčik môj! Budeš mať po vôli! Hovor, čo chceš? Všetko ti dám! Všetko dostaneš!

Malý komediant vie, že vojnu vyhral. O chvíľu je už zas spokojný a dobrý ako predtým... Dostal, čo chcel!

A druhý raz, keď zas bude dačo chcieť, vynechá neúčinné prostriedky a začne zaraz zúriť. — Beda stoličkám, stolu a dverám!

Dobre ich pripevnite na dlážku!

Polovičná kapitulácia.

Mnohé matky najprv odporujú dieťaťu, ale potom mu urobia po vôli, lebo sú slabé. Práve sme o nich hovorili.

Iné matky robia práve naopak. Najprv urobia dieťaťu po vôli, všetko mu dovoľia, potom sa spamätajú, a všetko odvolajú. — Takéto počinanie nazývame polovičnou kapituláciou.

Takéto matky sú ako generál, čo najprv kapituluje, potom sa utiahne do pevnosti, začne sa brániť a nakoniec víťazí. To je smutné víťazstvo.

Je rozumné takto si počiňať?... Prečo nezačať zaraz tam, kde treba skončiť?

Posúďte tento výjav:

— Eudo, vezmi si kabát.

— Mama, veď sa neoplatí.

— Pozri, ako sa mračí! Len si ho obleč! Tlačomer kle-
sá, od západu duje.

— Mama, buď istá, nebude pršať.

— Aj vo štvrtok si zmokol, keď si išiel k strýčkovi.
Vidiš, aj vtedy si hovoril, že nebude pršať.

— Dobre, ale aj v nedeľu si mi kázala, aby som si
vzal kabát, a veru, nepamätám na krajší čas, ako bol
vtedy.

Matka je rozhodnutá nepopustiť. Ostro skríkne na
chlapca:

— Nemudruj toľko! Ber si kabát a choď!

Chlapec sa bez slova oblečie a ide.

Nuž, povedzte; načo bol predchádzajúci rozhovor?
Načo uvažovať o počasí, keď potom i tak príde rozhodný
príkaz?

Čo súdiť o generálovi, ktorý si je istý víťazstva, ale
najprv sa dá nabiť a len potom rozostaví svoje vojsko a
rozdrví nepriateľa? Takýmto počínaním posmelí nepria-
teľa, poníži svojich vojakov a víťazstvo urobí ťažším.

Čím viac vyjednávate so svojim dieťaťom, tým väčš-
mi mu otupujete ducha poslušnosti. Ak svojmu poddané-
mu umožňujete, aby vám protirečil, sami si kazíte autori-
tu.

Dve podmienky rozkazovania.

Rozkazovať treba:

1. premysleno

2. spokojne.

Premyslieť či, čo chceme rozkázať, je úlohou hlavy,
mysle.

Spokojnosť — je dar srdca.

Premýšľať, uvažovať.

Prečo mnohí rodičia neužívajú správne svoju nadváž-
nosť? Preto, lebo pred rozkazom dosť nepremýšľajú!...
Alebo preto, že vôbec neuvažujú!

Rodičia, ktorí premýšľajú, delia svoje myšlienky na dve skupiny.

Prvá skupina týka sa predmetu, vecí, ktoré treba rozkazať. Tieto nie sú rovnaké ale majú rozličnú hodnotu, sskupujú sa do rozličných radov. Rozlišujeme tri rady vecí, ktoré možno rozkazovať.

1. V prvom rade sú tie veci, ktoré sú také významné, že rodič, alebo vôbec predstavený v nijakom prípade nesmie v nich popustiť. Keby ich nerozkazoval a nestaral sa, aby ho poslúchli, ťažko by zhrušil.

2. Do druhého radu patria veci, ktoré nemajú toľkú hodnotu, že by sme ich nemohli obetovať, keby to vyžadovalo väčšie dobro.

3. Konečne tretí rad tvoria veci celkom malého významu. Vrchnosť, ktorá by si zaumienila, že i na veci tejto tretej skupiny rozprestrie svoju rozkazovacnú moc — by sa zosmiešňovala.

Druhá skupina myšlienok uvažuje o podmete, komu sa rozkazuje.

Rodič rozkazuje dieťaťu.

Teda premýšľajúci rodič uvažuje aj o tom, kto je jeho dieťa, aký pochop má, aké mravné vlastnosti ukazuje, aj o tom, aké sú jeho telesné sily.

Každé dieťa má svojskú povahu, svojskú nátturu, svojskú osobnosť. — Veľkej ch,oy sa dopustí vychovávateľ, ktorý od jednotlivostí chce prejsť ku všeobecnému. Zdravý rozum prikazuje, aby sme pokračovali práve naopak. To znamená, že vychovávateľ musí najprv poznať zásady a pravidlá správnej výchovy, potom mu treba skúmať, ako ich uplatní pri dieťati, ktoré mu je sverené.

Podaktorí tvrdia, — lež neprávom —: koľko detí, toľko celkom rozličných pováh. Podľa nich vraj, najprv treba čakať, aby sa ukázala náttura dieťaťa a len potom možno zostaviť princípy jeho výchovy.

Kto si takto počína — najprv strihá a len potom me-

ria. Alebo sadnite si do auta, pustite ho a keď sa prevrhnete, skúmajte, ako treba riadiť auto.

My sa pridržame opačnej mienky.

Rozumný otec najprv skúma zásady zdravej a správnej výchovy, potom prejde ku skutkom. Pýta sa, ako možno uplatniť všeobecné zásady, a to práve pri tomto dieťati, ktoré žije práve v týchto okolnostiach.

Ako sa naučiť správne uvažovať?

Vychovávateľ, uvažujúci o výchove dieťaťa, nájde výbornú pomôcku v otázkach, ktoré zostavil slávny rímsky rečník Cicero.

Quis? Quid? Ubi? Quibus auxiliis? Cur? Quomodo? Quando?

Kto je ten, ktorého mám vychovávať? — Toto dieťa.

Čo je moja úloha? Dať mu zdravú výchovu.

Kde treba vplývať? Na ktoré schopnosti?

Aké pomôcky mám naporúdziť? — Ducha. Srdce. Energiu.

Prečo je moja práca taká ťažká a vážna? — Lebo výchova rozhoduje o celom živote človeka.

Ako vychovávať? Len pre prítomnosť? Aj pre budúcnosť?

Kedy začať vychovávať? — Ešte dnes. Zaraz.

Ktorý obchodník by si nenašiel času uvažovať skôr ako by podpísal zmluvu?

Koľko je otcov a matiek, čo si pred Pánom Bohom a pred budúcnosťou svojho dieťaťa skúmajú svedomie o tom, ako vychovávajú?

Uvažujte. — Sami budete prekvapení, koľko chýb zbaľáte, koľko opráv uznáte za potrebné! Zreformujte svoj výchovný program, a uvidíte, že vaša námaha prinesie stonásobné ovocie.

Teda prvou podmienkou zdarného rozkazovania je uvažovať, premýšľať. Ako druhú podmienku sme označili, aby sa rozkaz predniesol spokojne.

Kráľovné spokojnosti.

Poznáte kráľovné spokojnosti? Nahliadli ste do po-
žehnaných rodín, v ktorých panuje kráľovná spokojnosti?

Kráľovná tichej spokojnosti pozná svoju moc. Vždy
je milá. Večne sa usmieva. Čnosti žiaria s jej tvári. Nič
nerozbúri tichú hladinu jej duše: Ani ťarcha spojená s
výchovou dieťat, ani ich zdravotný stav, ani nedostatok;
ani okolnosti.

Povinnosť žiari pred ňou ako hviežda. Ide za ňou ako
keďysi Traja svätí králi, lebo aj ona vie, že jej ju sám
Boh posielal: Boh, ktorý svojimi otcovskými rukami sprá-
vuje jej život, ktorým jej treba žiť ako manželke, matke,
panej domu a tvorivej žene.

Jej rodinný kozub je kráľovstvom, pokoja, skoro by
som povedal kráľovstvom tichosti. Ak sa v ňom ozvú
hlasy, to je len preto, aby sa spojily v radosný koncert.

V jej dome všetko súhlasí a ide presne ako dobré ky-
vadlové hodiny, na ktorých t i k je práve také ako t a k:

Viete, čo je tajomstvo kráľovnej spokojnosti? ... Pre-
čo je táto pani domu taká odlišná od ostatných?

Preto ... že je paňou i s e b e s a m e j.

ŠTVRTÝ PRIKAZ.

Rozkaz spojte s poučením.

Vychovávať neznamená natiahnuť a pustiť stroj, ani dresirovať zviera.

Človek je bytosť obdarená rozumom a slobodnou vôľou. Slobodne robí to, čo mu rozum ukazuje.

Vychovávať znamená byť advokátom pravdy. Predkladáme žiakovi pohnútky, prečo má robiť dobré, on o tom rozumom usudzuje a vôľou sa rozhoduje.

Teda presvedčiť žiaka je prvou úlohou učiteľa.

Kto by sa uspokojil povedať dieťaťu: „Toto rob!“ — „Toto nesmieš robiť!“ — márne by sa nazdával, že tak treba vychovávať ľudskú bytosť.

Milí rodičia, keby ste tak zvysoka rozkazovali, vystavili by ste sa nebezpečenstvu, že vaša výchova zlyhá. — Tak možno zviera dresirovať, ale nie človeka upraviť na dobrú cestu.

Pri takomto počínaní ostanete vonku. Nepreniknete k duši dieťaťa. No a človek je bytosť, ktorej činnosť vychodí znútra.

Človek rozmýšľa. chce, koná.

Poučovať neznamená jednať sa.

Tento príkaz môže sa zdať opakom toho, čo sme žiadali v predchádzajúcej hlave. Či sme doteraz neprízvu-kovali, že poslušnosť má byť bezpodmienečná a príkaz jasný a rázny?

Tažkosť sa rozplynie, keď si uvedomíme, že „poučovať“ môže znamenať hocičo, len nie „jednať sa“.

Keď sa pri rozkazovaní jednáte, ustupujete dieťaťu, dovoľujete mu, aby svoju múdrosť postavilo proti vašej múdrosti, dávate mu právo kontrolovať vaše rozkazy a konečne dávate mu celkom na vôľu, či vás chce poslúchnuť, či nie.

Jednať sa, pokonávať sa môžu len rovnocenné stránky. Jednať sa znamená klásť alebo prijímať podmienky.

Keby sa rodič jednal s dieťaťom, všetko by obracal naruby. Rodič je predstavený — dieťa poddaný. Rodič je hlava — dieťa závisí od hlavy.

Sú rozliční poddaní.

Sú prípady, v ktorých postačuje vonkajší rozkaz, vonkajšia úprava. Ale sú také prípady a takí ľudia, u ktorých treba preniknúť až k duši.

Napríklad, keď treba vyrovnať dajaký briežok, dosť je dať rozkazy robotníkom. Hlavné je, aby rozkaz bol vykonaný. Rozkazujúcemu o iné ani nejde.

Inú povinnosť majú otec a matka. Pán Boh im sveril do opatery duše. Deti sú pútnici do večnosti, povinnosťou rodičov je upraviť ich na správnu cestu. Aj to je povinnosťou rodičov, aby budili, osvecovali rozumové schopnosti svojich dietok, ušľachťovali ich vôľu, milovali ich a tak ich viedli, aby sa dostaly k Pánu Bohu, ktorý je otcom dietok. — Toto je dvojaká úloha: práve tak vnútorná ako vonkajšia.

Jednať sa, vyrovnávať sa kupčiť ustupovať — to by znamenalo spreneveriť sa úlohe rodiča. Rodičia, dieťa — váš žiak musí prijať vaše myšlienky, vaše city, vôľu, vaše rozkazy! Svojou nadvážnosťou, svojim vychovávaním kladiete základy budovy ktorú si vaše dieťa až potom bude môcť samo dostávať, keď dorastie a dozrie!

Aká má byť mravná výchova?

O umení, ako vychovávať „malučkých“ sme už hovorili. Preto sa k nemu nebudeme vracáť. Tu chceme ukázať, ako sa treba v ňom cvičiť, ako ho treba uskutočňovať.

Ako poučovať bez toho, že by sme sa jednali, keď rozkazujeme? Toto je hlavná otázka.

Rozoznávajúte dve doby.

1. Dobu súčasnú, v ktorej dávate rozkaz a

2. dobu, ktorá nasleduje po danom rozkaze.

Keď rozkazujete — tak i b a rozkazujte. Neospravedlňujte svoj rozkaz a nevysvetľujte viac, ako treba, aby dieťa pochopilo vašu vôľu.

Ale, keď už prišiel istý čas po splnení vášho rozkazu a keď sa vám ponúka vhodná príležitosť, vysvetlite dieťaťu, čo vás pohlo, aby ste mu dali práve taký rozkaz.

To nazývame „druhou dobou“. Toto je čas, v ktorom môžete poučovať svoje dieťa.

Ak ho, napríklad, chcete poučiť o potrebe poslušnosti, môžete to urobiť asi takto:

— Janičko, vieš prečo treba poslúchať vo všetkom a v každej chvíli? Predstav si, aký neporiadok by nastal na svete, keby nik nechcel poslúchať! Čo by bolo, keby strojvodca nechcel viesť vlak podľa cestovného poriadku?

— Len malé deti nechcú poslúchať, keď im rodičia dačo rozkazujú. Každý sa z nich za to smeje, pokladá to za hlúpe a detské. Či vždy chceš ostať deckom? Chceš aby sa ti každý vysmieval? Len vtedy si ťa budú vážiť, keď budeš poslúchať ako dorastený človek: ochotne, bez šomrania a bez meškania.

Podľa tohto vzoru môžete rozprávať aj o iných čnostiach alebo nečnostiach.

Napríklad o luhaní.

— Mariška, predstav si, čo by bolo, keby každý luhal ako ty. Čo by bolo, keby ani obchodník, ani mäsiar, ani pekár, ani bankár, ani lekár, ani prednosta stanice, ani

nik iný nechcel hovoriť pravdu? Myslím, že vtedy by sme nikomu nemohli veriť. Či by tak bolo možno žiť?

Keď treba, rozprávajte v príkladoch, všetko opisujte farebne a názorne. Tak, aby ste zachytili fantáziu dieťaťa. Tak sa mu vaše slová vryjú do pamäti.

Ľnokedy zas môžete rozprávať o maškrtnosti, o hneve, o krádeži a o všetkých nečnostíach detského veku.

— Miško, ako by vyzeral svet, keby každý bol maškrtný ako ty? ... Ľudia by celý deň sedeli v cukrárni. Všetky peniaze by míňali iba na cukríky, zmrzlinu a na sladkosti ... Veru, potom by si všetci pokazili žalúdok, ako ty, toľ nedávno! ...

— Alebo čo by bolo, keby celý svet bol lenivý!?. . Nik by nechcel pracovať! ... Nuž, vtedy by sme nemali ani chleba, ani ovocia, ani liekov, ani elektrického svetla ... Nič by sme nemali, lebo všetko treba prácou nadobudnúť. Bez práce nemožno žiť!

O náklonnosti k hnevu môžeme asi takto hovoriť:

— Jurko, čo by bolo, keby každý bol taký jedoš ako ty? Čo? keby sa každý vadil a bil ako ty? ... Celý svet by bol vo vojne! ... Nik by nemal pokoja ... Nič by neobstálo ... Nastalo by peklo na zemi!

— Nuž vidíš, dieťa moje, či to, čo by bolo zlé u veľkých, neškodí aj tebe?

— Rozmýšľaj o tom, čo som ti povedal. A naprav sa!

Milí rodičia, zapamätajte si, že vo výchove u tvora, obdareného rozumom a slobodnou vôľou, nesplňte hlavnú vec, ak svojmu dieťaťu nevštepíte do duše smysel pre poslušnosť.

Človek je bytosť rozumom obdarená, povolaná správať seba samú. Naučte ho teda, aby svoje skutky vždy robil podľa rozumu. Vedte ho tak, aby sám vedel usúdiť, aké vhodné, nevyhnutné a krásne sú povinnosti, ku ktorým ho priučate.

Sloboda dieťaťa.

Keď som vás už presvedčil, že rozum dieťaťa má isté práva, treba si povedať niekoľko slov aj o tom, že je obdarené aj inou výsadou: slobodnou vôľou — a že úlohou dobrej výchovy je čím väčšmi zdokonaľiť túto schopnosť, ktorú medzi celým viditeľným tvorstvom má iba človek.

Je to páľčivá otázka. Ale nesplnil by som svoju úlohu, keby som ju obišiel. — Bránil som nadvážnosť rodičov; či mi je nie rovnakou povinnosťou zastáť sa aj slobody dieťaťa?

Z ducha neodvislosti, pod ktorým trpia súčasné generácie, vyšla výchovná škola, ktorá obracajúc všetko naruby učí, že základom výchovy nie je nadvážnosť rodičov, ale neodvislosť detí, neprávom „slobodou“ menovaná.

Kto vychováva podľa náuky tejto modernej školy, je ako staviteľ, ktorý strechu skrýva do zeme a fundamenty stavia do vzduchu — len preto, aby za každú cenu vytvoril dačo nového.

Takáto falošná náuka je hrobom zdravej a správnej výchovy. O tom škoda reči šíriť!

Zdravý ľudský smysel odsudzuje blúznivcov, ako sú Ján Jakub Rousseau, ktorého spis *Education Nouvelle* (Nová výchova) chce pod nebom nám cudzím ukázať, aká dôsledná je výchova podľa týchto nových zásad.

Tento falošný výchovateľský smer by sme vôbec nespomínali, nebyť škôd a zmätku, ktoré zapríčinil svojím vplyvom:

Modernú dobu zachvátily pochybnosti o výchove. Sú to nezdravé škodlivé pochybnosti. Mnohí sa pýtajú:

— Či je pravda, že svojim deťom nedožičíme dost slobody?

— Či je pravda, že naše rodičovské práva sú prekážkou slobodného vývinu dieťaťa?

— Či je pravda, že doteraz sme vôbec nepochopili

dušu dieťaťa že celkom nič nevieme o mravnom rozvoji dieťaťa?

— Či je pravda že až teraz začína „svitať“, že až teraz sa ukazuje „nová zornička, ktorá nám prinesie svetlo celkom novej výchovy?

Nie. Skôr treba povedať, že po dvadsiatich storočiach svetla začína sa „zmrákať“!

Či nám dejiny dosť zjavne neukazujú, ako upadla ľudská spoločnosť za ostatné storočia?

1. V XVI. storočí: boj proti náboženskej autorite.
 2. V XVIII. storočí: vzburá proti politickej autorite.
 3. V XX. storočí: opovrhnutie rodičovskej autority.
- A ešte sme sa nezastavili!

Čo je sloboda?

Nič nie je osožnejšie, ako vymedziť si jasné pochopy. Sloboda je schopnosť vyvolať si zpomedi protiv to, čo vôľa chce.

Či matka, ktorá uplatňuje svoje práva, znemožňuje a zabíja slobodu dieťaťa?

— Ľudo, nože daj pokoj sestričke! Nebi ju!

Či tento zákaz je atentátom na slobodu malého nezbedníka? — A to už ako? Či mu aj po tomto zákaze neostáva možnosť robiť, čo sa mu páči? Ľudo uvažuje. Pochopí, že byť bezbrannú sestričku je aspoň neslušné, a nájde si inú zábavku.

Či tu neplatí pochop slobody celkom tak, ako sme si ho vymedzili?

— Nie celkom — namietate. — Matka sa vyhrážala. Ľudo ustúpil len pre trest, ktorý nebolo ľahko predvídať.

Pozrime sa zblízka, čo je sloboda.

1. Načo dal Pán Boh človekovi slobodu? Nato, aby človek išiel za svojím cieľom slobodnou vôľbou prostriedkov — Cieľ človeka je dokonalá večná blaženosť. — Človek si blaženosť musí zaslúžiť. — Aby zásluha bola

možná, je nevyhnutne potrebná aj sloboda robiť dobré alebo robiť zlé.

2. Z akých prvkov sa skladá takéto užívanie slobody?

a) Z osvietenia rozumu.

b) Zo sily vôle.

Čím viac svetla má sloboda pri výbere prostriedkov, tým lepšia bude voľba.

Čím mocnejšia je vôľa, tým istejšie dosiahne svoj cieľ.

Čo je úlohou výchovy?

Výchova dáva svetlo a silu dieťaťu, lebo jeho rozum i vôľa sú ešte slabé. Dieťa ešte nevládze bez pomoci kráčať za svojim posledným cieľom, ešte nemá dosť sily nadobudnúť si stálosť v čnostiach, a predsa od nich závisí jeho spása.

Či takéto pomoc nie je číre dobrodenie?

Ako v nebi, tak aj na zemi.

Milí rodičia, ak ste verní svojim povinnostiam, robíte na zemi to isté, čo Pán Boh v nebi.

Dopustiť sa hriechu je v nebi nemožné. Tam je nemožné konať nečestne. A jednako tam prekvitá sloboda. Človek tam dobre robí nevyhnutne, hoci nie je prinútený.

Otázka je, či takéto „nevyhnutnosť“ znižuje slobodu, alebo či ju ešte zväčšuje?

Predovšetkým upozorňujem, že si ju nesmiete poplieť s takzvanou nepremenlivosťou alebo neodvratnosťou osudu.

Nevyhnutnosť účinkuje znútra.

Osudová neodvratnosť prichodí zvonka.

V nebi nevyhnutnosť čnosti je náklonnosť k dobru, ktoré strhuje neodolateľným leskom mravnej krásy.

Svätosť sa javí očiam (a či skôr duchu) blažených v takom žiarivom svetle, že sa jej oddávajú bez výhrady.

Čosi podobného skusujeme aj tu na zemi. — Napríklad, položte vedľa umeleckého diela, ktoré ma svojou dokonalou krásou celkom uchvacuje, dajaký nepodarený pokus maliara najmodernejšieho smeru... Či si „nevynutne“ nevolím dokonalý obraz?

A čo iného robíte, vážené mamičky, keď svojmu miláčikovi opisujete krásu čnosti?

Vy ho „nútite“ milovať mravnú krásu. — Či tým robíte násilie jeho úsudku? Kazíte mu vkus? — Veru nie! Dieťa nasleduje svoju prirodzenú náklonnosť; slobodne sa prikloní ku mravnej kráse, ktorú ste mu predložili.

Blaženým v nebi je nemožné nedávať prednosť dobru pred zlom, svätosti pred hriechom, práve tak, ako i nám je nemožné nevážiť si väčšmi pozorné zaobchádzanie ako hrubú urážku.

Boh je slnko nekonečnej krásy, vyžiarujúce prenikavé teplo dobra, ktoré nakláňa obyvateľov neba, aby si vo všetkom neodolateľne a predsa slobodne volili vždy najväčšie dobro.

Podobnú vznešenú úlohu majú na zemi otcovia a matky. — Iste rodičom chybuje oblažujúca jasnosť, ktorou by dieťa mohli „nútiť“ a nemajú ani takú lásku, ktorá tam hore bude priťahovať naše srdcia k najvyššiemu Dobru. Ale čo iného je výchova, ak nie práca svetla, ktoré neprestajne preniká do duše „malučkých“, ak nie vyžiarovanie lásky, ktorá útlo opája dobrom.

Práve pre tento vplyv, ktorý je toľme podobný účinkom oblažujúceho svetla nebeského, naše matky vedely opanovať náš detský vek, že im budeme za to povďační až do ostatného dychu.

Zločiny hlásateľov falošnej slobody.

Čo chcú apoštolovia falošnej slobody dieťaťa? — Jeho zlo.

Povedzme si to s mosta doprosta.

Chcú, aby vychovávatelia prestali osvecovať rozum dieťaťa, aby ho prestali priučať k dobru. a to všetko preto, aby dieťa slobodne mohlo padnúť do omylu a nadobudlo si škodlivé obyčaje.

Ak takúto zradu dieťaťa nemožno nazvať zločinom, slová stratili význam.

Nechcem tvrdiť, že by toto bol výslovný úmysel všetkých, čo sú stúpenci náhľadov, ktoré Rousseau ohlasuje vo svojej „Novej výchove“. Ale potom treba ozaj veľkej obmedzenosti, že predsa podrývajú autoritu otca a učiteľa, slovom celú výchovu, aby dieťa nedostalo ani osvietenie rozumu, ani posilnenie vôle!

Nazdávajú sa títo proroci „novej výchovy“, že päť, osem alebo desať-ročné dieťa už natoľko pozná mravný zákon, že otcovia a matky nesmú ani muknúť?

Kto berie dieťaťu mravnú oporu a pomoc proti zlu, chce mu zlo!

Či to robí vedome alebo nevedome, priamo alebo nepriamo, skryto alebo otvorene — to je jedno: je najväčším nepriateľom dieťaťa.

Vidím, že dieťa visí nad priepasťou... Ja ho nesáčem do nej... Ale nerobím nič na jeho záchranu, hoci by som mohol... Nechám ho padnúť... Či nie som zodpovedný za jeho záhubu?

Iniciatíva a nezávislosť.

Iniciatíva je činom slobodnej vôle a spočíva v samostatnom výbere a určení skutkov.

Iniciatíva nie je to isté ako nezávislosť.

Rozvíjajme ju u dieťaťa, ako len môžeme. Z nej sa dieťa naučí zdravej a rozumnej slobode.

Ešte sa istotne pamätáte, že v jednej z predchádzajúcich kapitol odsúdili sme každé zneužívanie rodičovskej autority. Matka, ktorá tlačí dieťa tisícimi zbytočnými rozkazmi, nevychová ho k pravej slobode.

Čím sa iniciatíva líši od nezávislosti?

Pri iniciatíve človek robí, počína si samostatne, ale podľa zákona. Nezávislosť je tiež samostatný čin, ale proti zákonu.

Teda rozdiel je veľký.

Pre dieťa, ktoré rado robí z vlastnej iniciatívy, zákonom sú pravidlá a pokyny, ktoré dostalo od rodičov. Dobré sa pamätá, čo mu zakázali a čo od neho žiadali v minulosti. Vôľa rodičov je rámcom jeho mravného života. Ochoťne sa jej podrobuje, kedykoľvek a akokoľvek ju prejavili.

Tí, čo hlásajú, že vychovávateľ má dieťaťu nechať úplnú slobodu, učia aj to, že rodičia nemajú právo dávať dieťaťu úpravy, dačo mu zakázať alebo rozkázať.

Prečo nie sú úprimní a prečo nepovedia celkom otvorene, že nie slobodu, ale nezávislosť chcú zaistiť dieťaťu?

Podľa nich dieťa samo si bude zákonom. Samo si urobí pravidlá, aké sa mu zapáčia. Bude sa správať podľa svojej ľubovôle. Zakáže si to, čo sa mu nebude páčiť. Samo si bude predpisom.

Tieto pomýlené vychovávateľské zásady odvolávajú sa na takzvanú nezávislú mravnosť. To je systém, čo sa protiví všetkým božským i ľudským zákonom. Podľa nezávislej mravnosti človek si je sám bohom a pánom.

Nerozumní stúpenci falošnej slobody.

Niekoľko príkladov o nerozumnosti alebo skôr o hlúposti stúpencov falošnej slobody.

Cestujeme v preplnenom rýchliku. Miesto sa nám ušlo iba pri samých dverách. Vedľa nás stojí otec s chlapčekom asi sedemročným. Vlak uháňa plnou parou. Tu zrazu otec otvorí dvere. Všetci kričíme na neho: „Dajte po-

zor! Zatvorte dvere! Chlapec vám vypadne!" — „Viem" — odpovedá otec — „ale sloboda nadovšetko. Môj syn je slobodný. Nech si sám riadi svoj osud!"

Iný príklad:

Matka vidí, ako sa jej synček baví s nabitým revolverom, ktorý jej manžel zabudol na stole... Upozorňujeme ju... „Ale, ale" — odpovedá nám matka — „môj manžel a ja máme zásadu, že slobodu dieťaťa v ničom neslobodno obmedzovať. Nech sa chlapec hrá s revolverom, ak sa mu to páčil! Ja ho nechcem obmedzovať!"

Tretí príklad:

Hľa lekárnik, ktorý je tiež stúpencom všestrannej a úplnej nezávislosti. Chorým dovoľuje, aby si lieky vybrali podľa ľubovôle. Ani najtuhšie jedy nezamyká. I tie sú každému prístupné.

Onedlho noviny sú plné zvestí o hromadných otrávaných. Nemúdry lekárnik sa dostane pred súd. Vyšetrujúci sudca sa ho prisne pýta: „Ako ste mohli dovoliť, aby si z vašej lekárne každý mohol vziať, čo sa mu páči!" — Lekárnik sa bráni: „Pán sudca, ja zastávam všestrannú nezávislosť človeka! V ničom som nechcel obmedzovať slobodu obecnstva. Z mojej lekárne každý si môže vziať, čo sa mu páči!"

Takto smýšľajú všetci stúpenci úplnej nezávislosti: „Chráňme sa osvietiť rozum dieťaťa, aby sme mu neodňali slobodu padnúť do mýlky! Odstráňme všetky zábradlia, aby mohlo — ak chce — padnúť do priepasti!"

Kto si takto počína, ten si prostriedok vyššie cení ako sám cieľ. — Sloboda nie je pre človeka! Veru nie! Človek je pre slobodu. To je taká istá pravda, ako keby sme povedali: jedlo nie je pre človeka, lež človek je stvorený pre jedlo. Spánok nie je pre človeka; človek je na to, aby slúžil spánku.

Každému je jasné, kde je tu mýlka. Učitelia novej

výchovy nech nám už nerozprávajú o slobode. Nech sa radšej otvorene priznajú, že ich túžbou je úplná nezávislosť.

Stará a nová výchova.

Nakoniec nahliadnime do dvoch rodín. Najprv navštívime dom, kde sa chvália, že vychovávajú *m o d e r n e*, podľa *n o v é h o* spôsobu.

Už je pol jednej, ale obed ešte nie je skončený... Čo sa stalo?... Prečo vidíme za stolom len otca a matku?... Veď pripravené je ešte pre piatich... Kde sú deti?

Naša otázka sa rodičov nemilo dotkla. Ale po chvíli nám predsa odpovedajú:

— Ach! Nevieme. Peter sa asi futbaluje. Pavol sníva iba o kine. Marta má všade priateľky. Lucia sa dakde prechádza. Jakub je alebo v cirkuse, alebo na rybačke, alebo dakde na vychádzke, alebo u daktorého *'spolužia-*ka. U nás je sloboda! U nás každé dieťa ide, kam chce a môže tam robiť, čo chce. My vychovávame svoje deti podľa *n o v e j* *v ý c h o v y*. Hľa, tu máte o tom knihu. Prečítajte si ju!

— Ďakujem!... Majte sa dobre...

Poďme do susedov. Tam vychovávajú, *vraj*, podľa *s t a r e j* *š k o l y*. — Vchádzame. — Celá rodina je okolo stola.

Obed sa práve končí. Deti sa už najedli, *ale ešte sú* za stolom. Besedujú. Otec si s neopísateľnou vážnosťou upíja čiernu kávu. Matka sa naň díva a na očiach jej vidieť, že je šťastlivá, spokojná. I deti sú spokojné, dobre sa cítia. Džavot je veselý.

— Mamička, dovoľte, aby som mohol s priateľom Jurkom do lesa.

Syn ktorý takto prosi matku, má už devätnásť rokov.

— Dobre, choď.

— A ja, ozve sa Klára, rada by som navštívila Marišku. Budeme spolu hrať na klavír.

— Môžeš dcéra moja.

Klára má sedemnášť rokov. Aj pätnásťročná Terka má plán na popoludnie. Prosí matku, aby smela telefonovať spolužiackam a pozvať ich na čaj.

Už ostávajú iba Jožko a Miško. Aí oni prosia mamičku, aby im schválili dnešný program.

Otec sa usmieva. Obdivuje mamičku, ako si vladári vo svojom kráľovstve.

Konečne všetci vstanú. Pomodlia sa. A už aj beží každý svojou stranou...

Hľa, v tejto rodine deťom dožičili samostatnosť. Každé robí podľa vlastnej iniciatívy. A predsa tu panuje poriadok.

Poddaní prinášajú plány, návrhy.

Vrchnosť ich schvaľuje.

Hľa, sloboda, a nie falošná nezávislosť.

PIATY PRÍKAZ.

Nezabúdajte na sankciu.

Bez sankcie? ... Niet autority!

To je ako kanón, ktorý hrmí, ale naprázdno.

Autorita je moc vyzbrojená prostriedkami donucovať. Načo by bola moc, ktorá by nikoho nemohla prinútiť, aby sa jej podrobili. Či má smysel veta: „Mám moc rozkazovať ti, ale nemám moci prinútiť ťa, aby si ma poslúchal“.

Autorita bez donucovacích prostriedkov je nemožná. Rozkaz by sa premenil na jednoduchú radu. Radu možno beztrešne prijať alebo neprijať.

Moc, ktorá vždy len hrozí, kričí, dáva rozkazy, ale nikdy neudrie, podobá sa delostrelectvu, ktoré má síce dosť pušného prachu, ale nábojov vôbec nemá. Môže páliť od rána do večera, nepriateľ si bude robiť, čo chce.

Čo je „sankcia“?

Mnohí myslia, že sankciou môže byť len trest. No mýlia sa. Odmena je práve tak sankciou ako trest. Materský bozk na líce dieťaťa je práve tak sankciou ako úder ruky ... na iné miesto.

Otvorte si náučný slovník a čítajte:

Sankcia —

Trest alebo odmena ktorá zabraňuje prestúpiť zákon a pričiňuje sa, aby bol splnený.“

Mravouka vyjadruje pochop sankcie ešte lepšie, keď ju označuje všeobecnejším pochopom: „*prinucujúca sila*“.

Sankcia podľa mravouky je sila, ktorá pôsobí na vôľu podriadeného a nakloňuje ho, aby sa poddal.

Sankcia je donucovací prostriedok — to je jej podstata.

Mravouka podáva všeobecnejší pochop sankcie. Ale viďme aj podrobnosti.

Tri druhy sankcie.

Rodičia majú tri druhy prostriedkov, ktorými môžu dieťa donútiť, aby splnilo ich rozkaz. To sú:

1. telesný trest — na zastrašenie dieťaťa
2. odmena — ktorá ho láka
3. útlá láska — ktorá si ho podmaňuje, získava.

Trest.

O treste by vlastne ani nebolo treba hovoriť. Ale keďže v ostatných časoch sa o ňom toľko hovorí, i nám treba zaujať k nemu stanovisko. Urobíme to na inom mieste.

Odmena.

Tak je to aj s odmenou. Aj o nej budeme hovoriť inde. No za potrebné pokladáme už tu povedať o nej niekoľko poznámok.

Odmena je najľudskejšia sankcia, ona je človeka najhodnejšia. Väčšmi zodpovedá náture rozumovej bytosti ako trest.

Cieľom bytosti stvorenej na obraz Boží je blaženosť a nie utrpenie, bolesť. Svoje dovŕšenie, svoju najvyššiu dokonalosť dosiahne po uspokojení všetkých túžob po blaženosti — vo večnosti, kde ju očakáva nekonečne dobrý Boh.

Utrpenie a bolesť sa najväčšmi protiví cieľu človeka. Protiví sa všetkým našim náklonnostiam. Bolesť je pre

dušu to isté, čo choroba pre telo. Utrpenie je znetvorenie obrazu Božieho v človekovi. Veď Boh je nekonečná blaženosť, úplne neprístupný smútku, žalosti a všetkému, čo by obmedzovalo jeho radosť, blaženosť a šťastie.

Sostúpte do pekla: tam nájdete bolesť, všeobecné utrpenie, utrpenie bez úľavy. — To je večné znetvorenie podobnosti s Pánom Bohom...

Pravda je, že pre kresťana tu na zemi utrpenie nie je najväčším zlom, ba je prostriedkom na získavanie veľkých mravných hodnôt a zásluh.

Ale, keď pozeráme len so zemského hľadiska, bez ohľadu na večnosť, utrpenie a bolesť je najväčším zlom. Utrpenie takto chápané je opakom a protivou nekonečnej Krásy a nezmernej Dobroty.

Do neba utrpenie nebude mať prístupu. „Iam non erit amplius. Ani chýru nebude po ňom“. (T. Zjav 21, 4.)

Podmienky odmeny.

Ako odmeňovať? Toto je veľmi ťažká otázka, lebo odmeňovanie sa ľahko môže zvrhnúť na obchod. A to je veľká chyba, ako sme videli.

Ako odmeňovať dobrú vôľu a dobré skutky dieťaťa, aby odmena nebola platom?

Ako odmeňovať, aby sme ju ne kupovali?

Odpoveď je krátka a jasná: sloboda!

Zachovajte si slobodu pri udeľovaní odmeny. Odmeňujte:

1. len, ak sa vám páči,
2. len, kedy vy chcete,
3. len tak, ako vy chcete.

a) Nezaväzujte sa odmeniť dieťa za každý dobrý skutok, ani za každú obeť.

b) Ak ste sľúbili odmenu, nedajte ju zaraz, ale vtedy, keď to uznáte za dobré.

c) Spôsob odmeny určujte vy a nikdy nie dieťa.

Dost' je, keď dieťa vie, že ako dobrý otec odmeníte jeho dobré skutky. Nech vie že mu budete dobrým otcom, ak ono bude dobrým dieťaťom. Spínalo vašu vôľu, poslúchlo vás bez otáľania a ochotne — ani vaša veľkodušnosť nech nezaostane.

V takýchto okolnostiach vo veľkodušnosti rodičov niet nič kramárskeho.

Rodič, ktorý odmeňuje podľa uvedených pravidiel, je ako panovník, ktorý svoju priazeň ukazuje, kedy chce a ako chce. Z jeho darov vycítiť, že chcel iba obdarovať, a nie účty vyrovnávať.

Nech sa rodičia starajú, aby sa vedomie ich veľkodušnosti tak zakorenilo v duši dieťaťa, že si zachová spomienku na ňu po celý život.

Tretí spôsob sankcie.

Prejavý materinského a otcovského útlocitu sú tretím spôsobom sankcie.

Takúto sankciu stavia aj Pán Boh. On nám mohol povedať: „Ak mi budete verní, vyplatím vám odmenu“. On radšej takto hovorí: „Zachovajte moje príkazy — a budem vás milovať“.

Kresťanskí rodičia, hľa, toto je váš vzor! — Ste zástupcovia Pána Boha: aj vaša výchova nech nasleduje jeho dokonalosti. Buďte dokonalí ako on: podmaňujte si dušu svojho dieťaťa podľa jeho vzoru.

Otcov úsmev a matkin bozk — toto má byť najvyššia a najúčinnějšía sankcia.

„Tam, kde panuje láska, niet ťažkostí. Ak sú i ťažkosti, tam sa i ťažkosti milujú“ — hovorieval svätý Augustín.

Keď mi Pán Boh dáva príkazy, pod jeho nohami vidím peklo; nad hlavou nebeskú blaženosť; ale medzi týmito krajnosťami otvára sa jeho náručie, volá ma jeho srdce a ponúka sa mi za domov.

Život je sen: smrť je prebudenie. Dnes mám zatvorené oči; zajtra sa mi otvoria. Potom zbadám, že už tu na zemi som spočíval v otcovskom náručí.

Otcovia, nie ste hodní svojho mena, ak chvíle strávené vo vašom náručí nie sú pre vaše dieťa oslobodením od útrap.

Tri skupiny rodičov.

Ako všade, tak aj pri sankcii najlepšia je stredná cesta.

S tohto stanoviska môžeme rozoznať tri skupiny rodičov: 1. rodičia slabí, 2. rodičia ukrutní, 3. rodičia rázni.

Slabí rodičia.

Sú rodičia, ktorí rozkazujú, ale sa nestarajú, či dieťa naozaj splní ich rozkazy. Dali rozkaz, dieťa ho nespĺní a — nič sa nestane...

Je to mäkkosť rodičov? Je to bojazlivosť? Je to lenivosť? Je to nedostatok svedomia? Je to zlyhanie lásky?

Alebo všetko dohromady? Slabosť rodičov, čo sa nestarajú, či dieťa splní ich rozkazy, môžeme iba odsúdiť. Aj ovocie tejto nedbanlivosti sa skoro ukáže. Dieťa si prestane vážiť rodičov a ich slovo. Ba začne nimi aj opovrhovať.

O výchove nemôže byť ani reči.

Do tejto prvej skupiny patria mnohé matky. Sú to obyčajne dobré osôbky. Neprestajným opakovaním rozkazov dokazujú, že im nechýba horlivosť — ale aj to, že sú slabé.

Hovoria a nekonajú.

Sú ako richtár, ktorý dáva vybubnovať svoje rozkazy, ktoré však — keďže nemá polície — ostanú jalovými slovami.

Alebo ako keď sudca nemá drábov. Vynesie rozsudok. Ale odsúdený, keďže niet nikoho, kto by ho odviezol do väzenia, spokojne si odíde domov.

Ukrutní rodičia.

Rodina je javiskom, na ktorom sa stretajú najväčšie protivy... Tam rodičia bez energie... Tu zas bez milosrdenstva.

Zbraň v ruke prvých nikdy nevystrelí. U druhých i z nenazdania. A raní vždy smrteľne. Trestajú za všetko a vo všetkom. Úbohé dieťa sa môže rozlúčiť s pečovom, s cukríkami, s prechádzkou, nikdy nebude smieť ísť do kina... niet preň nijakej záchrany.

Ešte je šťastlivé, keď si kožu celú zachráni.

Pravda, i v tomto prípade je výchova celkom znemožnená! Takíto rodičia prinútiť dieťa, aby plnilo ich rozkazy, ale si ho nikdy nezískajú, ani ho nepresvedčia o spravodlivosti svojho počínania.

Výsledok takejto výchovy ostane iba vonkajší. Telo sa zohne — duša ostane nepoddajná. Dnes máte pred sebou dieťa naoko čnostné — zajtra mladíka, oddaného chybám. Jeho čnosť bola iba vonkajším náterom.

Rázní rodičia.

„In medio stat virtus“ — hovorí latinár. Po slovensky to toľko znamená, že čnosť sa vyhýba krajnostiam.

Vôbec netrestať — je zle.

Veľa trestať je tiež zle.

Vôbec neodmeňovať — je ukrutnosť.

Za všetko odmeňovať — je slabosť.

Kto má vždy prísnu tvár — znenávidia ho.

Kto večne mazná decko — rozmazná ho.

Čnosť ráznosti vie sa vyhnúť každej krajnosti, v ničom nepreháňa. Rodič, ktorý sa vyznačuje touto čnosťou, je prísny ale aj útlý; je energický, ale má aj srdce; vie si zaistiť poslušnosť dieťaťa, ale získa si aj jeho lásku.

„Zbožňovaní“ predstavení.

Iste ste zbadali, že za niektorých predstavených sa poddani tak oduševňujú, že ich rovno „zbožňujú“.

Čo je ich tajomstvo, že tak vedia očarovať svojich podriadených? — Úprimnosť!

1. Úprimnosť ich ducha — vedia, že majú pravdu, že právom rozkazujú.

2. Úprimnosť ich vôle — jasne vedia a jasne vyslovujú, čo žiadajú od podriadených.

3. Úprimnosť ich svedomia — rozkazujú, ako im káže povinnosť. Preto nezastanú na polceste.

4. Úprimnosť ich citu — svojim podriadeným želajú len dobro.

5. Úprimnosť ich úcty — vážia si poddaných.

6. Úprimnosť ich milosrdenstva — nakoľko len môžu, sami obľahčujú ťarchy rozkazov, ktoré im treba dávať.

7. Úprimnosť ich bratstva — vo svojich podriadených vidia bratov a dávajú to aj najavo.

Poddaní takých predstavených sa pýtajú seba samých: proti čomu sa búriť?

a) Azda proti správnosti rozkazu? — Ale veď takto by to bola vzbura proti vlastnému úsudku!

b) Azda proti rozhodnosti predstaveného? — Ale veď jeho vôľa je nezlomná!

c) Azda proti jeho svedomiu? — To by sa ozvalo tvojel

d) Azda proti láske, ktorou ňa zahrňuje? — To by bolo aj proti tvojmu srdcu!

e) Azda proti forme jeho rozkazov? — Úctivosť predstaveného ňa uvádza do pomykova!

f) Azda proti tomu, že sa o teba tak stará? — Veď ňa to dojíma.

g) Alebo azda proti jeho autorite? — Ale veď zachádza s tebou ako s bratom!

Dieťa neuvažuje ako vy, ale cíti.

Má cit pre pravdu.

Má cit pre spravodlivosť.

Má cit pre silu.

Má cit pre svedomie.

Má cit pre lásku, ktorá sa k nemu skláňa. Má cit pre úctu, ktorú mu dávajú, má cit pre milosrdenstvo, ktoré má súcit s jeho slabosťami. Má cit pre odpúšťajúcu veľkodušnosť, ktorá mu obľahčuje ťarchu povinností.

Dieťa cíti, že vo svojom otcovi a vo svojej matke má to, čo je srdcu tu na zemi najdrahšie...

ŠIESTY PRÍKAZ.

Vovádzajte dieťa do disciplíny hneď od narodenia.

Z tohto príkazu vyviera trojaká výhoda.

1. Výchova sa začína;
2. matke sa ušetrí telesné sily;
3. u dieťaťa sa odstráni neužitočné boje.

Ak sa s prácou začne hneď v prvých chvíľach, všetko sa tým získa. Výchova nájde pôdu pripravenú. Matke sa zmenší námaha na najmenšiu mieru. Dieťa ani nebude poznať zbytočné boje proti sebe.

Dvojité utváranie charakteru, ktoré treba poskytnúť dieťaťu.

Prvý vek vyžaduje dve takéto utvárania:

1. D r e s ú r u ;
2. v ý c h o v u .

D r e s ú r a je rozkazovací dej, ktorý dolieha na smysly živočíchov.

V ý c h o v a je utváranie čnosti v tvore, ktorý je rozumom obdarený.

Človek je rozumom obdarený živočích. Živočíchovi treba dresúry. Rozumovému tvorovi zas výchovy.

No v človeku sa najprv vyvíja ten život živočíšny. Začnite teda s dresúrou. Potom budete pokračovať s výchovou. Ak dresúra nepredchádzala, výchova nájde v ceste plno prekážok.

Ako sa robí dresúra?

V narodeniatku sa robí tak ako aj v zvierati: skrz smysly.

Vplýva sa na vonkajšie smysly; skrz ne sa zasiahnu vnútorné smysly.

Dresúra je teda výkon účinkujúci na zrak, na sluch a na ostatné vonkajšie smysly. Skrz tieto kanály príde na štyri vnútorné smysly: ústredný smysel, predstavivosť, smyslovú pamäť a inštinkt (pud tušenie). Treba k nim pridať ešte smysel žiadostivosti, totiž smyslovú záľubu, alebo cit.

Dvojitá činnosť dresúry.

Dresúra preto vplýva na smysly, aby vykonala na živočíchu dvojitú činnosť.

1. Činnosť poznania; 2. činnosť vôle.

Človek dá zvieraťu spoznať svoju myšlienku. Vstúpi mu svoju vôľu.

Zapískam na svojho psa. — Tým mu naznačím svoju myšlienku, aby totiž prišiel ku mne. — Určím jeho vôľu ísť ku mne.

Sú teda zvieratá obdarené rozumom? — To nijako nie. Ale majú prvok poznania, ktorý sa rozvetvuje na rôzne spoznávacie schopnosti: obrazivosť pud, pamäť.

Má hádam zviera vôľu? — Ani to nie. Ale dostalo podobný prvok, ktorý mu umožní: 1. konať samo od seba; 2. konať slobodne.

To teda len nevlastne a z pripodobnenia možno hovoriť o vôli u zvieraťa.

Jeho sloboda nie je taká rozsiahla ako u človeka; ale je skutočná.

Vrátim sa k svojmu príkladu. — Môj pes ma počul, že som naň zapískal. Vidím, ako sa mu uši vzopnú a hľadá obráti ku mne porozumel. Ale váha, uvažuje sám

v sebe. Poslúchne ma? Neposlúchne? Naraz sa rozhodne: zbadám ho, ako letí preč, čo mu len nohy stačia. Má radšej svoju neodvislosť...

Začiatok dresúry.

Mám sa cítiť premoženým? — Nie! Nájdem toho svojho neverného sluhu a energickou bitkou mu dám poznať, že ja som pánom.

Cieľ dresúry je natiahnuť na zviera zvyky, ktorými ho chcem podriadiť: to dosiahnem hrozbou a údermi, alebo hladkaním a maškrtami, ako príde vhod.

Dresúra novorodeniatka.

Uplatnite na novorodeniatku túto teóriu, čo sme práve v hlavných fahoch vyložili, a máte dresúru človeka.

Pekné schopnosti rozumu a vôle sa ukazujú v bábätku úplne nečinné. Spia na dne Iudskej duše dlhým spánkom desať, pätnásť, osemnásť mesiacov.

Za ten čas sa však všetko prebúdzá v inom okruhu. Päť vonkajších smyslov sa zmieta. Štyri vnútorné smysly sledujú ten pohyb.

Čo sme nazvali „vôľou“, a čo vlastným menom je „smyslová žiadostivosť“, stále a s prudkosťou ukladá svoje vrtochy dieťaťu.

Tieto princípy činnosti spolu tvoria klávesnicu, na ktorej za jeden alebo dva roky matka rodiny bude cvičiť svoje umenie.

Ak je skúsenou hudobníčkou, bude hrať len jeden nápev, a to vždy ten istý; ale s virtuóznosťou, ktorá má nekonečne moc variácii.

Tento nápev sa nazýva jedným slovom: **p o r i a d o k**.

1. **P o r i a d o k**. — „Bábätko drahé, poriadok vyžaduje, aby dieťaťko ostalo ležať vo svojej kolíske.“ — Na darmo kričíš! Nevezmem ňu odtiaľ.

2. **Dobrý p o r i a d o k** vyžaduje, aby si nebol na ru-

kách iba keď mama sa na to rozhodla. — Nadarmo sa budeš jedovať! Nevezmem ňu na ruky, miláčik môj.

3. Pravidelný poriadok vyžaduje, aby sa ústočká dožadovaly sladkého materinského mlieka len každé tri hodiny. — Darmo sa budeš po ňom brať častejšie!

4. Správny poriadok vyžaduje, aby obliekanie a umývanie novorodeniatka bolo úplné. — Darmo sa budeš hádzať. Chlapíka pohrúžime celučičkého celého.

5. Upravený poriadok vyžaduje, aby v električke dieťa sedelo na kolenách svojej mamy, aby sa chránilo toho, že by ostalo stáť na lavici, a aby sa mu zabránilo tmoliť sa pomedzi nohy cestujúcich. — Darmo budeš, drahý priateľko, snívať o všetkých možných vrtochoch! Osta-neš spokojne sedieť na mojich kolenách.

Od poriadku smyslového k poriadku mravnému.

„K tyranovi, k tyranovi“, budú kričať. „Veď či je vo výchove tvrdší a ukrutnejší pán ako tento samovládca, ktorého nazývame poriadkom?“

Ja však zvolám: „Či možno nájsť oddanejšieho dobrodincu?“

Veru tak! Nepochopili ste nič z múdrosti dresúrky prvého veku.

Hľa, takáto je tá múdrosť v niekoľkých slovách. — Veľkou povinnosťou matky je výchova. — Výchova je v tom, že sa kladie mravný poriadok do dieťaťa. Lenže poriadok smyslový je podkladom poriadku mravného. Rozumná matka začne stavať v svojom dieťati smyslový poriadok. Na tomto základe potom vyzdvihne poriadok mravný... Je to jasné?

Jej rozumnosť nemá na sebe nič osobitnejšieho ako rozumnosť staviteľa, ktorý miesto toho, žeby jednoducho posadil budovu na povrch zeme, vyhlbuje zem, hádza do hĺbky dlhej priekopy dobre cementované základy a potom už zdvihne budovu tak vysoko, ako sa mu páči.

V y c h o v a ť dieťa spočíva tiež v tom, že najprv si-
deme do hĺbok smyslových schopností, aby sme budovu
čností posadili na pevný základ a aby sme ju potom dví-
hali tak vysoko, ako sa len ten dotýčny tomu poddá.

Časť hmotná a časť mravná.

V cvičení čností treba rozoznávať časť hmotnú a časť
mravnú. Dresúra obrába časť hmotnú; výchova zas usku-
točňuje časť mravnú. Dojča je schopné nadobudnúť si
ešte len časť smyslovú. Ak si to nadobudlo, keď vo veku
dvoch rokov začne jeho výchova, nájde úlohu už napoly
hotovú. — Hodný ošoh.

Zostať poddane ležať v koliske alebo spokojne sedieť
v električke na matkiných kolenách, no či je to nie po-
slušnosť? — Od narodenia až do dvoch rokov bábätko u-
skutočňuje v sebe túto čnosť ešte len f y z i c k y, vecne.
No vo veku dvoch alebo troch rokov jeho rozum bude
už dostatočne prebudený, aby pochopil pohnútku posluš-
nosti. Vtedy dieťa bude v sebe uskutočňovať už čnosť
poslušnosti. Bude poslúchať z pohnútky svedomia, dô-
stojnosti, lásky k Bohu.

Rozprestrite tento rozbor na ostatné už uvedené prí-
klady, zbadáte ten istý priechod z telesného do mravné-
ho alebo zo zvyku čisto „materiálneho“ do zvyku „for-
málneho“ (uvedomelého) čností. A to vďaka dresúre, kto-
rá predchádzala výchovu.

1. Dojča čaká na mlieko spokojne. — To je čnosť
t r p e z l i v o s t i, ale ešte len polovičná čnosť.

2. Poddá sa umývaniu, čo mu je neprijemné. — To je
čnosť udatnosti a sily. Ale len polovičná čnosť, lebo je
ešte len skutkom vykonaná.

3. Dá sa uložiť bez odporu. — Keď sa poddá tomuto
zakončeniu radosti, čo mal z toho že ho na rukách nosili,
to je čnosť miernosti; ale len polovičná čnosť. Lebo veď
je to len neuvedomené cvičenie sa v tejto čnosti.

Kým ešte nemôže užívať svoj rozum nejde ďalej ako z iera. Lenže od prvých zábleskov svojho rozumu začína už robiť „ľudské činy“, ako ich mravouka v svojom ná-
zvoslovi označuje.

Až do veku dvoch rokov matka mu natíska svoju v' stnú vôľu. Teraz, keď upotrebuje už svoje vyššie schopnosti, matka už len pripojuje dieťa k svojim úmyslom; privedie ho na to, že pristane na jej vôľu, rozohŕi ho pohnútkami, ktoré ju samu pohýňajú.

Až dosiaľ bolo ono len zvieratkom, čo ustúpilo silnejšiemu. Teraz je to už duša muža, čo ide za povinnosťou.

Toto je ospravedlnenie toho vznešeného výrazu: „vychovať dieťa“. Z toho ešte nízkeho smyslového zvyku, ktorý natiahla na dieťa dresúra, matka vyzdvihne, „vychová“ dieťa do výšky mravného zvyku.

Včera bolo ešte susedom zvieraťa. Dnes stojí už vedľa anjela.

Radosti dresúry.

Pri dresúre cvičiteľa nadide tá samá radosť čo aj pri siatbe. Veď zrno, čo tým širokým vzletom ramena seje do zeme, v svojom čase sa zdvihne v bohatý klas.

Keď robotu skončil, jeho oči nevidia ešte nič z vykonanej námahy. Ale jeho myseľ sa už díva na les zrelého zbožia, pozláteného augustovým slncom. Jeho srdce je preplnené radosťou: zostáva v napnutí očakávania.

Aj matka má ten samý pohľad. Hľadá do budúcnosti. Tvrdé zvyky, ktorým musí nemilosrdne podrobiť svoje bábätko, stiesňujú jej dušu. Ale jej srdce plesá radosťou.

Koľko sladkých vecí bude mať onedlho! Koľko rozto-
milého ovocia bude ochutnávať!

Hľa, už vychodí zornička rozumu: dieťa má tri roky, už je čas začať vlastnú výchovu... Tam na dne srdca šťastne „vydresovaného“ žiačika panuje poriadok.

Poriadok, ktorý sa nazýva trpezlivosťou.

Poriadok, ktorý sa nazýva poddanosťou.

Poriadok, ktorý sa nazýva miernosťou.

Poriadok, ktorý sa nazýva silou.

Ó nie že by tieto čnosti ešte vo veku smyslovom mali silu duba. Ale, nech je akokoľvek krehký, len čo vyjde zo zeme, dub je už dubom.

Pre matku už začína žatva. — Zlá príroda je už skrotená v značnom rozsahu. Záhradníkovi je už ľahko pestovať priesadu, keď už prv očistil zem od zlej zeliny, dobre ju porušal, pohnojil. Na prírode, na ktorej už prvé zlé výhonky sa odstránili, vychovávateľka uplatní svoje víťazstvo skoro bez úderu. Dosiaľ mala len jedného pomocníka. Teraz má už dvoch. Okrem zlej prírody je v človeku aj dobrá. Opierajúc sa na ňu, vychovávateľka mravnosti našla na pomoc len smysly. Teraz sa k nim pripojil aj rozum a jeho rodiaca sa jasnosť, úsudok a jeho základné prvky, vôľa i popri jej slabostiach, svedomie, čo i len veľmi jednoduché, no ktoré matka pomaly dá do pohybu a zaradi do šiku za zdar svojho podniku. †

Odteraz práca bude už úplnejšia, ľahšia, zaujímavejšia, potešiteľnejšia.

Tak namáhavá ťarcha fyzickej (telesnej) výchovy novorodeniatka, predzvesť to starosti mravnej výchovy, je veľmi uľahčená nádejou, že budúca povinnosť bude veľmi uľahčená.

Dresúra znamená každý deň kus cesty na dráhe utvárania, ba povedal by som „učlovečňovania“ tohto mladého tvora.

Vynechanie dresúry je krutosťou alebo hlúposťou.

Poviem najprv **krutosťou**.

Veď za tých prvých osemnásť mesiacov alebo tých prvých dvoch rokov novorodeniatko nebolo predmetom nijakého nútenia; rozmarne sa vyhovovalo všetkým jeho vrtochom.

Zvyk povstávajúci z opakovania skutkov, a skutky slabosti, liškania sa a spoluvinu, čo sa na ňom opakovali každý deň vinou pobláznenej vychovávateľky, to je hneď desať, dvadsať osudných zvykov, ktoré si nadobudlo dieťa práve vtedy, keď je už pred začiatkom samej jeho výchovy.

Co sú to tie zvyky? — Sú to plné fyzické (telesné) zvyky, ktoré sú už polovičné zvyky mravné.

Ako sme povedali, fyzický (telesný) zvyk je hmotnou časťou mravného zvyku: teda jeho polovicou.

No a pozrite, vychovávateľka, ktorej úlohou bolo utvoriť mravný zvyk čiže čnosť, dovoľí, aby sa v jej žiakovi rozrástly opačné zvyky!...

Núti ho nadobudnúť si čnosť, keď mu bola nechala voľnosť nechať udomáčniť v sebe opačnú chybu!...

To je krutá matka, ktorá chce mať dieťa zdravé a mocné, a jednako ho unavuje a podporuje v jeho tele všetky choroby!

Chce, aby malo dobrý žalúdok; ale najprv mu ho pokazí, ba zničí nadbytkom jedla.

Chce, aby malo dobré pľúca; ale povolíac vrtochu dieťaťa, ktoré sa nechce dostatočne obliecť, prenechá ho pľúcnej chorobe.

Chce, aby bolo učené; ale v svojej náhlivosti za predčasnou vedou poláme mozgové sily mladého fénixa; a vo veku desať rokov ho takto urobí nesúcim na každé štúdium.

Pomenovanie hlúposťou je primierne na označenie takých nedôsledností.

Bude teda jednako len najlepšie nazvať to krutosťou. Preto, že je to názov tvrdší, je aj pravdivejší, a robí nenávidenejším spôsob tej matky, ktorá si namýšľa, že miluje svoje dieťa, a to v takej protirečiacej si podobe.

Polovičné čnosti. Polovičné chyby.

Sv. Tomáš Akvinský píše v svojej *Summa theologiae*, že na každú čnosť jestvuje aj opačná chyba. Teda, keď sú polovičné čnosti, budú aj polovičné chyby. — Pod polovičnou chybou rozumieme smyslovú, čiže smyslami bádateľnú časť chyby. Úplná chyba sa urobí súhlasom vôle so skutkom, ktorý je po svojej fyzickej stránke zlý. A tento súhlas, to je „duchovná“ časť chyby.

Čo sa deje v duši mladého dieťaťa, ktorému vyhoveli vo všetkých jeho vrtochoch? — Prídu mu tri alebo štyri roky. Je to vek dostatočný pre rozum, aby ten ľudský tvor vedel, čo robí, a súhlasil s tým. Toto úbohé dieťa sa cíti podrobené pod jarmo neposlušnosti, odboja proti nadváznosti (autorite), pod jarmo netrpezlivosti, hnevu, prudkosti v uplatňovaní svojej vlastnej vôle. Cíti sa maškrtným, lenivým, sebeckým, tvrdým proti iným, závistným, pyšným, márnomyseľným. A to preto, lebo na to už oddávna a pevno navyklo, tým, že už od dvoch alebo troch rokov sa každodenne dopúšťalo všetkých týchto chýb. Bolo to nevedomé dopúšťanie, ale skutočné, fyzické, smyslami hmatateľné.

Ako sa len dá do toho, aby si teraz nadobudlo opačné zvyky, na ktoré ho navádza jeho matka? Poslušnosť? Tichosť? Láska? Miernosť? Skromnosť? Sila duše?

Treba mu rozbiť tú formu, čo mu liala podobu opačnú než nový život, ktorý má začať... Ale koľko sa musí namáhať, aby sa mu to podarilo! Koľko nezdarov musí zniesť! Koľko výčitiek podstúpiť! Koľko naprávania prijať!

Všetky tieto útrapy sa mu mohli ušetriť — aspoň z väčšej časti. — Keby ho boli priviedli hneď zo začiatku krotiť rozličné prejavy náruživosti alebo náklonnosti k zlému.

Ale nestalo sa tak! Nepredvidavá alebo mäkká matka, alebo nechápajúca, čo je to tá pravá láska k dieťaťu, dopustila sa všetkého, aby povstaly, rástly a sa zosilňovali

už v prvom veku hriješne fyzické návyky, protiviace sa nadobudnutiu čnosti.

Pracovala proti sebe samej a proti svojmu žiakovi.

Podarí sa jej však dakedy?

Trápna otázka!...

Ak je pravda, že m r a v n ý človek zostane celý svoj život tým, čím bol v svojej prvej výchove, či nemáme myslieť, že f y z i c k ý človek zostane po celý čas svojej prvej výchovy tým, čím bol v tom čase, ktorý túto výchovu predchádzal?

Za tieto tri alebo štyri prvé roky nadobudol si fyzický zvyk všetkých hriechov svojho veku. Prelomí ich, aby sa stal výchovou od tretieho do siedmeho roku novým človekom?... Silno o tom pochybujem.

Každý mladík, akým je aj ten trojročný „starý človek“, je už „sformovaným“ človekom, keď ide o deformáciu, znetvorenie. Sme viac náklonní na zlé než na dobré.

Túto vec si treba dobre uvážiť.

*Dvojité výhonky zlej prírody
v čase prvého detstva.*

Mnohé matky sú zrazu nemilo prekvapené.

Až do veku troch rokov pozorovali, že bábätko sa dalo ľahko spravovať, bolo pokojné, poddajné. A tu naraz, keď má tri alebo štyri roky, malý anjelik sa pretvoruje na malého diablika... Kridla spadnú, rožky sa tisnú.

Tento „miláčik“ teraz už svojhlavý, nepoddajný, hádzuci sa netrpezlivý prudký — je na nepoznanie.

Mladá mamička je celá zmeravená od údivu. Je znechutená. Myslí, že celá jej predošlá práca sa zrútila. Nevie, čo robiť...

Až dosiaľ sa dieťa búrilo len nevedomky; dnes je však už zlostné, prefikane a zlomyseľné.

Ziľbohu! Máme jej odhaliť celú pravdu?

Človek je chorý, a to najviac zo všetkých chorých: je tým, ktorého nazývame nevyliciteľným... Jeho choroba sa navonok mení, ale v základe je nemeniteľná. Táto choroba sa nazýva „egoizmom“, sebecktom, je to totiž od latinského slova ego, ja. — Je to chorobná láska k samému sebe. Chorobná, lebo je protivná zdravej láske. Je totiž protivná láske či už k Bohu, či už k bližnému, či už k sebe samému.

Záhubný koreň, z ktorého sa množia všetky hriechy a chyby.

„Umiera v nás len štvrt hodiny po našej smrti“, hovorí sv. František Salésky.

Ovocie sa mení podľa veku. Egoizmus alebo pôvodná žiadostivosť závisne na rozličných svojich predmetoch podľa toho, aká je už situácia, v ktorej sa práve vtedy nachodí ten syn alebo tá dcéra Adamova.

Žiadostivosť v štrnástom roku nie je taká istá ako v siedmom.

Žiadostivosť v dvadsiatom roku je iná než v štrnástom.

Egoizmus v štyridsiatom roku má iné predmety než v dvadsiatom.

Egoizmus v sedemdesiatom roku nie je taký istý ako v štyridsiatom.

Tak teda, drahá mamička, nečudujte sa! Nezúfajte, ak sa zjaví pred vašimi očami v tom štvorročnom chlapčeví taký egoizmus alebo druh žiadostivosti, ktorým on, kým bol ešte bábätkom, nijako nezarmútil vaše srdce!

To je ten motor, ktorý vrčí. Vrtuľa sa zastaví až „štvrt-hodinu“ po úplnom zastavení stroja.

Len ho uhádnite prijať chladnokrvne, uhádnite ho skrotiť s pevnosťou, najmä však uhádnite byť trpezlivou... Uhádnite spolucítiť s horúčkou malého chorého.

Ak ste v ňom, dresúrou vytvorili pevnú povahu, liečenie bude ľahké.

Ale beda vám, ak žiadostivosť sa v štvrtom roku prebudí v prírode, ktorú ste zanedbali krotiť dresúrou!...

SIEDMY PRÍKAZ.

Nech jednota panuje medzi vami.

Tri typy jednoty.

Jednota robí silu.

Táto stará zásada sa osvedčuje v rodinnom ohnisku väčšmi než kdekoľvek inde. Sila autority spočíva v jednote oboch činiteľov, vo výchove otca a matky.

Rozoznávajme tri typy otcovskej autority podľa jednoty alebo jej nedostatku.

1. Typ jednoty.
2. Typ nejednoty.
3. Typ protijednoty.

Typ jednoty.

Otec a matka sú tu ako jeden. Myšlienky, city, skutky sú u nich jednaké.

Dieťa žije pod dojmom tejto dokonalej harmónie. Aj keď nevie preniknúť jej rozbor, jednako prijíma jej účinok. Nemôže si otca stavať do protivy k matke. Nemôže sa žalovať u jedného proti druhému. Ba nemôže ani rozoznať dvojité mravné osobnosti. Je tu len jedna hlava, jedno srdce, jedno rameno. Všetko, čo myslí mama, myslí aj otecko. Všetko, čo chce mama, chce aj otecko. Aj jeden aj druhý všetko robia rovnako, ba majú aj tú istú nežnosť.

V tomto stave je výchova zaistená. Matka môže bez ťažkosti zastávať svoju úlohu dobroty; veď ju podporuje

energia manžela. Otec sa môže ukázať prísny bez obavy, že sa uzavrie srdce dieťaťa: veď je tu matka, aby ho otvorila.

Typ nejednoty.

V tomto druhom ohnisku jednota nejestvuje. Ale tento nedostatok nejde až do boja jedného proti druhému.

Otec sa uspokojí tým, že sa nezúčastní na priamej výchove. Neprotirečí však manželke: len ju ponechá na seba samu. Darmo ho vyzýva jeho družka, aby vstúpil do spolupráce; buď je to únava po iných námahách, buď je to prirodzená lenivosť, buď je to zveličená dôvera v dostatočnosť materskej starostlivosti. On neprináša nijakú spoluprácu do tej drsnej námahy výchovy.

Výchova vystavená nebezpečenstvu.

Tu sa stretáme s chybami, ktoré sme opísali pri piatom príkaze pravidlom: „Kde niet sankcie, niet ani autority.“

Lebo veď naozaj, sankcia v tom, čo je jej prísna stránka, je úlohou otca rodiny. Jemu patrí s fyzickou silou spolu aj zástoj prinucujúcej sily vo výchove.

Autorita matky je zas viac alebo menej ošúchaná pre množstvo príkazov a nariadovaní, tiež aj pre bezprostredný styk v každú chvíľu a pre zhovievavosť, ktorá je výslednicou slabosti poddaného a úsmevu, ktorý neopúšťa materinské ústa.

Teda hlava rodiny zrádza svoju povinnosť, ak nerozkazuje, keď to povinnosť vyžaduje, alebo keď nepodporuje úsilie matky.

Dieťa má veľmi dobre vyvinutý smysiel správne vybadať otcovu slabosť a nerozhodnosť. Je také prefikané, že v prítomnosti otcovej sa bude správať bezchybne, ale keď má pred sebou len matku, slabú ženu, už mu na ničom nezáleží.

Typ protijednoty.

Protiva jednoty je vo výchove hriechom oveľa väčším než jednoduché vzdialenie sa od pomoci. V tom prvšom prípade bol aspoň pokoj medzi rodičmi. Teraz je už vojna.

Matka zabránuje, otec dovoľí. Otec rozkazuje, matka to zruší. Manželka myslí takto, muž zas celkom opak toho. On chce len prísnosť, ona zas robí všetko len shovievavo. Jeden odsudzuje, druhý odpúšťa.

Ak je na svete peklo, tak je to celkom iste tam, kde dve na seba odkázané bytosti žijú v neshode pri tom istom ohnisku. — Predstavte si len, čo sa stane v týchto okolnostiach s výchovou dieťok! ... Koho počúvať? Koho poslúchať? Ku ktorým zvykom sa pripojiť? ... Všetko je poriadkom, protiporiadkom, dohadovaním sa a vnútorným zápasom...

Pod ktorým iným režimom nájdete taký neporiadok? — Či si možno predstaviť kapitána, ktorý zo zásady zakazuje všetko, čo rozkazujú jeho dôstojníci? Alebo riaditeľa továrne, ktorý zrušuje nariadenia svojich podriadených šéfov? Alebo prednostu stanice, ktorý zastaví všetky vlaky po znaku na odchod, čo dali podriadení zamestnanci? Lekár predpíše diétu, a opatrovníčka napchá pokrmom chorého? Gazdiná chová hydinu, a gazda zas všetku vyničí?

Keď sa v dajakom podniku riaditeľa a vysokí úradníci nevedia dohodnúť v najzákladnejších rozkazoch,

1. aký zdar možno očakávať od toho podniku?
2. akú spoluprácu možno úfať?
3. aký pokoj bude medzi nimi?

A jednako celkom takáto je tá smutná skutočnosť v mnohých rodinách, týchto divadlách podobného pohoršenia!

Sbohom výchova!

Sbohom!

Manželská hierarchia, prirodzený zákon.

Ako možno dosiahnuť jednotu? Veď či netreba predvídať rozličnosť mienok aj medzi manželmi srdcom čo najužšie spojenými?

Ale isteže! Opačnosť mienok nie je vždy znakom nesúhlasu vôle. Veď, či práve ešte aj túžba po väčšej dokonalosti nezapríčiní rôznicu mienok medzi horlivými kresťanmi?

Podriadenie manželky manželovi.

Dnes sa veľa debatuje o tejto otázke. Uvedomme si, že manželstvo je usporiadaná vláda a nie stav rozbroja, hierarchia a nie anarchia, ako by sa to niektorým z našich rovesníkov pozdávalo, keď sa oháňajú revolučným heslom o rovnosti medzi manželmi.

Keď tri božské Osoby stvorily ženu, takto sa o nej vyslovily: „Zrobme mu (človeku) pomoc jemu podobnú“. — *P o m o c* : to je úlohou ženy. Je pomocou mužovi.

Pomoc je však už svojou podstatou činiteľ hlavnému dejateľovi podriadený. — Keď si chirurg priberie pomocníčku, či táto ošetrovateľka je hlavným hýbadlom v chirurgickom diele? Či nevidíte, ako pozorne, poddane a ochotne posluhuje lekárovi? Či ona postaví svoju mienku proti mienke toho odborníka? — Hádám aj postaví. Ale aj v tomto prípade sa konečne podrobí jeho mienke. Lekár bude mať vždy posledné slovo.

Príroda, totiž Pôvodca prírody, rozdelil dary pre výchovu dieťaťa.

Matke dal *c i t*, aby našla vhodné prostriedky na výchovu. Otcovi dal *r o z u m*, ktorým kontroluje a chráni od omylu. — Toto pre ducha.

Matke dal *j e m n o s ť*, ktorej treba na zachádzanie s týmito krehkým, slabým a často chorým tvorom. Otcovi

zas dal silu, ktorá zaistí napredovanie započatej veci až do jej skončenia. — Toto zas pre vôľu.

To je sväzok, ktorý spojí v manželskej spoločnosti oba prvky Božieho činu. Sväté Písmo nám hovorí, že „v Bohu múdrosť vedie k cieľu silou; všetky prostriedky používa jemnosťou“.

Výchova je dielo, pri ktorom účinkujú rozličné prvky. Ale, keď sa slučujú sila a jemnosť, čože bude mocnejšie, ak nie práve to, čo je silnejšie samo osebe?

Muž má silu myšlienky. Teda musí byť po jeho mienke.

Muž má silu vôle. Teda jeho energia vyhrá.

Tu nejde o márnivosť alebo surovosť. Hovoríme o rozumnosti a láske.

Cit ženy môže podliehať veľkým omylom: mužský rozum ich však predide alebo napraví.

Materinská dobrotivosť ľahko sa znetvorí na slabosť: mužská vôľa otcova aj tu predide mnohým škodám, ktorým by rozmazané dieťa padlo za obeť.

Zrieť sa autority, ktorú mu dáva príroda, bolo by so strany otca rodiny ochabnutím lásky, ktorú musí mať k svojej manželke a svojim deťom.

Čo tu na zemi v ľudských veciach najviac nosí charakter veľkosti Božej, hovorí P. Félix, to je otcovstvo. Materstvo je zas najviac zo všetkého utvorené na obraz jemnociť Božieho. To tak dokonale, že keď sa nám oči prvý raz otvoria a srdce sa nám zažne prvým plamienkom lásky, zbadáme nad kolískou to, čo nám je naraz aj najvelebnejšie aj najmilšie, to, čo je najväčšie aj najsladšie: svojho otca a matku, otcovstvo a materstvo.

Ale Boh tieto dve veci tak dokonale krásne a sväte nestvoril len na divadlo očiam a na pôvab srdcu. Keď ich stvoril, sveril im úlohu, ktorá ich je hodná, a za najvyššiu povinnosť im naložil dielo, pre ktoré sa samé zdokonávajú, lebo je ono doplnkom jednej aj druhej: sveril im

nesrovnateľné dielo výchovy (Paternité et maternité dans l'éducation, reč P. Félix).

Manželská hierarchia, nadprirodňý zákon.

Teraz aj viera, keďže je na nej rad, pozdvihne svoj hlas. Ešte dôraznejšie než príroda vyhlasuje, že muž je hlavou ženy. Z podriadenosti manželky robí jeden zo základných zákonov kresťanstva.

Sv. Písmo hovorí: „Muž je hlavou ženy“.

„Ako Cirkev poddaná je Kristovi, tak i ženy svojim mužom vo všetkom.“

„Ženy nech sú poddané mužom svojim, ako Pánovi.“
(List sv. Pavla k Efezanom, hl. 5.)

Vznešená dokonalosť úcty a lásky, akú má kresťanský manžel k manželke.

Tak rozsiahlej autorite u kresťanského manžela zodpovedá povinnosť neohraničenej lásky k manželke.

Všetko vyjadríme tým, keď pripomenieme, že sv. Pavol chce, aby manžel miloval svoju spoločníčku a celý sa venoval jej záujmom. tak ako Kristus miloval Cirkev a celý sa strávil za svoju snúbenicu, až do poslednej hranice oddanosti.

„Mužovia, milujte svoje manželky. ako i Kristus miloval Cirkev a vydal seba samého za ňu... Aby sám predstavil sebe Cirkev slávnú, nemajúcu poškvrny, ani vrásky.“

„Milujte ich, pokračuje sv. Pavol, ako milujete svoje vlastné telá.“

Každý nech miluje svoju manželku, ako seba samého. (List k Ef. hl. 5.)

*Nevedomosť vo vychovávaní, príčina
nejednotnosti medzi manželmi.*

To je najčastejšia príčina.

Ani jeden ani druhý sa nenaučili vychovávať... Akože sa potom môžu shodnúť vo všetkých bodoch?

Alebo jeden z nich bol v tejto veľmi ťažkej vede starostlivo vzdelaný, ale druhý nevie z nej ani litierky... Ako sa dorozumejú?

Spoja sa ku stavbe dvaja, ktorí z inžinierstva majú len meno. Nik ich nikdy nevidel na technike... Každý z nich si prinesie do spoločného zamestnania rozličné názory. Tu je nemožný spoločný náhľad medzi týmito dvoma staviteľmi, ktorí nemajú ani pochopu o technike svojho povolania. — Kde sa skončia ich námahy, ak nie v hanebnom neúspechu?

Zoberte si zas iných dvoch, ktorí vychodili staveb-
skú školu. Ich rozum bol utvárený v tej istej forme. Kým
tí predošli trátili čas v dohadovačkách, títo skončili svo-
ju úlohu v krásnom súlade.

Ani otec ani matka neprešli cez lavice, kde sa učí to
veľmi chýlostivé umenie výchovy v mladom veku... To
by bol zázrak, keby sa stretli v spoločných náhľadoch
pre to dielo, čo majú spoločne robiť. Dali sa na cestu, na
ktorú ich nič nepripravilo. Nenájdete takého povolania,
na ktoré by sa dnes pustili ľudia s podobnou smelosťou,
majúc pred očami jeho povinnosti.

Všimnite si manželov, ktorí majú byť vychovávateľ-
mi, hoci nevedia vychovávať. Ako si poradia v ťažko-
stiach?

Poddajnejší sa hneď pridá k výchovnej teórii, ktorú
jeho spoločník napochytlivo vyhútal. Ale kto má právo
žiadať, aby mal hlavné slovo?

Manžel? Jeho neomylnosť mi nehovorí nič, čo by čosi
stálo!

Manželka? Ale veď sme už hovorili o vážnych omyloch, do ktorých ju strhuje jej ženská príroda!...

Ako sa vymotal z tohto zmätku?

Poučovaním o nastávajúcom povolaní.

To je cesta, ktorou dnes treba prejsť každému.

Táto cesta všade robí poriadok.

Či nevidíte, že všetci dôstojníci sú tej istej mienky v otázkach vojenského umenia? Lekári sa v hlavných otázkach liečby shodujú. A či sudcovia neučia to isté o zákonoch? Tak isto aj inžinieri v svojom odbore. Odkiaľže táto shoda? Či nie odtiaľ, že sa na svoje povolanie chystali v odborných školách?

Tri veci, v ktorých má byť jednota vo výchove.

Tri veci, v ktorých je shoda alebo neshoda vo výchove, sú tieto:

1. Zvyky, ktoré treba dať dieťaťu.

2. Schopnosti, ktoré treba v ňom rozvinúť.

3. Spôsoby, ktorými to treba robiť.

Pochop výchovy môžeme najlepšie takto vymedziť:

„Výchova je utvorenie mravných zvykov v dieťati.“

Zvyky. — Dieťa. — Utvorenie.

Tri prvky tejto základnej vety.

Tri východiská do jednoty medzi otcom a matkou.

1. Aké zvyky dáme svojim deťom? Akým čnostiam ich budeme učiť? Aké mravné cvičenia v nich vytvoríme?

2. Ktoré schopnosti vyvineme vo svojom dieťati väčšou starostlivosťou? Jeho rozum? Vôľu? Energiiu? Srdce? Ideál? Charakter? Ducha práce? Atď., atď., atď.

3. Aké spôsoby radšej upotrebíme vo výchove? Milotu alebo prísornosť? Odmenu alebo trest? Autoritu alebo slobodu?

Rozumná náuka o výchove urobí poriadok medzi týmito rozličnými otázkami. Ukáže, ktorá z nich je najhlavnejšia.

Túto náuku sme už naznačili. A na nasledujúcich stranách budeme ešte tak často na ňu upozorňovať, že si pokladáme za povinnosť naznačiť čitateľovi hlavné prvky.

Rozumná náuka o výchove dieťaťa.

Keďže výchova je umením, aj náuku o nej musíme rozdeliť podľa jej vlastného spôsobu práce.

Podľa tejto zásady rozumná náuka o výchove delí sa na štyri časti:

1. Poučovanie.
2. Rozkazovanie.
3. Miernenie.
4. Povzbudzovanie.

Prečo toto rozdelenie?

Práve sme to podotkli.

Lebo výchova je utváranie čností alebo mravných zvykov dieťaťa.

Lenže v prirodzenom stave vecí jednotlivé čnosti sú shrnuté v štyroch hlavných zvykových skupinách. Tie štyri základné čnosti sa volajú: 1. rozumnosť, 2. spravodlivosť, 3. miernosť, 4. sila.

A prečože jestvujú štyri základné čnosti?

Lebo človek má štyri schopnosti, ktoré spoločne utvárajú mravný skutok. Sú to: 1. rozum, 2. vôľa, 3. bažnosť žiadostivá a 4. bažnosť popudlivá.

Jej podrobné rozdelenie.

Spojte všetky tieto prvky mravnej vedy. Zaraďte ich. Prípojte k nim prvky dušovedy. Potom budete mať nasledujúci poriadok, čo je vlastne poriadkom výchovnej vedy alebo rozumnej náuky o výchove.

I. časť: 1. Základná čnosť rozumnosť. — 2. Schopnosť rozumu. — 3. Praktické poučovanie.

II. časť: 1. Základná čnosť spravodlivosť. — 2. Schopnosť vôle. — 3. Praktické rozkazovanie.

III. časť: 1. Základná čnosť miernosť. — 2. Chuť pre žiadostivosť. — 3. Praktické miernenie sa v radosti.

IV. časť: 1. Čnosť sily. — 2. Schopnosť smyslovej energie čiže chuť pre hnev. — 3. Praktické povzbudzovanie.

Pre prax je výhodné spojiť dve posledné v jedno, a tak rozumnú náuku o výchove shrnúť do troch častí.

To je to zjednodušenie, ktoré hlásame. V ničom neuškodí tej teórii.

Rodičia, sledujte tento postup. Budete spolu logickí, jasní a úplní.

Táto teória je založená na ľudskej prírode, ktorá sa nikdy nemení, a tak isto aj na morálke, ktorá je tiež nezmeniteľná.

Nikdy nebudeme mať dve rozličné rozumné náuky o výchove, ak budeme mať za základ psychológiu a morálku (dušovedu a mravovedu.)

ÔSMY PRÍKAZ.

Rozkazujte príkladom.

Oko je kráľom smyslov.

Ak ho máš za spojenca, zvíťazíš. Ak ti je nepriateľom, tvoja záhuba je istá.

Až doteraz sme sa zaoberali duchovnou prácou, ktorá ide cez ucho.

„Aby vaše rozkazy boli jasné.“

„Aby vaše správanie bolo poučujúce.“

„Vyhýbajte sa prosbám a hrozbám.“

Tieto príkazy vám získajú dušu dieťaťa cestou ucha.

Ale hlavný činiteľ víťazstva len teraz príde. Oko dieťaťa spozoruje vo vašom správaní, či praktizujete to, čo ono počulo. Vtedy sa skončí vaše konanie víťazstvom.

Ale ak odkryje niečo opačného, prehrali ste.

Posviacme si nakrátko na úlohu smyslov vo výchove.

Zrak a sluch sú dve cesty, ktorými sa dostaneme dieťaťu k duši.

Keď sa vraciaš domov, neskočíš rovno z ulice do bytu. Musíš prekročiť prah domu, prejsť schodami a len potom sa dostaneš dnu.

Niečo podobného je aj vo výchove. Hlavným poľom výchovy sú duševné schopnosti dieťaťa. No nemožno sa k nim inak dostať, iba skrze smysly.

Anjel si nemusí takto pomáhať. Ak sa chce shovárať s iným anjelom, postačí mu iba chcieť, aby ho počul. Vzbudí iba akt vôle a v tej chvíli myšlienka vznikne do rozumu jeho spoločníkovi. A naopak, ak chce svoju myš-

lienku skryť pred ostatnými seba rovnými, „ohradiť“ ju aktom vôle, ktorý zabráni, aby unikla.

Cisti duchovia rozprávajú priamo do duše, ľudia zas od smyslu k smyslu.

Ak ti chcem voľačo povedať, dosiahnem to pomocou tvojho sluchu. Od tohto smyslu vstúpi myšlienka moja až ta, do tvojho rozumu.

Všetky vonkajšie smysly človeka sú „poznávacie“ každý svojím spôsobom, t. j. sú prijímačmi a premietacími poznatkov. Či nevidíme aj dnes na hluchonemých, slepých od narodenia, ako si pomáhajú hmatom?

Najmä dva smysly sú ozajstnými uvádzačmi poznatkov, ktoré prichádzajú zvonka: zrak je veľkou bránou, sluch malou.

To neznamená, že vari máme z neho málo úžitku. Však či nie je cestou, kade prichodí všetko ústne vyučovanie?

No ak sa prenesieme z okruhu rozumu na pole života mravného, vplyv zraku sa nám ukáže oveľa dôležitejší, ako vplyv sluchu.

Mravný vplyv zraku na rozum.

Nebudeme sa zastavovať pri úplnom rozboře tohto obsiahleho predmetu. Zaznamenáme iba dva dôvody, ktoré sú za zrak.

Najmä je to vplyv na bystrosť ducha (inteligenciu).

Ľudský rozum — ako vieme — nepochopí nijakú myšlienku bez predbežnej smyslovej predstavy, ktorou sa zásobuje fantázia. Je to teda zvláštnosť zraku medzi všetkými smyslami: vytvárať obrazy. Tým pochopíme vážnosť tohto smyslu pre rozum.

Príklad nám to objasní.

* Rozprávaš decku, že istá pani nikdy neobide chudobného, aby mu nedala almužnu. Tvoj malý poslucháč si

v tej chvíli predstaví dobrú osobu, ktorá sa zaoberá týmto skutkom lásky. Ale okofko živšie a hlbšie by si to vedel predstaviť, keby si zaviedol svojho žiaka a ukázal mu dielo lásky! Dieťa ho vidí na vlastné oči. Obraz sa maľuje na sietnicu. Vonkajší obraz sa rysuje oveľa čistejšími ťahmi v jeho predstavivosti. Dojem bude úchvatnejší a hlbší, ako keď mu budete tú istú udalosť rozprávať kdesi v jeho izbietke.

Mravný vplyv zraku na ľudskú vôľu.

Človek je už od prírody spoločenský. Netreba to rozumieť len v tom smysle, že človek má prirodzenú náklonnosť žiť v spoločnosti sebe podobných pod tou istou strechou, medzi múrami toho istého mesta alebo v hraniciach určitej krajiny.

Nie len tak. Ešte viac! Človek je stvorený na to, aby si vymieňal so svojimi bratmi a sestrami myšlienky, city, aby si osvojil spoločné zvyky, aby si privlastnil vo väčšej-menšej miere osobnosť druhého. .

Ľudia vplývajú na seba vzájomne, hoci ani nechcú. Napodobňujeme pudovo tých, s ktorými sa stretáme.

A ktorýže smysel je v tomto prípade najviac v činnosti? Zrak . . . Robíme podľa toho, čo vidíme. Podliehame zákonu nasledovania.

Oči nás vedú viac ako uši.

Kino — triumf zrakového smyslu.

Od niekoľkých rokov dostalo sa týmto teoretickým úvahám psychologie zrejmeého dôvodu aj zo sveta pokusov o tom, akú má zrak významnú úlohu nad ostatnými smyslami.

Každý z nás je svedkom toho, ako sa dnes tlačia masy ľudu v kinových sieňach. Ktorých rodičov by neomázaly deti, aby šli s mamičkou do kina? A koľkí poriadni ľudia do-

stanú sa do zmätku, keď vidia strašné účinky tohto vynálezu!

Nuž, tu máme nepopierateľné dôkazy, ktoré potvrdzujú našu tézu o tom, ako vie obraz očariť rozum a ako vie príklad sputnať ľudskú vôľu...

Zlo je natoľko kriklavé, že sa musíme zobudiť. Časový je len jeden liek: my, katolíci, musíme stvoriť kino. Nadvláde zraku nemožno odolať.

Proti pohoršujúcemu kinu povstane kino povzbudzujúce alebo aspoň bezchybné.

Nemožno dosť horliť pre tento nový druh apoštolátu.

Domáce kino.

Nuž a vy, drahí otcovia a matky, čo robíte iné ako film? Hej, kino v kruhu svojej domácnosti.

Iste nevidím pri vašich dverách výstavných fotografií, ani nijakého plakátu. Nijaká reklama ma nepovzbudzuje, aby som šiel na divadlo. Niet nijakého nápisu na vašom dome, ktorý by ma upozornil, že sa tu hrá kino...

Niet bieleho plátna! Ani sedadiel. Niet tajomného šera... Ešte menej vidieť výjavy ohromujúcej lásky, ani sa nepredstavujú nehanebné machle divých zločinov. Niet tam dýk, niet dymiacich sa revolverov...

Všade vládne pokoj, ticho, mlčanie... Ale, upozorňujem ešte raz, vaša domácnosť je kinom. Upotrebujem toto slovo v najplnšom znení, aby ste ma porozumeli, že chcem ním vyjadriť pohyb. Dobré viete, že slovo kinematograf je složené z dvoch gréckych slov: grafein = písať, kinéma = pohyb. Kinematograf je stroj, kde sa zapisuje pohyb, aby sa rozvinul pred zrakom divákov ako obraz.

A vaše kino má dvojakú výhodu pred obýčajným kinom. U vás: 1. osoby nie sú nemé; 2. predstavenie netrvá hodinu—dve, ale film prebieha celučký deň.

A prirodzene aj výsledok vidieť lepšie na divákoch. Ak za sedem rokov oči vášho dieťaťa zastavovali sa iba na samých čnostiach, nuž získali ste si jeho dušu.

A naopak. Ak za sedem rokov videlo na vás tie isté chyby, nemajte pochybnosti, že ich už za mladi zdedilo po vás, navždy.

Zázraky dobrého príkladu otcov a matiek.

Ako si vysvetlím, že niektorí rodičia tvoria pravé divy vo výchove a nemajú potuchy o predbežnej technike?

Keby ste ich začali skúšať, ako treba vychovávať deti, zostali by stáť s otvorenými ústami.

A darmo by ste ich nútili, aby vám povedali svoj plán. Márne by ste sa dopytovali na ich program. — Nič takého nemajú. Aký majú spôsob? Nikdy sa oň nestarali.

A jednak, opakujem, tvoria divy.

Skúmajte sami ich činnosť. Vyjde vám z toho jedno: príklad.

Príklad! Tým sa vysvetlí tento zriedkavý, ale nepopierateľný zjav.

Vravím: zriedkavý, lebo sa nepozastavujem nad výchovou, bezpochyby kresťanskou, ale ktorá je obyčajná a hemží sa chybami.

Ja chcem tu hovoriť o výchove jemnej, s ktorou sa možno stretnúť v širokých ľudových vrstvách a na vidieku. Je to výchova plná mravnej vznešenosti.

Odložme nabok iné príčiny, ktoré nepopieram. Skúmajme pôsobivosť dobrého príkladu.

Živú čnosť, ktorú otcovia a matky predkladajú nevedomky svojim deťom, môžeme pripodobniť človekovi, ktorý stojí pred fotografickým aparátom. Ten, ktorého fotografujú, nehovorí, nehádza rukami, nerozkladá, nemáľuje si tvár. Slovom nijaká činnosť. Stojí nehnute. ticho, pokojne. Len svetlo pracuje.

Na obrázku však nájdeme ho takého, ako sme ho videli z mäsa a z kostí tri roky pred aparátom . . .

Ako vieme, vychovávať znamená vyrobiť čnosť v dieťati. Sú štyri základné čnosti: múdrosť, spravodlivosť, miernosť a zmužilosť.

Dieťa už od najútľejšieho veku rastie zoči-voči niektorej tej čnosti, ktorú spozorovalo v živej podobe na svojom otcovi a matke. Vtláča sa doň pomaly a hlboko ako svetlo, ktoré vyleptá hmotu rozotretú na plátne, keď sa dotkne fotografickej dosky.

Mú d r o sť. — Videlo túto čnosť vládnuť stále v charaktere svojich vychovávateľov. Iným pravidlom sa ani nebude spravovať.

S p r a v o d l i v o sť. — Spolu s láskou sú neporušiteľné zásady jeho otca a matky v styku so svojimi blíznymi. — Dieťa si myslí, že by ťažko zhrešilo, keby odbočilo od podobnej cesty.

M i e r n o sť. — Núti nás, aby sme nikdy nevyšli zpoza dovolených hraníc. — Táto čnosť stane sa dieťaťu druhou prirodzenosťou.

A konečne sila charakteru stane sa mu takým istým dedičstvom.

Ovzdušie hlboko kresťanského rodinného kruhu, kde vládne čnosť, jemnosť, zdvorilosť, vznešenosť, vniká s každej strany do duše, do srdca, do vonkajšieho chovania dieťaťa.

A tak nemusíme sa ani veľa namáhať, nemusíme si zostavovať plán, ani určitý program, výchova dosiahne svoj cieľ ako by z vlastnej horlivosti.

Len nebáť sa povinnosti — hľa, to je celá horlivosť.

A akému činiteľovi pripísať taký šťastný výsledok? — Príkladu.

A akými dverami vchádza denne a každú hodinu pekný príklad otca a matky? — Okom. — Smyslom zraku.

Teda všetka česť kráľovi smyslov.

— Slovo, to je málo — hovorieval sv. Augustín. — Príklad — to je veľký prostriedok,

— Ja si viac cením unciu príkladu ako sto libier slov
— dodáva sv. František Salezský.

— Zo všetkých živočíchov — napísal Aristoteles — najväčším napodobňovateľom je človek.

O imitatores, servum pecus!

vykrikol rímsky básnik. Ó napodobňovatelia, otrocké stádo! Ani naše porekadlo sa nedá zahanbiť:

Ako chodil starý rak, i mladý bude tak.

Správne povedal Amyot, keď vyhlásil: „Príklady neukazujú, ako treba robiť, ale dodávajú chuti chcieť robiť.“

Zlý príklad.

Žalostné následky zlého príkladu! Tu skutky sú v protive so slovami. Práca hore nohami.

Výchova je tvorenie dobrých návykov. Zlý príklad tvorí však v dieťati zlé návyky. Takí ľudia robia ako murár, ktorý večer zrúca to, čo vo dne vystavil. Je to nedôslednosť umelca, ktorý večer namaľuje obraz a ráno ho potom hodi do ohňa. Je to neužitočná práca Penelopy, ktorá večer skazí tkaninu, ktorú tkala od rána.

Je to sprisahanie oka proti uchu. Toto počuje iba dobré a týmto zas vidí iba zlé, opačné tomu prvému. Kázate vodu piť, pijete víno. Hovoríte o čnosti a robíte hriech.

Čo si odnesie z toho dieťa?

Nedôsledný otec.

— Priateľu — hovorí istý otec synovi — práca je zákonom tohto sveta. Človek je tu na to aby sa lopotil a namáhal celý deň. „V pote tvári si budeš hľadať svoj chlieb“. To je Boží príkaz.

Ale milý synček mal otvorené oči a videl celkom čosi iného, ako počul. A čo videl? Otecko preležal celé predpoludnie v posteli. A to každý deň. Vstal iba k obedu. Po obede sa zvalil do pohovky a ležal celučký deň. Keď

ho ustavičné vylihovanie omrzelo, vstal a šiel sa poprechádzať na čerstvý vzduch. Vrátil sa ztadiaľ len na večer. Potom išiel zas von. Keď sa vrátil domov, besedoval so svojimi priateľmi a o 11 šiel spať.

A tak to šlo so dňa na deň.

Matka, ktorá si sama sebe protireči.

— Dievča — prikazuje matka dcére — každá dobre vychovaná žena vie sa ovládať vo všetkých okolnostiach. Nech pride čokoľvek, mladé dievča zostane prívetivé, tiché, usmievavé.

To bola denná náuka.

Na nešťastie táto dobrá pani každý deň od svitu do mrku bola samá netrpelivosť. A veľmi neznesiteľná. Všetko ju dráždi, všetko jej kazí náladu, každého okrika. Nepočuť iné v byte iba výbuchy zlosti na všetko a proti každému.

Takýmto spôsobom poučuje o čnosti trpezlivosti.

Rozbor zlého príkladu.

Rozoberme myšlienky dieťaťa, ktoré je svedkom podobných protirečení:

Otecko alebo neverí.

Alebo nevládze.

Alebo nechce.

1. Otecko neverí to, čo vraví. Práca je podľa jeho presvedčenia nie povinnosťou. Inak by pracoval.

Teda ani ja mu viac nebudem veriť.

2. Otecko síce veri, že práca je povinnosťou. Ale je to také ťažké pracovať, keď nemá sily znášať prácu.

Ako môže potom slabé dieťa vykonať to, čo presahuje sily človeka?

3. Alebo otecko veri v zákon práce a má aj sily mu zadosťučiniť ale nechce. Lenivosť je oveľa príjemnejšia ako práca.

Aj ja sa ochotne pridám na stranu pohodlných. A keďže oteckovi svedomie nerobí nijaké výčitky, prečo by malo mne?

A toto je to, čo my voláme pohoršením. Slovo, ktoré v gréčtine označuje kameň, na ktorom sa pošmykne a potkne cestovateľ. Zlý príklad otca a matky zvedie dieťa do hriechu. Chyby sa stanú zvykmi a zlými príkladmi docielil sa opak výchovy: naučili sme dieťa hrešiť. Nevychovali sme dieťa, „nepozdvihli“ sme malú bytosť, ale sme ju uvrhli a snížili pod ľudskú dôstojnosť.

Dieťa — rozumejme dobre — nerozmýšľa presne, tak ako to my robíme. Sťahuje dôsledky z našich činov len veľmi neporiadne. A výsledok býva skoro vždy nešťastný.

To je výchova hore nohami.

Tažký hriech je pohoršiť deti.

Potom sa nečudujme hnevu Pána Ježiša, ktorý horel proti tým, ktorí kazia deti. „Kto pohorší jedného z týchto maličkých, ktorí vo mňa veria, lepšie by mu bolo, keby mu priviazali mlynský kameň na krk a vrhli ho do hlbiny morskej.“ (Mt 18, 6.)

Prečo tento hriech tak bolí srdce Spasiteľovo? Prečo je ťažšie pohoršenie „maličkých“ ako skaza dorastených? Lebo deti nemajú tých prostriedkov, ktorými oplývajú dospelí.

Katechizmus dáva trojaké upozornenie pred pohoršením:

Odvracajte svoju dušu.

Odvracajte svoje srdce.

Odvracajte svoje kroky.

Veď či odvracať sa od klzkého predmetu nie je to isté, ako chrániť sa od pádu?

a) Odvraciame svojho ducha a prikláňame svoje myšlienky na opačnú čnosť ako je chyba, ktorá uráža naše oči.

Ale troj-štvor-päťročné dieťa môže ono vie o protivnej čnosti ako je chyba, ktorú vidí?

b) Odvraciamе svoje srdce pred príťažlivosťou zlého, keď sa protivíme zvodom nezdravých chüfok v svojej skazenej prírode.

Srdce „maličkého“ je však otvorené, úprimné a bezbranné každému vplyvu, tak dobrému ako aj zlému.

c) Odvraciamе svoje kroky s miesta pohoršenia, keď sa prenosieme na iné miesto.

Kde však utečieme, keď máme iba päť rokov?

Či je absolútna dokonalosť príkazom pre všetkých rodičov?

Veru hej. Taký je zákon manželstva, ak je to podmienka výchovy dieťaťa, nezostáva nič iného urobiť iba ako prosiť anjelov, aby sostúpili s neba a dať im voľnú ruku...

Či teda Boh žiada od človeka niečo nemožného? Jeho múdrosť nevie o slabosti človeka? Či vychovávanie žiada si svätosť, ktorá nie je z tohto sveta?

Ktože by to predpokladal?

Rozdeľme si metodicky riešenie tejto otázky.

Sú dva druhy zlých príkladov:

1. Zlý príklad, ktorému sa nemožno vyhnúť.
2. Zlý príklad, ktorému sa možno vyhnúť.

Zlý príklad, ktorému nemožno vyhnúť.

Jedným takým zlým príkladom, ktorý prechádza skrz rodičov od prvého praotca nášho a v istej miere zhubne pôsobí na dušu dieťaťa tak, ako prechádzajú aj telesné slabosti na jeho telo.

Lenže zlý príklad v tomto prípade nosí meno, ktoré, hoci ho nechceme okrašľovať, zmenšuje veľmi škodu rodičov.

Chyba, ktorú zapríčinili, volá sa v teológii „chyba krehkosti“.

Vyhýbať sa chybe krehkosti — bol by nerozum.

Či nepovedal Duch Sv.: „Spravodlivý padne sedem ráz za deň, ale aj sedem ráz vstane.“ (Prisl 24, 16.)

Či podobné chyby máme nazývať pohoršením? Vôbec nie.

Sú výchove na prekážku? — Ale kdeže byť!

Podlamujú otcovskú vážnosť? — Nijako nie.

Dieťa ňa uvidí — drahá matka — dnes zachmúrenou, zlostnou, nevrlou. Ach beda, to je deň, keď ňa bolieva hlava.

Ako prišlo, tak odíde. — Celých 29 dní v mesiaci bývaš od rána do večera usmievavou, dobrou, sladkou, láskavou ku všetkým. Toto je tvoj skutočný obraz. Hlboko zaštepený do srdc tvojich detí. A zostane im po celý život ako obraz milovanej mamičky.

Z tvojho bolenia hlavy — buď spokojná — nezostane ani stopy.

A ty, otče, zabudol si sa včera na obed, keď si sedel za stolom v kruhu rodiny. Osem utešených dietok otáčalo ňa ako veniec. Nevšimal si si to. Rozprával si hodne roztrpčeno svojej manželke o nepríjemnostiach, ktoré ňa postihly dnes ráno.

Malí poslucháči boli znechutení. Tichosť a tieň na tvári ňa mali upozorniť, že tu nie je vhodný čas a miesto, aby sa vyrovnávaly dôvernosti medzi manželmi. Lenže prišiel si z úradu, kde tvoje srdce uštipla zrada, tvoja vernosť podľahla šibalstvu a tvoje záujmy boli poškodené nepeknými machľami.

Večer je už všetko v poriadku. Rozkošný venček zas je okolo teba. Všetci zistili s neobyčajnou radosťou, že otecko je taký, aký býva vždy: shovievavý voči blíznym, milosrdný k iným, láskavý vo všetkých okolnostiach, je

živým poučením, ako si ctíť všetkých, vzor, ako vyhovoriť aj najväčšie krivdy, slovom veľký, ozajstný dobrý katolík!

Nešťastný obed nebude mať iných následkov, iba že ukáže obvyklú trpezlivosť a vysokú čnosť hlavy rodiny.
O felix culpa!

*Zlý príklad, ktorému možno vyhnúť.
— Chyba návyku!*

Hľa, to je pohoršenie!

Zlozvyk je ako klinec, ktorý vniká hlbšie pri každom údere kladiva. Ešte sme nevideli, aby klinec vošiel dnu na jeden úder. Ale klinec, ktorý sa zachytí na povrchu dosky, dostáva na hlavu úder za úderom.

Nech vás netrápí, drahí rodičia, vaša krehkosť. Ale za zlé zvyky robte si výčitky svedomia.

Vykoreňte zlozvyk za každú cenu! Použite rozjímania, zvláštneho spytovania svedomia, modlitby, sviatostí. Nevystavujte zdar neistote! Ale k činul!

Tým napoly vyliečite svedka svojich námah, vaše dieťa z choroby, ktorú ste mu zapríčinili zlým príkladom. Pochopí, že sa chcete zmeniť, pochopí, že neschvaľujete nepekný zvyk, ktorý ho doteraz pohoršoval.

Či je ešte osožnejšia náuka? Ukazujete mu, že život je boj a že víťazstvo bude tam hore.

Potláčanie vlastných chýb bez oddychu je výchovnejšie, ako keby ste mu dali neviem koľko ponaučení.

Vychovaní „vychovávateľa“.

Niet pre otcov a matky povzbudzujúcejšej pohnútky, aby boli dokonatí a svätí, ako povinnosť byť na povzbudenie svojim deťom, hoci ich to stojí veľa námahy, keď musia robiť opačne, ako boli oni vychovaní.

Taká je živá láska v ich srdci, taká hlboká je úcta pred čistotou sverenou ich rukám, taká ťažká je ich zod-

povednosť pred Bohom a vlastnými deťmi, že kresťanskí rodičia namáhajú sa každý deň očistiť sa od každého zárodku náuky.

— Keď sa podujmeme kohosi vychovávať — píše E. Souvestre — musíme začať tým, že doplníme svoju výchovu.

Oznam to povedal ešte lepšie:

— Keď sme začali vychovávať svoje vlastné dieťa, začalo ono súčasne vychovávať nás. Lebo som pochopil, že nám ho P. Boh preto poslal, aby nás napravilo.

Nemôžem sa dívať na rozkošnú postavu, plnú nevinnosti a čistoty bez toho, žeby som tam nenašiel obraz Stvoriteľov menej poškodený ako v nás.

Nemôžem myslieť na túto neskúsenú dušičku bez toho, aby som si neuvedomil lepšie svoje povinnosti, lebo som za ňu zodpovedný. A akože by som ju vedel poučovať, keby som to sám nerobil? Vari si mohol Boh vybrať milší nástroj, aby ma napravil, poučil, uviedol ma na cestu do neba?

Iní spisovatelia sa vyjadriť slobodnejšie.

— Božia Opatra dala nám rodičov, aby nám ukázala, ako sa nemáme chovať voči svojim deťom.

Takú žartovnú úvahu dáva msgr. Dupanloup do úst istým ľuďom.

Ten istý spisovateľ okrašľuje svoj text ešte originálnejšími výpoveďami.

— Výchova je umenie, ako rozvinúť u dieťaťa všetky chyby, ktoré prijalo od prírody... a pridať tam tie, ktoré príroda zabudla dať.

Podobné protirečenia dokazujú nepopierateľný vplyv vychovávaných na svojich vychovávateľov.

V dcérke pripravujeme budúcu matku.

Z tých právd, čo sme povedali, vytiahnime tieto dôsledky.

1. Príklad má neobmedzený vplyv na malé dieťa. A

príklad matky viac ako príklad otcov. Lebo dieťa v prvých rokoch je v stálom styku s matkou.

2. Ale čnosť, predmet dobrého príkladu, je vec, ktorú získame iba po dlhom čase. Jej protivníčkou je opačná chyba, ktorú treba vykoreniť. Úloha, ktorá si obyčajne vyžiada zdĺhavý boj.

Záver:

Chcete mať dobre vychované deti? Pripravujte zbožné matky.

Také dielo sa nespraví za jeden deň. Ani to nie je veľa, keď mu zasvätime všetky roky ženskej mladosti, ktoré predchádzajú sobáš.

— Kedy treba začať s výchovou decka? — pýtali sa Napoleona.

— Dvadsať rokov pred narodením — odpovedal — tým, že začnete vychovávať jeho matku.

Cvičte budúcu matku od kolísky po stránke telesnej, ako sme už písali. Odstraňujte všetko zlo v jej tele a to už vtedy, keď dievčatko ešte neužíva iba smyslov.

Potom, keď sa jej otvorí rozumček, privykajte ju na nábožnosť. Premeňte fyzické návyky, predtým už získané, na návyky mravné, t. j. na čnosti.

Také sedemnásťročné dievča a potom i staršie nech je predmetom vašich myšlienok a snov.

Neprižmurujte oči! Nepozerajte na takú štyri-päťročnú žabku iba ako na dcérušku, na dcérku, ktorá rastie a rozvíja sa . . . Nie. Tu pred vami stojí budúca matka. Matka, ktorá doteraz má záľubu iba v svojich bábikách, ale v ktorej sa zosilňuje materinský cit.

Či vám ešte príroda neotvorila oči? Nepripomenula vám vašu povinnosť a úlohu, keď vám ukázala vašu dcérku, ako prvý raz rozpína ramienka k dieťaťu?

A pod „prírodou“ nerozumejte niečo neskutočného. Veď je to vlastne Božia Prozreteľnosť. Božia múdrosť, ktorá vložila do duše ženy divý, živý, vytrvalý cit pre materinstvo.

Hoci nevedomky a akosi mechanicky malé trojročné dievčatko splňuje žiadosť Napoleona: „začnite vychovávať svoje budúce deti dvadsať rokov pred narodením.“

Lenže to nedokáže celkom sama bez vašej pomoci. A tá pomoc — to je výchova jej samej. Vychovávajúte teda trojročnú matku rodiny!

Príprava budúcej matky v mladosti.

Je veľa neistoty, čo sa týka výchovy žien v ich mladosti.

Napríklad:

Nech si vezmú učiteľky za hlavný cieľ svojej práce matku rodiny. Budú isto kráčať podľa úmyslov Božej Prozreteľnosti. Výsledok je zaručený, lebo robily dielo Božie, nuž i Boh im bude pomáhať.

Čo dokazuje túto pravdu?

Niet prirodzenejšieho dôkazu v celej prírode, ako telesná konštrukcia ženskej bytosti. — Žena je stvorená, aby mala deti. — Jej pudy už od najútľejšieho veku potvrdzujú údaje anatomie a fyziologie. To isté prejavuje aj jej psychológia cez celý čas. Organizmus (telo) je podivne prispôsobený na to, na čo má slúžiť: na výchovu dieťaťa. Je to majstrovské dielo Božie.

Tomu, na čo už rozum prišiel, dodáva aj viera pečat božskej vážnosti.

Aby v čase nepovstala nijaká pochybnosť o poslaní ženy, tri Božské Osoby Najsv. Trojice dali na vedomie človekovi: „Učínme mu (človekovi) pomocnicu podobnú jemu“.

Pomocnica muža — to je charakteristika ženy.

Ale o akú pomoc tu ide?

Sv. Tomáš odpovedá: „O nijakú inú, ako pomáhať mužovi pri splodení dieťaťa a v starostiach, ktoré si dečko žiada.“ (Sum. theol. 1. qu. II, 1).

Námietka.

Ale všetky dievčatá v ústave nebudú matkami! Iste. Načim vedieť, že keď sa vynáša zákon, zákonodarca má pred očami celok a nie výnimky.

Príroda tým samým, že pripravuje fyzicky ženu na materstvo, svedčí o úmysloch Božích vzhľadom na všetky ženy.

Vo Sv. Písme Boh hovorí o ženách všeobecne.

Povinnosť pomáhať mužovi pri splodení dieťaťa je povinnosťou všeobecnou a nie individuálnym sväzkom. Boh dovoľuje, aby žena mu vyhovelá zo svojej slobodnej vôle, alebo sa posvätila iným spôsobom na dobro svojho bližného.

A to je pravda, že keď je zákon všeobecný aj príprava na všeobecnú povinnosť bude len *v š e o b e c n á*.

Ak nepripustíte toto rozumovanie dve veci vám z toho vyplynú. Alebo si nachytro zostavíte osobitný program pre každú žiačku vášho ústavu alebo budete pracovať bez programu.

Pripravovať matku, to značí doplniť dielo Božie. Či sa môže myliť ten, kto pracuje s Bohom? Či je pochybný výsledok pre toho, kto ide za cieľom pod vedením Všemohúceho?

A aký bude program mravnej výchovy u dievčata?

Taký ako v prvých rokoch. Dôvod na to je ešte jasnejší.

Ako robí sochár sochu? Vyryje do dreva to, čo má byť na soche vypuklé. Vtlačí ťahy svojho modelu do „formy“. Potom to zaleje gypsom alebo cementom. Hmota stvrdne. Popustí povrazy a z formy vyjde socha taká, ako ju dláto umelca vkresalo do dreva.

Aj vychovávateľky nech robia tak, keď ide o mladé

ženské pokolenie. Vykrešte v nich dušu budúceho dieťaťa.

Vaša úloha je vznešená. Váš vplyv nesmierny! To nie je iba sto duší, ktorým vy dáte podobu. To tristo, päťsto, osemsto dietok Božích, ktoré ste pristihli na obraz Otca nebeského.

Zistilo sa toto:

1. Že je to najmä matka, ktorá dáva jednotlivcovi mravnú hodnotu. Človek ostáva celý život takým, akým ho urobila matka.

2. Nik nemôže dať, čo nemá. To, čo vy zanedbáte z výchovy vo vašich žiakoch, bude stratené pre ich deti.

3. To, čo z čnosti nahromadí vaša horlivosť v dušiach dievčat, to je prírastkom v sto iných dušiach.-

O školách našich chlapcov môžeme povedať iba to isté.

Neodpuštitelná podmienka.

Túto podmienku často strácate s očí. Starosť o dieťa nech je pozitívnym, presným, praktickým cieľom vašich prác. Neuspokojte sa iba všeobecným úmyslom, že chcete aj týmto spôsobom apoštolovať. Neobmedzujte sa iba na neisté, neurčité výhľady ohľadom poslania svojich žiakov a žiačok.

Škúmajte sa každé ráno, čo chybuje ešte každej z vašich žiačok z čnosti, ktorú majú mať jej budúce deti, čo chybuje z citov, ideálov, vonkajšieho správania, ako i zo správnej orientácie života. Celý človek je v duši svojej matky. Jeho priemernosť tak isto, ako i vynikavosť, drsnosť ako i vznešenosť.

Dobre vravíte, že všetky tieto črty charakteru, ktoré pozorujete na budúcich matkách, prejdú do nevinné duše dieťaťa, ak ich vy samy nepotlačíte.

Vám je sverené to dielo.

A tu je pravý smysel výchovy ženskej mládeže.

Dávajte pozor na Individuálnosť (svojskosť).

Sú dve individuálnosti (osobitosti — svojskosti) vo výchove žien.

1. Individuálnosť úplná a absolútna (neobmedzená).

2. Individuálnosť čiastočná a relatívna (pomerná).

Prvá pozostáva v tom, že máme pred očami iba dobro žiaka. Ona bude alebo lekárničkou alebo doktorkou, profesorkou, advokátkou, vedúcou laboratória alebo riadičkou banky.

„O pomocníci muža“ niet ani zmienky... Sbohom Boží plán!

To je heslo, ktoré sa protiví prvotnému plánu. — Boh povedal: „Učínime mu (mužovi) pomocnicu, podobnú jemu.“ Dnešná doba vraví: „Učínime mu (mužovi) sokyňu, podobnú jemu.“ Podobnú vo vede, v umení, nie, aby mu pomáhala, ale aby víťazne bojovala proti nemu.“

Individuálnosť čiastočná.

Mierna individuálna výchova je naivnosť. Spraví ženu takou, že bude po celý život, ako by mala iba sedemnásť rokov.

„Individualistka“ je preto, lebo nemá pochopenia pre záujmy spoločnosti ľudskej.

Ale individualistka, ktorá nie je úplnou, ktorá neodhadzuje sa od toho, aby bola pomocnicou muža v Božích plánoch.

„Zbožný“ individualizmus nevidí v sedemnásťročnej žene iba dieťa. Obmedzuje sa na to, aby z nej vytvoril dieťa P. Márie.

Dokonalé dieťa Panny Márie.

Ale hej. Urobte z nej dieťa P. Márie. Lenže nezabúdajte, že P. Mária bola matkou a to najslávnejšou Matkou a že ju materinstvo urobilo kráľovnou vesmíru.

Aký je to rozdiel medzi malým dievčatkom, ktoré sa ukrýva v jeruzalemskom chráme a medzi matkou, ktorá vraví večnému Bohu: syn môj.

Hej, vieme, jestvuje pre každý vek spôsob nábožného života, ktorý sa mu hodí.

Malému decku hovorte o „malom Ježiškovi“.

Chlapcovi opisujte Boha v jeho velebnosti.

Dievčatu dajte za vzor P. Máriu. Ale keď kvalifikujete (posudzujete) vašu žiačku ako „dieťa Máriino“, ukážte mu Máriu ako matku: jej matku, ale aj matku, ktorá sa pripravovala na slávnu materinskú dráhu, ktorá je určená každej žene, pod závojom panenstva.

Duch Sv. nepracoval krátkym pohľadom v duši žiačky z jeruzalemského chrámu.

Predvídal v nej m a t k u.

Aj vám treba mať pred očami m a t k u.

DEVIATY PRÍKAZ

Zachovajte si úctu.

Otcom a matkám patrí úcta, lebo sú predstavitelia Boha.

Predstaviteľ je ten, ktorý je námestníkom toho, koho zastupuje, a má byť preniknutý jeho myšlienkami, citmi a vôľou.

Otcovia a matky! Privlastnite si Božie myšlienky, ctiť a chovanie sa ku deťom, o ktoré sa máte starať. Vtedy budete mať úctu. Váš žiak bude vidieť vo vás Božieho predstaviteľa.

Toto je, ak sa nemýlim, súhrn učenia, týkajúceho sa synovskej úcty.

Čo je úcta?

Úcta je uznanie zásluhy.

Úcta je viac ako ocenenie. Rozum stačí k oceneniu. K úcte treba pridať srdce. Čelo sa sklóní, alebo jazyk hovorí, popúšťame tomu, koho uctieваме, alebo sa približujeme k nemu s dôstojnosťou.

Pri úcte celý človek skláňa sa pred sebe podobným.

Úcta authority.

Povedali sme, že úcta je uznanie zásluhy. Prosím vás, vezmite slovo „zásluha“ v najširšom smysle. Úcta prijíma všetky tituly cti a jej prejavov, či je to už veda alebo čnosť, jednoduché sociálne postavenie alebo nejaký vznešený skutok.

Úctyhodné je malé dieťa, ktorého duša je čistá a krásna ako anjel.

Úctyhodný je dedič slávneho mena.

Úctyhodný je hrdina.

Úctyhodný je učenec.

No i v úcte je stupňovanie. Autorita je na samom vrchole.

Prečo? Lebo je Boh, ktorého uctieваме v človekovi.

Keď si uctieваме vedu, čnosť, nevinnosť, chrabrosť, pevný charakter, krásne vlastnosti, vždy len stvoreniu preukazujeme prejavy úcty.

Ale keď som v prítomnosti môjho predstaveného, vtedy sám Boh dostáva v svojom zástupcovi prejavy mojej úctivosti.

Non est potestas nisi a Deo (Nieto vrchnosti iba od Boha), hovorí sv. Pavol. (Rim. XIII, 1.) Každá autorita pochádza od Boha. Voda, čo tečie v koryte rieky, je voda zo studničky; na tom veľa nezáleží, či ju pijem zo studničky alebo ju čerpám v údolí.

Úcta ku predstavenému je zošľachtením tohto cítienia. Úcta k seberovným je obyčajný prejav tohto cítienia.

Tak ako sa človek snižuje, keď nepripúšťa vo svojom predstavenom Božiu autoritu a skláňa sa pred seberovným len preto, že sa cíti slabším, tak isto sa povyšuje, keď sa ohne pred Najvyšším, v osobe Jeho predstaviteľa. Môžem si odmerať moju výšku podľa pleca môjho suseda. Nikdy mi na rozum nepríde vyrovnať sa Najvyššiemu.

Čo je predstaviteľ?

Predstaviteľ je zástupca, ktorého úlohou je, aby uplatnil myšlienky, úmysly, podujatia toho, ktorý ho posielal.

Vyslanec má vedieť nehľadiť na svoje osobné myšlienky, na svoje priaznivé a či nepriaznivé náklonnosti, ani na svoje osobitné podujatia. Položenie má chápať tak,

ako ho vidí jeho vláda, prispôsobuje sa úmyslom tých, ktorí ho poslali, nemá inej povinnosti ako ísť za tým pravidlom počínania si, ktoré mu bolo dané.

Otcovia a matky, predstavitelia Boha.

Hľa, otcovia a matky, vaše položenie oproti vašim deťom.

Z toho plyní trojaká úloha.

1. Myslite ako Pán Boh.

2. Majte Božie city.

3. Chovajte sa k vašim deťom ako Pán Boh.

„O fortunatos nimium! Akí ste len šťastliví!“

a) Nemôžete sa mýliť, ak myslíte ako Pán Boh.

b) Láska vás nepomýli, ak milujete vašich cherubínov, ako ich miluje Pán Boh.

c) Vaša výchova bude dokonalá, ak si prisvojíte výchovu nebeského Otca.

Veľmi ste šťastliví, že ste „úradnými“ osobnosťami, a ako také máte v sebe myšlienky, city a plány Božej činnosti od najvyššej vlády, ktorou je Pán Boh.

Hlavná príčina úpadku synovskej úcty v našich časoch.

Dnes je strašný úpadok úcty voči otcovskej autorite, ktorá býva vysmievaná niekedy s najväčšou bezočivosťou.

Zalujú sa na to všetky spoločenské triedy. Klesanie sa tak zrýchľuje, že v budúcnosti treba sa obávať toho najhoršieho.

Príčiny tohto zla sú všelijaké. Obmedzím sa na najhlavnejšiu.

Otcovia a matky: hľa, oni sú predovšetkým pôvodcami tohto zla.

Vážnosť je úcta hodnosti. No čože by ste povedali o takom panovníkovi, ktorý si shodí s hlavy kráľovskú ko-

runu, pošliape ju nohami a potom sa žaluje, že poddaní si ho nevážia?

Tak isto sa chovajú otcovia a matky, ktorí sa už nepokladajú za predstaviteľov Pána Boha. V dušiach im vyhasla viera alebo aspoň natoľko oslabla, že už neožiaruje ich ducha, nezohrieva srdce, neriadi ich počínanie.

V tomto zúfalom položení laicizmus stavia proti potoku hrádzu takú slabú ako papierový list proti rozvodnej rieke.

Či by ste si ešte vážili takých kňazov, ktorí by vyhlásili, že už nie sú predstaviteľmi Boha? — „Naše kňazstvo je Božím poslaním; keď hovoríme, Boh nami hovorí.“ — „Preto my namiesto Krista konáme posolstvo, ako by Boh napomínal skrze nás.“ (2 Kor 5, 20.)

Buďte predstaviteľmi myšlienky Pána Boha.

V Bohu prevláda nad ostatnými jedna myšlienka ohľadom človeka: myšlienka na jeho posledný cieľ.

Posledný cieľ je koniec, ku ktorému smerujú všetky ostatné ciele, tak ako ústie je miesto, ku ktorému smerujú všetky vody riek. či už pochádzajú z druhých riek, potokov alebo studničiek.

Plnosť šťastia! Toto je posledný cieľ človeka; tento úmysel mal Boh, keď si zaumienil, že z ničoho vytiahne človeka.

My sme stvorení na obraz Bytia, ktorého sama podstata je nekonečná blaženosť preto nášmu vzoru iba vtedy budeme sa dokonale podobať, keď budeme mať dokonalé šťastie Budeme dokončení len vtedy, keď bude v nás radosť v svojej plnosti. Takto treba chápať slovo „cieľ človeka.“

V tomto živote je to iba náčrt. V budúcom živote bude „dokončenie Božieho diela.

Nadprirodne šťastie s prírodnou blaženosťou.

Lenže si všimnite, že my sme nie iba obrazom nekonečne šťastlivého Bytia. Sme okrem toho dielom nekonečne dobrého Bytia.

To bola už veľká dobrota, že sme boli stvorení, aby sme mali plnosť ľudského šťastia. Veď Stvoriteľ nás nijako nepotreboval a z toho, že my jestvujeme, nezískal viac, ako to, čo už mal dovtedy.

Dobrota, veľkodušnosť, túžba robiť druhých šťastnými — toto sú v najvyššom Bytí také veľké city, že Pán Boh sa takmer nemohol zdržať, ak možno tak povedať. Rozhodol sa, že ľudské šťastie zdvojnásobi božským šťastím.

Predstavte si natoľko dobrú osobu, že jej nestačí keď výborným nápojom naplní vám pohár až po okraj. Postaví vám pod pohár ešte veľký tanier, a leje dotiaľ, kým sa nápoj neprelieva i cez tanier.

Náš ozajstný posledný cieľ je ako toto druhé prelievanie Božej Dobroty. Čaká nás nielen šťastie ale viac, čaká nás blaženosť, sama blaženosť Pána Boha.

Posväcujúca milosť je v nás taká doplnková nádoba, čo má v našom srdci zbierať šťastie samého Boha.

Ale my si musíme zadovážiť túto blaženosť. A všetky ostatné Božie dary sú na to, aby sme si ju získali. Preto môžeme celkom správne povedať, že blaženosť človeka je hlavnou myšlienkou Boha.

A má byť hlavnou myšlienkou i rodičov. Oni sú opravdivými zástupcami Boha iba vtedy keď majú takú starosť, čo panuje nad všetkými ostatnými vo výchove detí: získanie ich večnej blaženosti, ktorá sa obyčajne volá **s p a s e n i e**.

Len pod touto najvážnejšou podmienkou bude si dieťa uctievať v otcovi a matke predstaviteľov Boha. Celá výchova do najmenších podrobností má cieľiť k tomuto bodu, tak ako potrava, šatstvo, bývanie a ostatné hmotné starosti sú len na to, aby udržali v nás život telesný.

*Otcovia a matky, ktorí nepredstavujú
Božiu myšlienku.*

Teraz je, žiaľbohu, mnoho takých rodičov, pre ktorých zemské šťastie je posledným cieľom ich detí.

Celé dni deľom až v ušiach zvoní od povzbudzovaní, aby si pripravovali budúcnosť, tým, že si nadobudnú vedu, česť a ostatné svetské výsady.

Bohatstvá, pocty, rozkoše: hľa, posledný cieľ!

Taký posledný cieľ, čo bude trvať dvadsať rokov alebo tridsať! Veď je to posmech! A koľko je tých, ktorí dosiahnu taký cieľ! Trpké sklamanie! — Treba povedať, že je to zrada.

Či takých otcov a matky, ktorí sú neverní svojmu poslaniu, môžu uctievať ich deti ako predstaviteľov Boha?

Obzrite sa okolo seba. Z účinkov choďte ku príčine... To je, ako keď neverný vyslanec, ktorý zabúda na svoje poverenie, od seba vymýšľa také vedenie verejných vecí, ktoré sa bude protivíť rozkazom jeho vlády. — Taký vyslanec stratí všetku autoritu.

Teraz dieťa vie, že si musí konať povinnosti kvôli otcovi a matke. Neskôr však, keď syn a dcéra už nebudú deťmi, akože budú posudzovať božích poverencov?... Oni zneužili svoju autoritu, aby ich zaviedli na mylné cesty: falošné prehodenie výhybky, v ktorom štyridsaťročný človek zbadá, že stratil polovicu svojho života.

Akože bude posudzovať svojich rodičov?

Smutné príklady.

Spisovateľ Balzac pripisuje popltenie svojej hlavy čítaniu svojej matky. Zaoberala sa okultizmom, špiritizmom a poverami. — A čo z toho vyšlo ohľadom výchovy spisovateľa?

Victor Hugo mal tuho voltairovskú matku. Keď sa jej narodil syn, dala ho zapísať ako protestanta, aby ho o-

chránila zpod horlivosti duchovenstva. A potom sa postarala o to, aby mu vzala za učiteľov troch zlých kňazov.

Pod takýmto dozorom veľký spisovateľ stal sa násilným, hnevlivým, srditým, pyšným, zaľúbeným do seba, roztrpčeným, otráveným, vzbúreným proti Cirkvi práve tak ako i proti štátu.

V jeho matke treba hľadať jeho zatvrdlivé city a nešťastie jeho života.

Augustína Sainte-Beuve hodila matka do parížskych krútnav, aby, vraj, hľadal šťastie. Matka videla iba prítomnosť... Syn sa jej stal bezbožníkom, odpadlíkom, bohorúhačom, ktorý vymyslel, založil a slávnostne otvoril masťné Veľké piatky.

Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord, biskup z Autunu, s náboženského hľadiska zanechal po sebe smutnú spomienku. Matke pripisuje veľkú čiastku svojich chýb. Sám vraví, že v svojom detstve ani jeden týždeň neokúsil sladkosť otcovského ohniska. Kňažná de Talleyrand žila iba rozkošiam; prítomnosť a výchova syna bola by jej bývala v tom na prekážku.

Buďte predstaviteľmi božích citov.

Láskal Lásk a bez hraníc! Toto je súhrn Božích citov na dobro dieťaťa, ktoré vám je sverené.

Tak ako v poriadku myšlienok v Bohu je veľká myšlienka ohľadom človeka, ktorá vedie k sebe všetky ostatné, a to je šťastie, svrchované šťastie, rozdelenie si Božieho šťastia; tak isto i v okruhu Božích citov je v Bohu cit, z ktorého vystrekujú všetky ostatné: láska, taká láska, čo pohla najvyššie Bytie k najkrajším darom, k najtvrdším obeťam, k najveľkodušnejšiemu milosrdenstvu.

Boh bol, mocou svojej prírody, pánom ohľadom človeka.

No chcel byť i otcom... To bol milší, útlejší cit, oddanejší cit, čo viac spolucíti, cit milosrdnejší a sladší.

A hľa vy, otcovia a matky, oblečení ste do Božieho otcovstva. Máte niesť svoje srdcia vyššie ako vám hovorí sama príroda, máte ich položiť, ak možno tak povedať, pod otcovské srdce samého Pána Boha, aby ste zväčšili tenký potôčik svojej ľudskej lásky mohutnými prívalmi Božej lásky.

Nadprirodzená láska.

Lahko porozumiete, že to, čo vám Boh rozkazuje, nie je branie alebo oddelenie; naopak: je to vo vašom srdci zväčšenie a rozmnoženie lásky, vrúcnosti a útlosti k vášmu dieťaťu.

Len sa usilujte zachovávať toto podstatné pravidlo kresťanskej lásky:

Postaviť prirodzenú lásku pod nadprirodzenú.

To značí: neobetovať nikdy večné záujmy dieťaťa pre záujmy časné. — Postaviť duchovné dobro dieťaťa nad hmotné výhody. Takýto súlad vašej lásky s láskou nebeského Otca osvieti vaše čelá žiarou predstaviteľov Boha: dieťa spojí v jeden skutok uctievanie nebeského Otca a zemského otca.

Krásne príklady.

Len si spomnite na tieto príklady kresťanskej útlosti, na ktoré nikdy neslobodno zabúdať.

Ó môj Bože, všetko mám od matky! — zvolá svätý Augustín. — Ak som nezahynul, to preto, že moja matka skoro bez hlavy od bólu plakala vo dne v noci a že obetovala za mňa všetku krv svojho srdca.

Monika sa sobrala v modlitbe, keď cítila, že ju Boh požehnal; zo svätého Pisma, ktoré v tom čase stále čítala, dozvedela sa, že cez dlhé mesiace, v ktorých jej dieťa žije s ňou jedným životom, mohla ho už posvätiť a takmer pokrstiť ho v Božej láske; preto zdvojnásobila pozornosť, pobožnosť a čistotu srdca, aby táto malá du-

šička, ktorá sa utvárala podľa jej duše, mohla dostať len sväté dojmy.

Konečne dieťa prišlo na svet. Monika prikláňa k svojmu čistému srdcu novonarodeniatko. Tam Augustín ochutnával to, čo neskoršie nádherne volal „rozkošami materinského mlieka“.

Dieťa rastie. Materinská láska stáva sa ešte viac nadprirodzenou. Utvoriť svedomie Augustína je dielom Moniky! Také svedomie, že budúce márnotravné dieťa sa ho už nikdy nezbaví... Bez prestania mu ukazuje Pána Ježiša na kríži. Všade mu poukazuje na prítomnosť Božiu. Usiluje sa v malej Augustínovej duši vytvoriť také hĺbky, že ich nič nebude môcť naplniť.

Takýto bol začiatok, z ktorého rozkošník a bludár (Augustín bol i jedno i druhé) vyšvihol sa k najvyššej svätosti a učenosti a už od dlhých čias stal sa najväčším učiteľom Cirkvi.

Materinská úťlosť bola v srdci Blanky de Castille istotne veľká. Táto kresťanka stále opakovala svojmu synovi:

Dieťa moje, len Boh vie, ako ťa mám rada. A predsa radšej by som ťa videla mŕtvym, ako by si mal spáchať čo len jeden smrteľný hriech.

A tak dostalo Francúzsko svätého Ľudovíta.

François Coppée náboženským završením končí svoj život, plný literárnej slávy. Počujte ho:

Ak som sa na sklonku života stal kresťanom, to len preto, že moja matka do môjho prvého detského blabotu vtisla mená Ježiš a Mária.

Pocity k jeho matke sú viac ako ohľad. Ony sú úctou! Úctou svätého predmetu!

Smrť mu vzala tento poklad. Jeho srdce sa podobá prázdnemu svätostánku, pred ktorým zahasili večné svetlo:

V ten deň čosi vo mne zhaslo.

Cítim potrebu znova zažiť žiaru

Je to práve nádej zas uvidieť moju matku, že chcem veriť vo večný život.

A jeho duša sa ide spojiť s tou, ktorá ho vedela milovať ako ozajstná kresťanka.

Buďte predstaviteľmi Božej činnosti.

Boh prevádza v človeku dvojakú činnosť:

1. Prirodzenú činnosť.
2. Nadprirodzenú činnosť.

Otcovia a matky sú predstaviteľmi Boha ešte i pre inú príčinu: oni sú spolupracovníkmi Božej činnosti na týchto dvoch poliach.

Prirodzená činnosť Boha a rodičov.

Predmetom prirodzenej činnosti Boha je udržiavanie bytia a činnosť prírodných síl na jeho stvorenie.

Bez neustálej pomoci Božej každé stvorenie mihom by sa rozpadlo na nič.

V tom prvom bode obdivujte spoluprácu otcov a matiek prirodzenou činnosťou Boha.

Včas ráno otec rodiny odchádza z domu. Ide pracovať, celý deň sa ide trápiť — pre svoje deti. Vďaka prostriedkom, čo donesie domov, „malučké“ budú môcť jesť, obliekať sa, budú mať kde bývať, budú žiť.

„Otče náš, ktorý si na nebesách... chlieb náš každodenný daj nám dnes!“ — Hej, ale cez čie ruky nám podáva Otec nebeský chlieb? — Cez ruky zemskeho otca.

Keď bozkávam ruku môjho otca, zdá sa mi, že dotýkam sa perami ruky nebeského Otca.

A keď z mojej duše vyvierajú pocity vďačnosti, vystupujú k Bohu cez srdce môjho otca.

A m a t k a ? Či môže byť priamejšia spolupracovníčka Božej činnosti pri udržiavaní života v novonarodeniatku?... Len na niekoľko hodín nech zastaví pridávanie, a dieťa prestane žiť.

Kto by mohol spočítať všetky starosti, ktoré má matka s dieťaťom vo dne v noci?

Nielen udržiavanie telesného života, ale správanie smyslov, výchova duše zaberie všetok matkin čas.

Je to dojemná činnosť a najviac sa podobá Božej činnosti

Nadprirodzená činnosť Boha a rodičov.

Oveľa vážnejšia činnosť Božia je tá, čo sa týka posledného cieľa človeka.

Keby sme nemali Božej pomoci, nemohli by sme si zachovať život milosti.

Nebeský Otec nám stále posieľa svojho Syna, aby sme mohli použiť ovocie Vykúpenia.

Boh Syn každý deň sa stáva našou obetou na oltároch, každé ráno našim pokrmom pri svätom Stole.

Duch Svätý klope na srdce každého človeka na tomto svete, zapáľuje vieru, nádej, lásku v každom poddajnom stvárnení jeho vplyvu, zapáľuje oheň všetkých čností pre spásu, zásluhu, svätosť.

Takáto je nadprirodzená činnosť, a otcovia a matky sú viac ako jej predstaviteľmi.

Ani jedna spolupráca s Božím dielom väčšmi nevzbudzuje v človeku úctu k otcovi a matke, ako sväté túžby nadprirodzene smýšľajúcich rodičov.

Bože môj, tisíc ráz ti ďakujem, že si mi dal za matku sväticu!

Takto hovoria dvaja veľkí svätí, dvaja bratia, svätý Bazil a svätý Gregor Nyzský.

Zo svojho syna chcem spraviť svätca, povedala si raz istá matka pod nebom Alexandrie.

Z jej rúk vyšiel svätý Atanáz, hrdina viery.

— Aká by som bola šťastlivá, vykrikla tá matka medzi svojimi štyrmi deťmi, keby som mohla mať zpomedzi vás svätého!

— To budem ja! — zvolalo jedno.

A „malučký“ objal matku okolo hrdla.

Dnes je na oltári. Je to pápež svätý Peter Celestín.

Svätý Ľudovít, kým by si bol ľahol, dal si doviest deti a pripomínal im príklady „dobrých kráľov a cisárov“.

Potom ich učil nazpamäť Hodinky k Panne Márii.

Jean Racine ani raz nezabudol sa nahlas pomodliť večernú modlitbu s deťmi. Pripojil k tomu ešte i krátke čítanie z Evanjelia a mravné poučenie.

Jeho druhý chlapec sa veľmi oduševňoval za pobožné sprievody ktoré usporiadali po domácich chodbách. A nesmrteľný básnik niesol pritom kríž.

Ktože by nevidel veľkú priepasť medzi týmito konciarmi kresťanského ducha a úpadkom, v akom je dnes v mnohých rodinách synovská úcta!

Budú to vari deti, ktoré privedú k pôvodnej výške svojich otcov a matky? Alebo to budú rodičia, ktorí privedú svoje deti k uskutočňovaniu štvrtého Božieho prikázania, ktoré bolo starodávnou ozdobou katolíckej rodiny?

Úcta ku kňazovi.

Otcovia a matky, ak si vás deti majú uctievať, to preto, že ste predstaviteľmi Boha a nie preto, že máte silnejšie svaly a vyššiu postavu.

Úcta k otcovi a matke je Boží prikaz. To je nábožen-ská úcta.

Lenže si pomyslíte, že sú ešte aj iní predstavitelia Boha, priamejší ako vy. Kňaz je úradným predstaviteľom Boha na zemi, ba vyslancom Boha. — To sú slová svätého Pavla: „Máme úlohu Božieho posolstva“. — „Preto my namiesto Krista konáme posolstvo, ako by Boh napomínal skrze nás.“ (2 Kor V, 20.)

Akože bude dieťa vo vás uctievať Božích predstaviteľov, ak ich nepoučíte a nenaučíte prejavovať kňazom potrebnú úctu pre ich mimoriadnu hodnosť?

Sviatosť stavu manželského vás ovenčila Božou mocou.

Sviatosť posvätenia na kňaza robí ešte viac. Ona vtlačá do duše Božieho služobníka to, čo sa volá nadprirodzenou pečatou. Akýmsi spôsobom je to, ako by Boží podpis na majetku ponechanom sebe: „Posvätené Pánovi“. (Exod XXVIII, 36.)

A cez celú večnosť nebeskí anjeli budú sa kloniť pred tými, ktorí boli viac uctievaní ako oni...

Naučte svoje deti, aby na ulici pozdravovali kňaza.

Buďte im v tom príkladom.

Budete prekvapení, aký úžitok bude mať z toho vaša výchova.

DESIATY PRÍKAZ.

Majte trpezlivosť! Budúcnosť je vaša!

Trpezlivosť! ... To „Amen“ desatora otcovskej autority.

Posledné slovo vo výchove.

Teraz ste už splnili svoju povinnosť, nuž nech si sama budúcnosť splní tiež svoju.

Výchova je ako hra na slepú babu. Váš spoluhráč so zaviazanými očami rozťahuje ruky. Hľadá, skúma obšuchne sa, nahmatáva, chytá, už sa nazdáva, že to má! ... A tu nič! ... Prázdnota, všade prázdnota!

Nezdar! Pri matke rodiny toto slovo je práve tou prázdnotou, ako pri hre na slepú babu. Nezdar včera, nezdar dnes. Vždy len nezdar!

— Už som dvadsať, sto ráz povedala tomu decku: „poslúchaj“. — A vždy len neposlušnosť.

— Sto a sto ráz som upozorňovala toho chlapčeka, aby sa nesrdil — A vždy len tak isto sa chová!

— Koľko ráz som len vytýkala dievčaťu, že je to smiešne, keď je zafaté! — A vždy len pomstal!

— Nuž ale, Bože môj, či je to už tá výchova od prírody taká nepodarená robota? Prítomnosť bez radosť? Budúcnosť bez nádeje? Minulosť bez potechy?

Veru, človek sa dakedy už aj unaví, zmäkne, popustí!

Výchova v prvých rokoch, dielo žiariacej nádeje.

Mýliš sa, drahá matka rodiny, veľmi sa mýliš!

Nazdávaš sa, že si zo všetkých najnešťastlivejšia ... Nuž vedz, že nik nie je taký bohatý, ako ty.

Nazdávaš sa, že tvoj sverenec nemôže uskutočniť tvoje veľké nádeje. A práve v jeho slabostiach je tvoja sila. Na dospelého sa už málo môže pôsobiť, lebo sa bráni proti tomu, kto mu chce dobre. No s dieťaťom sa všetko dá spraviť, lebo dieťa si nevie rady samo so sebou.

Keď zúfaš, podobáš sa stroškotancovi, ktorý sa v noci nazdáva, že je stratený na širom mori... Stratil dôveru... Veslo mu vypadáva z rúk... Opúšťa sa...

No hľa, svitanie rozjasní nebeskú klenbu. Nebasklon sa rozjasňuje... Čiary sa rysujú nad samými vlnami, tam kdesi, ďaleko. Svetelný bod sa ligoce... A to je prístav!

Krištofaj Kolumba pri jeho dobrodružnej plavbe napadli jeho vlastní zúfalí námorníci... Už mal toho dosť už sa chcel poddať... S veľkým krikom žiadajú od neho, aby dal rozkaz obrátiť sa smerom k Europe. A rozkaz už mal odznieť, keď odrazu zaveje ľahký vánok... Sta posol radostnej noviny, príbehol plný neznámej vône... Bolo to kvieťa Antil, čo vívalo svojich návštevníkov... Amerika sa odkrýva svojimi objaviteľom!

Matky, nože sa tíšťa v netrzezlivosti. Dnes sa vám azda ešte nepodari všetko. Ale zajtra vás čaká víťazstvo.

Dvojaká výsada prvej výchovy.

Neomylnosť. Trvanlivosť. — Dve výhrady tvoria radostnú dúhu nad kolískami, na potešenie matkám.

Matke sa vždy podarí. To je neomylnosť jej postavenia.

A podarí sa jej navždy. A to je zas trvanlivosť jej dieťa. Naším smrteľným očiam sa nikdy nepodarí preniknúť cez závoj, čo zastiera úmysly Božej Múdrosti. No predsa je to veľmi pravdepodobné, keď myslíme, že Božia dobrota pre dve príčiny dáva každej ženskej ruke, ak ju táto

chce prijať túto dvojakú výhradu, ktorú už nik iný nedostáva na zemi.

1. Najprv spravodlivosť. — Ani jedna úloha nie je taká ťažká ako starosť o telo a mravná výchova „malíčkových“. To teda vyžaduje zodpovednú pomoc.

2. Otcovská láska. — Pre jednotlivca niet vyššieho záujmu, ako aby dosiahol svoj posledný cieľ. Nuž a Pán Boh miluje svojich väčšími ako ktorýkoľvek otec na tomto svete. Aby ukázal svoju starostlivosť, vložil do materského srdca záruku večného spasenia svojich detí.

Zdar prvej výchovy.

Aby sme pokračovali v poriadku, rozoberieme neomylný zdar prvej výchovy so štvorakého hľadiska:

1. Jeho príroda; 2. podmienky; 3. príčiny; 4. účinky.

1. Podstata zdaru.

Nejdeme už dokazovať skutočnosť, že naozaj jestvujú tieto dve veci: neomylnosť a trvanlivosť zdaru prvej, dobre vedenej výchovy.

Radšej to vysvetlíme Hvezdár sa nezaobrá v prvej hlave svojho diela tým, že dokazuje čitateľovi jestvovanie slnka. Hneď od začiatku ho začína opisovať.

Jozef de Maistre vystihol iba všeobecnú mienku, keď napísal toto pravidlo: Človek ostáva po celý svoj život takým akým bol na kolenách svojej matky do siedmeho roku. Pavol Bourget píše, že dojmy z detstva majú práve taký význam, ako výhybka pri odchode vlaku. Malý pohyb skoro nič... A predsa to usmerňuje cestu!

Dôst. páter Sertillanges hovorí tiež, že na hrote uhla sa začína jeho rozpätie a v zrne je hodnota stromu. V takej vážnej veci Boh chcel spečatiť svojim rozhodným svedectvom presvedčenie všetkých národov:

Duch Svätý hovorí, že ešte i v rokoch staroby ide človek tou cestou, na ktorej sa robily jeho prvé kroky.

Z troch prvkov sa skladá dobrá prvá výchova: presvedčenie ducha, city srdca a zvyky vôle.

Predstavte si otca alebo matku s jasným programom, s vytrvalou vôľou a skúsených v tomto podujatí: nuž teda myšlienky, city a zvyky, ako zaštepia dieťaťu takíto rodičia, budú sa potom ukazovať v celom jeho živote. — Je to neomylné a nezničiteľné dielo.

Nezanechajte sa večnou neposlušnosťou malého nezbedníka, prudkým hnevom rozsrdeného decka alebo nevyliciteľnou zaťatosťou zamračeného dievčatka. V malej veci by ste chceli vidieť rodinnú drámu. Podľa jedného neobratného pohybu herca nemožno posúdiť celú hru.

To všetko sa napravi.

Či sa roľník zanechuje, keď v zime nad jeho poľom fučia vetry, padá sneh, a tiahnu hmlý? . . . „Zrno je v zemi“. Takou jednoduchou odpoveďou uspokojí váš strach.

Príznačný príklad.

Najlepší príklad neomylnosti a trvanlivosti prvej výchovy ukazuje nám dedenie náboženských presvedčení u všetkých národov zeme.

Nazdávali by ste sa, že v každom náboženstve sú to kňazi, čo neomylné a priamo udržujú obrady, ktorým slúžia. No nerozlišujete dve veci.

Jedna je zachovávanie svätého dedičstva: viera, morálka, obrad, z ktorých sa skladá každé náboženstvo.

Druhá je však pripútanosť jednotlivca k viere, mravným príkazom a obradom kňaza.

Pravda je, že to prvé patrí kňazovi. On je úradným predstaviteľom právd alebo omylov svojho náboženstva, tak isto ako i mravnosti a či nemravnosti a obradov svojho náboženstva.

A ani nechcem popierať jeho vplyv, keď ide o sjednotenie veriacich v jednej viere.

Chcem povedať len to (a dlhé roky na vlastné oči som to videl tak v pravoslávnych, protestantských, mohamedánskych ako i v katolíckych krajinách), že priamy zásah a osobný vplyv duchovenstva na jednotlivca pôsobí len vtedy, keď sa tento už dávno priklonil, a celou dušou, ku náboženstvu, ktorého je duchovenstvo predstaviteľom.

Dielo je takmer už zavŕšené, keď začínajú pracovať duchovní. — Ktože ho zavŕšil? — Matka.

Žena je vylúčená z kňazského povolania vo všetkých náboženstvách; a predsa ona má takú učiteľskú úlohu, ktorej zas nemá ani muž. Príroda si to takto vynahradila.

Žena neučinkuje úradne, verejne, ona ide priamo k srdcu a nevšíma si ducha; a práve týmto má veľkú mohutnosť sugescie, neodolateľnú mohutnosť vplyvu, lebo sa obracia k dieťaťu.

Len čo by sa uskutočnilo hlúpe Rousseauovo mlkovanie, len čo by matka ostala nemá pri decku až po jeho pätnásty rok, hneď by sa zrútil celý kalvinizmus, rozsy-palo by sa luteránstvo, mohamedánstvo by tiež dlho netrvalo.

Keď sedemnásť alebo osemnásťročný mladík alebo dievča dostáva protestantskú „birmovku“, to je iba upevnenie vplyvu, ktorý dostali od matky. Ani viac ani menej. To je úradná pečat na súkromnom dokumente.

Žena vládne nad dejinami práve svojím neodolateľným vplyvom na prvé roky človeka. Len katolícka Cirkev, jediné náboženstvo postavené na pravom božskom základe koniec-koncov nijako nezávisí od ženy: „Ja som vždy s vami, až po skončenie vekov“ povedal Kristus svojim apoštolom a ich nástupcom. A predsa i Cirkev rada uznáva matkám neodškriepiteľné dobrodenie v rozvíaní a upevnení viery v duši dieťaťa.

Ach, veď je to anjel s neba, to „maľičké“, čo požehná matka po prvý raz, v piatom alebo šiestom roku, privádzajú k nohám kňaza!

Cudzle vplyvy.

Materinský vplyv posilňuje sa aj inými vplyvmi, ktoré vôbec nechcem neuznávať. Rodina, náboženská spoločnosť, národ, — to všetko tvorí prostredie, ovzdušie, obal. Lenže ktože sa môže dostať k srdcu jednotlivca? Kto môže bez odporovania vklínuť sa do mysle, až do samého vnútra ducha? Kto môže vložiť do dieťaťa nepovedomú náklonnosť ku pravde alebo klamu, priviazať jeho vôľu k viere otcov?

Len matka.

Rozumiete už teda, prečo sa teraz sústreďujú okolo matky všetky úsilia slobodomurárstva? — Vziať slovenskej matke starodávnu vieru, značí zničiť vieru na celom Slovensku.

Toto strašné sdruženie pochopilo naostatok význam matky. Každý iný úder by bol pomimo.

Predstavte si len slovenskú ženu, ozajstnú laickú ženu, ktorá za sedem rokov stále opakuje svojmu dieťaťu: „Niet Boha“. — Cirkev je čisto ľudské dielo, s panovačnými záujmami. — Viera, mravnosť, obrady, všetko to je iba daromné otroctvo ducha, vôle a ľudskej osobnosti. Treba sa od toho oslobodiť.“ V dvadsiatom roku alebo ešte skôr bude z neho dokonalý bezbožník, ako ho chcú mať slobodomurári.

Všetko zlo našich čias sa sústredilo v úsilí pokaziť matku rodiny.

„Aby sa mohol zničiť katolicizmus, treba začať odstránením ženy. No keďže ju nemôžeme hneď odstrániť, treba ju najprv pokaziť“.

Nikdy nemal nepriateľ lepšej taktiky. To mu treba uznať. No vezmíme mu zbraň a učme sa od neho. Sústreďme všetky naše sily na obranu ženskej duše.

Žena má teda dvojakú výhradu neomylnosti a nezni-

čitateľnosti mravného účinku na detstvo; a práve preto ona je vo svete vladárkou ľudského svedomia, vrcholom spoločenských nádejí. Kto ju bude mať so sebou, ten obrodí alebo rozvalí ľudské pokolenie.

V tomto socialisti idú spolu so slobodomurármi. Ich vodca v Nemecku, Babel, bol v Reichstagu otvorene povedal:

Ten sociálny smer zvíťazí, ku ktorému sa pridá žena.

Nezľaknite sa.

Prerobte bezbožné liberalistické heslo: Cuius est regio, eius est religio (Koho je moc, toho je náboženstvo), a povedzte si: „Aká matka, také náboženstvo“. A budete na dobrej ceste.

Či z tohto všetkého treba uzatvárať, že Boh nechce spasíť všetkých ľudí? To by ste veľmi nesprávne mysleli.

Najprv odpoviem toto: to by značilo zaoberať sa druhou otázkou. Všemohúcnosť matky a spasenie dieťaťa sú dve rozličné otázky (nevravím, že niet medzi nimi súvisu).

Potom tvrdím, že ak Boh dopustí, aby sa mnohé matky mýlili v náboženských veciach, to značí, že je ešte druhý činiteľ spasenia, Duch Svätý, rozdávač milosti. On klope na srdce každému človekovi.

Bočná brána do neba je v jeho rukách: „Tyr a Sidon, povedal Pán Ježiš, zahanbia Bethsaidu a Korozain v deň súdu.“ (Lk 10, 15).

No nie je mojou vecou zaoberať sa touto otázkou.

2. Podmienky zdaru.

Keď hovoríme mladým vychovávateľom: „Budúcnosť je vaša!“, toto pekné prisľúbenie nedáme veru každému otcovi a každej matke bez rozdielu.

Tak isto ako nemožno povedať každému obchodníkovi: „Šťastie je vaše“, ani každému lekárovi: „Vám patrí dobrý chýr!“, ani každému úradníkovi: „Čakajú vás najvyššie úrady!“

Páni, od vás závisí dvojaká podmienka vášho podujatia:

1. Zodpovedná príprava.
2. Zodpovedná činnosť.

Bol by to klam sľubovať remeselníkovi plný zdar, ak on vo svojej robote nevie svoje remeslo alebo sa mu celkom nevenuje.

S výchovou je to práve tak, ako s ostatnými remeslami. Ak dakto nevie pravidlá remesla a nechce sa mu celkom oddať, v budúcnosti môže len toľko čakať, koľko sily vložil doň na začiatku.

Leňoch nebude nikdy prvým. Ten ktorý si chce hovieť, nepríde k miliónom. — Žiak, ktorý prepadol, nedostane sa na univerzitnú katedru.

Predpokladáme teda ako prirodzenú vec, že otec a matka dostatočne zodpovedajú dvom podmienkam o ktorých sme hovorili pred chvíľou. Len taki majú právo čakať v budúcnosti zavŕšenie svojej úlohy.

Čo sa týka príkazov, predpokladáme, že sú verní spomínaným pravidlám.

1. Majú ustálený program.
2. Ich rozkazy sú triezve, jasné a vrúcne.
3. Prosba, jednanie sa, ústup sú vylúčené.
4. Nechá sa miesto i pre rozum dieťaťa.
5. Netreba zabudnúť na odmenu alebo trest.
6. Od kolisky treba začínať s poriadkom.
7. Medzi manželmi má byť čo najužšie porozumenie.
8. Príklady rodičov sú v súhlase s ich rozkazmi.
9. Vedia vzbudzovať k sebe úctu.

Nie.

Umenie vychovávať musí nevyhnutne obsahovať štvoraké úsilie, zodpovedné štyrom schopnostiam, ktoré treba vypestovať v dieťati:

1. Mravné vyučovanie
2. Zachovávanie autority
3. Krotenie náruživosti
4. Povzbudzovanie ku smelosti.

Hovorili sme práve o otcovskej autorite. Ak sa má výchova podariť so všetkými podmienkami, musí sa zaoberať štvorakým cvičením, o ktorom sme pred chvíľou vraveli.

Pripomeňme však niektoré záruky, čo osobitne zaistujú veľkú nádej.

3. Príčiny zdaru.

Hlavné príčiny zaisteného zdaru v prvej výchove sú dve:

1. Príroda dieťaťa.
2. Výsady matky.

Príroda dieťaťa.

Prvý rok má tú osobitosť, že cítiace schopnosti sú mimoriadne schopné prijímať vjemy. A tie práve panujú v človekovi, i keď nie právom, no v skutočnosti je tak.

Rozum a vôľa sú v človekovi na prvom mieste. Ony majú právo a povinnosť riadiť spravovanie človeka. Skutok je len vtedy „ľudský“ a len vtedy má hodnotu mravného skutku, keď pochádza z vôle.

No pod týmito dvoma fyzickými zásadami činnosti sú dve smyslové schopnosti:

1. Obrazotvornosť, schopnosť smyslového poznania;

2. Cit, čosi ako smyslová vôľa.

Lenže tieto dve schopnosti, i keď sú nižšie, v skutočnosti môžu veľmi mocne vplyvať na rozum a na vôľu.

S jednej strany, dedičný hriech oslabil dve vyššie schopnosti, a s druhej strany, zosilnil vplyv dvoch nižších schopností.

Akože bude teda pokračovať dobrá vychovávateľka? Má sa zaujať dvoch nižších schopností a využiť k dobru vyšších schopností.

A mamičky sa v tom dobre vyznajú. Nepoučujte ich dlho o tom, čo už i tak každý deň robia a to celkom dobre.

Len im otvorte oči, aby porozumely tajomstvo svojho umenia, a ešte viac, aby ďakovali Božej Opatere, ktorá ich obdarila takou nádhernou obratnosťou.

Podotknite im, že je to **s r d c e**, čo vedie človeka, a že práve im dal Pán Boh do rúk **k l ú ě** od srdca.

Treba len, aby vošly doň, koľko sa im len páči. Treba, aby vložili doň to, čo chcú, aby ho obrátili v tom smere, ktorý si samy vyvolili. A smer, ktorý mu dajú, bude trvať celý život.

*Mohutnosť smyslových schopností je
v moci vychovávateľky prvých rokov.*

Chráňte sa haníť smyslové schopnosti. Ony môžu byť nástrojom dobra, ale i zbraňou zla. Pravdaže, dedičný hriech ku hriechu vábi smyslové chcenie čiže smyslovú vôľu; no dedičný hriech vôbec nezničil nálet ku čnosti.

Srdce je sídlom náruživosti; lenže popri zlých sú i dobré náruživosti. Všetko je v rukách matky. Výchova je práve v tom, že nacim odstraňovať zlé a rozvíjať dobré náruživosti. Prvá výchova má tú výhodu, že keď sa potom dostane pod druhý vplyv, bude si vedieť nájsť svoje miesto, nájde svoje pole, bude vedieť odstúpiť podľa potreby, postaví svoju nadvládu, vysankuje každý cudzí vplyv.

Obrazotvornosť „maličkého“ je ako mäkké cesto, do neho môže materinský prst napísať, čo chce, a tak hlboko, ako chce. Keď je práca hotová, cesto stvrdne a navždy si zachová začiatočný odtlačok.

Či ochladnutie kovu navždy neupevní formu, ktorá sa mu dala v lejárni? A socha tiež navždy bude mať prvotné ťahy.

Lenže, matky, pozor!... Keď má dieťa sedem rokov, vaša všemohúcnosť sa už skončila. Nevravím tu o presných siedmych rokoch, s kalendárom v rukách a s očami na hodinkách! Možno to bude osem rokov, alebo i deväť, podľa osobitných okolností dieťaťa. No vždy len v prvom detstve.

Na sklonku tohto začiatočného obdobia ľudského života vaša mravná všemohúcnosť klesne pred deťmi, ako sa v podvečer slnko skláňa k obzoru.

Keď sa skončí toto krátke kráľovstvo vášho slova, stanete sa potom obyčajnými... Možno, že vás budú poslúchať a možno, že nie.

Výhrady matky sú na pomoci prvej výchove.

Podrobné okolnosti, v ktorých vychovávateľka prvého veku robí svoje dielo, vypukle ukazujú mimoriadne prednosti, ktoré má.

Matka je jediná na zemi, ktorá má v rukách všetkých činiteľov zďaru so svojim žiakom.

1. P r v á v ý h r a d a.

Pritomnosť poslucháča. — Ktorýže rečník by nezbadal pred sebou prázdne lavice a neobsadené stoličky?

Kolená matkine dostaly chutné meno „prvá školská lavica“ (Jozef de Maistre). Žiačik tam bude sedieť ani prikováný, ak... budú rozprávky zaujímavé.

2. D r u h á v ý h r a d a.

Usilovnosť. — Dnes sieň preplnená. No, hľa, začína rednúť, keď rečník postupne rozvíja látku.

Samoláska a či skôr horlivosť môže matke ušetriť sklamanie, ak si dala záležať, aby sa napred pripravila.

3. Tretia výhrada.

Pozornosť. — Pán profesor, neverte vždy ušiam, čo zdajú sa pozornými na vaše slovo. Ak žiak pozerá na povalu, to značí, vraj, že vás nesleduje.

Najneomylnnejší dôkaz pozornosti je matke prúd otázok, ktoré decko vylieva na ňu. Vaše odpovede nech sú radšej krátke, vtedy budete isté, že vás dieťa počúva.

4. Štvrtá výhrada.

Chápavosť. — Dospelý má už svoje myšlienky. Ak vaše myšlienky chcú vojsť doňho, nájdu sa v prostredí, v ktorom je už uľahnuté presvedčenie, a veru nijako nie je náklonné premeniť sa na vaše.

U dieťaťa sieň je prázdna. Všetko patrí tomu, čo vojde prvý. Dieťa prijíma každú pravdu. Ak má námietky, to len aby malo viac svetla, aby lepšie pochopilo vašu myšlienku a aby si ju hlbšie vštepilo do duše.

5. Piata výhrada:

Srdce je nie ústrojom myšlienky. To je pravda. Nie je kniežaťom, ale je dvorným majstrom. Otvorí dvere? Vtedy myšlienka vojde, celá obkolesená priazňou. — Zatvorí dvere? Ani len nepomyslíte, že by ste sa chceli nasilu dobíjať. To značí, že ak je rečník sympatický, jeho slovo má zaistený zdar. A ak je antipatický? Hádam presvedčí rozum, ale keď sa priblíži k vôle, nájde zatrasené dvere.

Video meliora.

„Vidím, čo je lepšie; a predsa idem za horším.“

Nuž ale čo tu na zemi môže väčšmi uchvátiť detskú dušu ako srdce matky?

6. Šiesta výhrada:

Sobranosť. — Istotne nijako nechcem pokladať za sobraného toho štvor- alebo päťročného motýlik! Preto ne-

vravím o sobranosti jeho myšlienok ale o sobranosti jeho položenia. Dieťa, keďže je v rodinnom okruhu, bez neodvislosti, nevyhnutne preberá mienku matkinu. Matkine rady, keďže sa stále točia okolo tých istých vecí, ukladajú sa v žiačikovej hlavičke. Mravné poučenia sa zakoreňujú i v najpovrchnejšom ume, kým i tí najvážnejší z poslucháčov na druhý deň zabudnú, čo počuli včera.

7. Siedma výhrada:

Neprotirečte! — Cudzí vplyv je často osudným pre naše najlepšie dôkazy. — Domáce prostredie, návšteva spoločnosti, bežné myšlienky, všetko to sa pripojuje k osobným mienkam našich poslucháčok a tvorí hrádzu nášmu poučovaniu.

Koľko výdobytkov sme získali pri poslednom slove nášho poučenia? To veru nevieme.

Ničoho podobného sa netreba báť, kým sa dieťa nedostalo do školy. Na čím dlhšie podarí sa matke oddialiť osudný deň vstúpenia do školy, tým dlhšie je zaistená svrchovanosť jej poučení. V deň, keď otvorí matka svojmu dieťaťu dvere do školy, sama dobrovoľne odsekla svoju mravnú autoritu. Učiteľ alebo učiteľka nevyhnutne vezmú dieťaťu polovičku dôvery k matke; matka sa vráti domov od školských dverí iba s polovičkou plášťa.

„Osudný“ deň, vravím. Nemyslím tým, že by dieťa dala do rúk nehodných učiteľov. Ba myslím tu na tých najlepších, teda na takých, čo nenaucia ničomu osudnému. „Osudným“ volám len ten fakt roztržky, o ktorej som hovoril, duševná skutočnosť rozdelenia dôvery v dieťaťi.

Dovtedy v jeho duši bola len jedna autorita. Teraz sú už dve. Jedna musí byť silnejšia ako druhá. Nešťastné preteky! Neraz jedna bude proti druhej, i nevoľky: osudná srážka! — Verejná mienka školskej triedy zväčší vplyv učiteľa alebo učiteľky. To značí aj zmenšenie matkinho vplyvu.

No ale dosť. Mohlo by sa veľmi veľa hovoriť o tej

prenáhlenosti našich súčasných matiek, s akou posmeľujú do školy svojich „maličkých“, a takto sa spreneverujú, vo veľkej čiastke, im patriacej úlohe, aby ony samy učili dieťa až po istý vek.

To je rozdiel medzi materinským mliekom a mliekom z cuclíka. Toto malo už toľko obiet, práve dnes, keď čítate tieto riadky.

8. O s m a v ý h r a d a :

Božia pomoc. — Naostatok, a na to sa dosť nemyslí, Pán Boh dal otcovi a matke osobitnú pomoc, ktorú nedáva tým, čo sú nie ani otcom ani matkou dieťaťa, ktorí nedostali vo sviatosti stavu manželského osobitnú stavovskú milosť, milosť sviatosti, a spolu záruku pomoci, ktorá podstatne patrí jednotlivcovi.

Otcovia a matky robia Božie dielo. — Boh robí dielo otcov a matiek.

V povzbudzovaniach matky Duch Svätý vie sa tak dotknúť struny, že sa to už nepodari iným prstom. To je ako hudobný kúsok pre štyri ruky. Duch Boží hrá len s matkou dieťaťa. Nik iný nemá tú sviatostnú milosť, ktorú Duch Svätý spojuje s materinskou výchovou.

Držíme sa pevne týchto tak pevných základných pravd, ktoré sú tak vážne a tak zabudnuté za našich časov. Vráťme sa k výchove rodiny pomocou rodiny a nie pomocou školy, v prvom veku dieťaťa.

Matky, vaša je budúcnosť!

Učiteľke „detskej školky“ veru nepoviem: „Budúcnosť dieťaťa je vaša.“

Nie! tri razy nie!

Sú nenapraviteľné decká?

Lenže popri týchto krásnych uisteniach, čo sme práve vyslovili, vynoruje sa temná otázka, a bolo by nečestným ju obísť.

Tvrdili sme, že matka má vždy zdar. — Je to vždy,

pravda? Či niet nenapraviteľných detí, i keby sme sa s nimi zaoberali neviem s akou obratnosťou a horlivosťou?

Nuž priečka je horúca.

Hej, odpovedajú pesimisti.

Nie, nato optimisti.

Veľmi si vážim vašu mienku, čitatelia, preto vám nechcem natiskať svoju.

Lenže, prosím vás, ráčte aj vy mať úctu ku mojej.

A moja mienka je táto:

Nenapraviteľných pred siedmym rokom niet!

Nenapraviteľné po siedmom roku sú!

Keď vravím „sedem rokov“, pamätajte, že rozumiem vždy s t r e d n ý rok, nie ustálený rok, rozumiem číslo, ktoré treba brať morálne a nie matematicky. — Jedny deti predčasne dozrievajú, druhé s oneskorením. Ide tu o prvé detstvo, detstvo v rodine, nie o detstvo ľudovej školy.

Druhá poznámka, podstatného významu.

Keď vravím, že niet nenapraviteľných detí pred siedmym rokom, nijako netvrdím, že tie nenapraviteľné deti v siedmom roku budú už napravené, ak sa tí, ktorí to robia, do toho rozumejú. Tvrdím jednoducho len to, že v siedmom roku budú na ceste k náprave, k i s t e j náprave. Oprava príde neskôr, ak sa neukázala v siedmom roku. Ale príde istotne, buďte o tom presvedčení.

Naproti tomu, ak otec a matka nespravili, čo bolo potrebné, vo veku prvého detstva, nemôžem hovoriť o zaistenej budúcnosti zle obdareného dieťaťa.

To je ako zle rastúci konár, ktorý neohýňali, nepestovali, nevyrovnávali, kým bol ešte ohybný. Pustte sa potom doň, keď už stvrdol; pustte sa celou silou; zlomíte ho...

V každom pravidle sú výnimky.

Poznať som ich tiež. Vy hádam tiež. Ale či vám povedali, že tieto výnimky boli prácou veľkých umelcov vo výchove, a ako sa museli pasovať s obetami chybnnej prvej výchovy. Bolo sa treba vrátiť do minulosti a spraviť v nich to, čo nevedeli spraviť otec a matka.

Ešte viac Duch Svätý prerába duše v tom veku a v tej chvíli, keď sám chce. No jeho dielo vo všeobecnosti závisí od druhotných príčin, medzi ktorými sú na prvom mieste otec a matka.

Dva škodlivé dôkazy takzvanej nenapraviteľnosti dieťaťa v našich časoch. — 1. Zväčšovanie dedičnosti; 2. individualizmus.

Chceme ich tu len spomenúť a či skôr vykričať ich a odsúdiť.

Týmito dvoma záškodníkmi súčasnej výchovy budeme sa ešte zaoberať v tretej čiasťke rozumnej teórie (zásady) výchovy. Aj tú posúdime, keď príde na to čas. Tito dvaja záškodníci patria do článku o naruživostiach.

„Toto dieťa má túto chybu od svojich predkov“. — Teda nič sa nedá robiť. — Toto sa volá atavizmus. Osloboďuje rodičov od každého úsilia naprávať svoje deti. Je to aspoň veľmi škodné nahovárane, ktoré znechutí rodičov a vezme im všetku nádej na zdar.

Individualizmus nie menej podvracia mravnú nápravu, ktorú treba spraviť v dieťati.

Druhy ako také nejstujú. Sú len jednotlivci. Takto by sme mohli vyjadriť tento psychologický (dušovedný) blud, keby sme chceli ísť až na koreň jeho smeru.

Fyzický je to jasné; druh (všeobecný pochop) nejstuje. Ak jestuje, tak len v jednotlivcovi, ako fyzická skutočnosť. Lenže individualisti to nerozumejú ako takúto jednoduchú metafyzickú (nadsmyselnú) pravdu. „Pre ľudský rod niet všeobecných zákonov“, myslia oni. Ak to aj nepovedia tak na lopate a tak absolútne (bez

výhrady), predsa to tak myslia. Či to už tak vyslovia, alebo ináč, na tom nezáleží. Ale ich všeobecné pochopovanie je také. Raz neisté, druhý raz pevné, neurčité alebo presné.

Aké je zlo pre výchovu z tejto druhej súčasnej otravy? Veľmi jasné.

Ak niet druhu, nemôže byť ani zákonov druhu. Ak niet zákonov druhu, niet ani výchovných princípov (zásad).

Každý nech sa prispôsobí teda individuu jednotlivcovi, vravia. Čo sa týka vedenia, orientácie, vedenej výchovnými smernicami, o to sa nestarajte. — Prečo? „Lebo niet zákonov druhu“.

Odtiaľ pochádza v našich časoch veľmi rozšírená improvizácia výchovy nezávislej od princípov a všeobecná nedbanlivosť naučiť sa výchovnú vedu skôr ako by sa bol ktosi stal otcom alebo matkou.

Podobná nedbanlivosť — čiže nevedomosť — bola pravdaže i pred príchodom individualizmu. Ale tento moderný blud ju ešte zosilnil. Nedbanlivosť sa teraz chce ešte i ospravedlniť...

Čudujte sa potom, že sa nájdú i nenapraviteľné deti!

Čo je najsmutnejšie, je to, že človek nájde tento individualizmus i pod perom ináč ortodoxných (pravoverných) spisovateľov.

Podľa týchto spisovateľov, výchova nie je nič iné ako štúdium individua, ktoré sa vychováva, štúdium spojené s osobnými vnuknutiami vychovávateľa.

To nie je uplatnenie pravidiel na dieťa, ktoré vypracovala veda cez dlhý čas. To je len improvizácia pre osobitné prípady.

To je to isté ako známy paradox (tvrdenie, ktoré odporuje obecnej mienke): „Sú len chorí India. Keď sa vezme v druhom smysle, ako mu dáva autor, zdá sa mi chorôb niet! — Teda mladí kandidáti, po čo idete na lekársku fakultu? — Študovať medicínu. — Ale veď medicíny

niet! — Och! — No hej, sú len chorí ľudia, a chorôb vôbec niet... Choďte k chorým."

Po individualizme v medicíne, to je individualizmus v literatúre: Buďte to, čo ste!... O pravidlá sa nestarajte!"

Nadvláda individualizmu vo výchove vám vysvetlí mnohorakosť a protiklad výchovných teórií našich čias. Každý vytiahne zo svojho individuálneho pokladu svoje osobné výplody a ani len nezapochýbuje, že nad ním jestvuje veda psychologie a veda mravouky, ktoré platia o ľudskej spoločnosti.

Zdar prvej výchovy.

Jej účinky.

Aké pocity bude mať matka z presvedčenia o konečnom zdare svojho diela?

Nehľadiac na iný účinok, spomenieme tu iba tieto pocity:

1. Dôvera v svoje povolanie.
2. Povďačnosť k Pánu Bohu.

Dôvera v seba.

Netreba poplieť dôveru v seba so sebestačnosťou alebo namyslenosťou.

Dôvera v svoje sily dokonale sa spojuje v matke s poníženosťou:

„Bože môj, ty si mi dal prostriedky zdaru... Dôverujem týmto prostriedkom."

Či je v tejto otvorenosti nejaká pýcha, sebestačnosť alebo namyslenosť? To je to isté, ako povedať Pánu Bohu: „Všetko, čo mám, mám od teba." No to je také dobré, účinné a silné, že som si istá v zdare.

„Tebe patrí sláva! Mne zas radosť! Bez teba by som nič nemohla. S tebou môžem všetko. Keby som nedôvero-

vala v sebe, pochybovala by som o Tebe. To je, ako keby som si povedala: „Pán Boh nevedel vymerať potrebné zásoby matke, aby sa jej podarilo také ťažké podujatie.“ No nie je to tak. Teda ďakujem ti, Bože môj!”

Je to jasné?

Preto už o tom nevpravme.

„Silná žena“, silná v poriadku a v nádeji nedá sa premôcť ani len zarmútiť nijakým bezprostredným nezdarom, ktorým je posiaty každý jej deň... Zdar je na konci.

Nežaluje sa na temnotu, čo zahaľuje konečný výsledok, tak ako horolezec nezľakne sa pred tmavou priepastou... Na končiarí zažiari slnko! Tam hore, o niekoľko hodín, keď sa zapália zory, bude sa ligotať na stá pozlátených veží.

Matky, budete mať ešte krajší pohľad!

Len nasledujte túto krátku úvahu:

Viditeľný a neviditeľný zdar.

Robte rozdiel medzi viditeľným a neviditeľným zdarom.

O viditeľnom zdare netreba hovoriť.

Neviditeľný zdar vám ako by uniká. A predsa je to ten, ktorý budete mať každý deň. Spravte mu miesto vo svojom srdci.

Tak vám uniká zpod očí, ako duša „maličkého“ zpod vášho pohľadu. Vidíte dušu svojho dieťaťa? A predsa v nej pracujete. A veríte svojej práci.

Vidíte schopnosti, okolo ktorých pracujete? Rozum? Pamäť? Vôľu? Citlivosť? Obrazotvornosť vášho žiacka?... A predsa nijako nepochybujete o svojej činnosti v týchto vplyvových zásadách pred svojím žiakom! Každú chvíľu ich uvádzate do pohybu.

Včera, táto neúnavná pracovníca ľahúčko sadá pred úľové dvierka. S bremenom kvetovej šťavy ticho prejde

cez malý prah, splní si svoju povinnosť a potom zas vyjde, s očistenými krídelkami a nôžkami od chutného bremena, ktoré práve uložila do bunky. Tak isto i matka, táto neporovnateľná včelička, pri každej príležitosti vniká do duše svojho „maličkého“ a ukladá tam múdru myšlienku; do pamäti mu vrýva nejakú drahú rozpomienku; do srdca mu vštepuje lásku ku svätej čnosti; do obrazotvornosti vtláča krásny obraz, obraz Pána Boha, najlepšieho Otca, obraz Ježiška, malého brata! Obraz chudobného, ako svätú vec. Obraz všetkých ľudí, ku ktorým treba byť úctivým, pomáhať ochotne a zabudnúť na seba.

Malé dieťa obohatené toľkými darmi teraz možno nebude robiť zázraky (a konečne kto ho vie?), ani zázraky dobroty, ani zázraky obetavosti, ani zázraky sebaopremenenia.

No cit, čo ste doň vložili, ostáva.

A myšlienka ostáva tiež.

I vôľa ostáva.

I obraz ostane.

I náklonnosť ostane.

A rozpomienka ostane tiež.

Nuž poráajte! Hľa, jeden, dva, tri, štyri, päť, šesť zdarov môžete pripísať dnešnému dňu.

Zajtra nový prínos. Až konečne plást medu bude plný.

Či roľník pokladá deň za stratený, keď si večer pomyslí, že dnes zasial, bránil, čistil, polieval, pohnojil? Pravda, že sa pole dnes podobá púšti; a bude sa jej podobáť i zajtra i dlho ešte. Zem je holá. A oráč je predsa presvedčený, že spravil užitočnú robotu.

Matky! Radosť! Radosť! Radosť!

So všetkých strán letí k vám táto ozvena. Každý vek života odráža tieto veselé zvuky. Na tejto zemi nemá nik krajších nádejí ako vy.

Starostlivo prijmite takéto želania. Ony sú pre vás

potrebnou pomocou. Radosť vášho srdca je podmienkou vášho zdaru.

Radosť je pre chuť ako osvieženie sil, ktoré si pútnik nadobúda dobrým nočným spánkom. Ráno vstane svieži, bodrý, pružný a oddýchnutý. Vychovávateľka, ak si vyplnila úlohu, môže a má mať istotu, že dnes spravila dobrú vec. A zajtra tiež zase spraví. — Teda prečože by mala byť smutná?

Ona je tým dobre obutým a prepásaným pútnikom, ktorý zas vezme pútnickú palicu, dáva sa na cestu a teší sa z toho, čo už prešiel. Večer sa sústreďí, rozprestrie si mapu; je dolámaný od ustatosti; ale koľko kilometrov už prešiel! ... Bratislava je ešte ďaleko! Ale je už v Žiline! Prešov je už dávno preč!

Matky, tešte sa, radujte sa!

Tento život je iba let ku večným radostiam. Smrť je len posledným pohybom krídla pred nebeskou bránou.

Mravné vytvorenie dieťaťa je výchova v radošti — to bude základný článok našej poslednej čiastky rozumnej teórie výchovy. Ale ten, čo nemá radošti, nech ju druhým nedáva. Preto každá matka, ktorá si je povedomá svojej úlohy, nech vyžaruje teplú radošť, tak ako slnko dáva život celej prírode.

Smutná matka (a žiaľbohu i také sa nájdu) je ako temná noc pod polárnym kruhom, kde je iba smrť a pustota.

Nikdy sa nezriekajte radošti, čo pochádza z vyplnenej úlohy. — Veď uznám, Paľko je dnes zas taký neposlušný ako včera, Karolko zas taký hnevливý a Lucka zas taká neporiadna.

V prvom čnosť poslušnosti síce nerozkvitla, ale jej koreň sa predĺžil o štipku. Pri druhom sa milota neukázala, ale zrnko zmäklo. No a u tretej sebaapreženie nepokročilo, ale tá myšlienka predsa vnikla hlbšie.

Zatvorte teda oči.

Pozerajte do vnútra.

Bráňme záujmy „malíčkových“.

Niet zbytočnejšej veci ako hovoriť matkám, aby boli povoľné ku svojim „malučkým“.

Preto — povedzme to hneď — obraciame sa k ich rozumu, a nie k ich srdcu. Rozum u matky spôsobuje bolesti srdcu. Nuž chceme zaceliť srdce. Ak je matka smutná, ak zúfa, to preto, že nerozmýšľa.

Pokladáme dieťa za dospelé: v ňom je všetko zlo. Myslíme o ňom tak, ako by sme mysleli o dospelom. Nazdávame sa, že si dieťa počína tak ako dospelý. Viníme ho v tom, že sa nespráva tak ako dospelý.

Nože si lepšie pozrite pred seba. Je to dospelý človek, toto decko? — Nie. — Prečo čakať teda od tejto malej bytosti to, čo môže dať len dospelý?

1. My nevieme pochopiť, ako je to, že štyri alebo päť-ročné decko je vždy neposlušné, hoci mu už sto ráz ukazovali neporiadok neposlušnosti.

Ale či jeho rozum môže pochopiť neporiadok, plynúci z nepodriadenosti tak jasno ako to my chápeme s naším štyridsaťročným rozumom?

2. Pohoršujeme sa, že nachádzame v našom žiačikovi ešte vždy slabé svedomie, lebo znova je náklonný k lži.

Lenže celkom nesprávne predpokladáme, že v šesť-ročnom dieťati je už celkom ustálený ten mravný súd, ktorý sa volá svedomím.

3. Jeho nerozvažitosť nás rozčuľuje.

Lenže či naša šesťdesiatročná obrazotvornosť môže za osem dní pretvoriť toľko čudáctiev, koľko ich tancuje za jednu hodinu v sedemročnom mozgu?

4. Maškrtník loví v zaváraninových hrnčekoch, obšmieta sa okolo nádoby s cukrom, náš mladý hosť nám veru všeličo potiahol.

Ale veď má taký dobrý opetiteľ... A príroda ho temer tisne k cukrovým potravinám!

Dospelý! Vždy len dospelý! Toto je to, čo náš prísny úsudok silou-mocou chce vidieť v tomto maličkom hunčúvi.

Prosím vás, odložme zväčšovacie sklo. Vezmime meter a spravme mieru z „malých“ na „veľkých“.

A poľutovanie, poľutovanie!

A potom uvážte len jeho položenie! Aké biedne! Má štyri roky!

1. Je to biedne malučkó!... Nemá ani halierika vo vaku! A v srdci má veľkú túžbu nakúpiť celé poschodie! — Je to ukrutné?

2. Je to malučké vyhladnuté stvorenie. Nechcú mu dať priveľa, správne. Ale kdeže je tá presná hranica miernosti medzi potrebným a zbytočným, medzi užitočným a príjemným?

3. Má slobodu, ktorá šialene túži po neodvislosti... A treba poslúchať! Vždy poslúchať! Vždy! Vždy!...

4. Rado to má voľnú prírodu a priestor... A v izbe je zátvor s prísny zachovávaním!

A hútajte len ďalej... Oddávam vám pero.

Prídete na to, že to, čo sa volá „najkrajší vek života“, v skutočnosti je úplné otroctvo.

Či je to nie dostatočná výhovorka pre neumfťvenosť mladého veku (nechceme zas hovoriť, že je nevinnosť)? A vysvetlí i váš terajší nezdar.

No opakujem, ide len o prechodný nezdar. Ba poviem viac: nechce sa vlastne uznať za skutočný zdar, ku ktorému ste prišli dnes.

Nie! Tie krásne čnosti, ktorých semienka každý deň ukladáte vždy hlbšie v duši „maličkého“, sotva rozkvitnú v prvom detstve. To je ich zima. Nechajte, nech sa zaligoce jar, zažiarí leto; jeseň hojnosťou plodov naplní vaše želania.

My, štyridsať, päťdesiat, šesťdesiatroční bradáči si to neuvedomujeme, no tie sú ľalie a ky mravného poriad-

ku, čo osvecujú náš rozum, hody zažaté materinskou rukou. Z otcovského a materinského srdca vystrekly tie šlachetné a vznešené city, čo teraz naplňujú našu dušu, hoci studnička je už ďaleko. Náš otec a naša matka dali prvý pohyb tomu s v e d o m i u, čo udržiava náš mravný život na ceste čnosti, tak ako vlak ide len po koľajniciach; bolo to na začiatku, keď vlak ešte nemal plnej rýchlosti, ale už bral svoj smer.

Od kolisky dieťaťa ku trónu vyvoleného.

Ak je pravda, že človek ostáva celý život to, čím ho spravila prvá výchova, je ešte istejšie, že celú večnosť ostane tým, čo z neho spravil terajší život, svojimi zásluhami.

Ale ako je pravda, že najmä matka prvou výchovou pripravuje každému vyvolenému mieru svojej čnosti a teda svojich zásluh, záver je jasný: matka teda vlastne vymieriava vyvolenému to šťastie, ktorému sa bude tešiť za celú večnosť.

Z toho pochádza pre materinské srdce trojaká radosť.

1. Radosť z neviditeľného zdaru prvej výchovy;
2. Radosť z úplného zdaru v dospelom veku svojich detí;
3. Radosť z večných radostí, na ktoré už s nádejou myslí.

Táto nebadaná matka v skrytosti svojej domácnosti účinkuje na troch javiskách:

1. V detstve svojho syna alebo dcéry;
 2. na ich budúce postavenie;
 3. na ich nekonečnú večnosť v nebeskom jestvovaní.
- Na svojich rukách drží:

1. Dieťa;
2. zrelého človeka;
3. blaženého nebesťana.

Zdar jej výchovnej práce neprichádza odrazu: ide to postupne, tak ako úder pisárky na písacom stroji, jedným prstom vytlačí na troch listoch.

Na prvom priamo;
Na druhom skrz prvý;
Na treťom skrze druhý.

Aké horlivejšia a potešiteľnejšia by len bola každodenná výchovná činnosť na „maličkom“, keby mala matka viac nadprirodzeného chápania, a keby každý deň pozornejšie vážila: na jednej miske je sedem rokov trpezlivej a starostlivej práce a na druhej váha celej večnosti! Trápenia na prvej miske! Radosti na druhej! Sedem rokov zdanlivého nezdaru, a potom celá večnosť skutočného zdaru! Sedem rokov detskej nevšimavosti a celá večnosť povďačnosti svojej matke!

Ach! Škoda, že sv. Pavol nevzal so sebou všetky matky, keď bol vychytený do tretieho neba! Bol by im predložil pred oči matky a deti! Matky s úchvatnou radosťou pozerajú na zakončenie svojich úsilí! Synovia a dcéry s láskou kladú svoje koruny k nohám svojej matky!

No tak ako veľký apoštol nevedel nájsť slov v ľudských jazykoch, aby mohol opísať to, čo obdivovali jeho oči, čím boly uchvátené jeho uši, čím bolo preplnené jeho srdce, tak isto by ani tie šťastlivé ženy nenašli slov, aby nám opísaly povďačné city, ktoré večne vyvierajú zo srdca detí do srdca svojich otcov a matiek.

Šťastlivý teda otec! Šťastlivá matka, čo si môžu ešte s väčšou pravdivosťou každý deň povedať posmeľovanie starovekého maliara: „Aeternitati pingo“. (Maľujem pre večnosť).

Čože maľujú?

1. Krásu, na ktorú budú hľadiť celú večnosť, na tvári svojho dieťaťa;

2. podobizeň svojich vlastných čŕt: chceme povedať
čnosť,

3. Boží obraz: Duch Svätý drží štefiec, ich prsty ním hýbu. Ruky matkine nesú plod svojho života od kolísky dieťaťa až po tvár vyvoleného. Nech to robia už s napred ochutnanou nebeskou radosťou!

Podakovanie.

Budúcnosť je v Božích rukách, myslím, že o tom nepochybujete. Keď sa vám teda vravi: „Budúcnosť je vaša!“, čo je natoľko, nakoľko je darom Najvyššieho.

Nuž, akože máme nazvať toho, ktorý dostáva a nepovie: „ďakujem“!

Radosť je „oddych v ovládaní dobra“. Podobný pocit má sa vylievat' z vašej duše na dušu dieťaťa. a to vždy, ako sa zo slnka vylievajú na zem celé potoky svetla a tepla, čo je základ každého života. Niet výchovy mimo ovzdušia radosti. Lenže „dobro“, predmet vašej radosti, je Božou vlastnosťou. nezabúdajte na to. Teda, vďaka Pánu Bohu! Vždy vďaka!

Pán Boh vám daroval toto dieťa. Pán Boh vám dáva dar jeho výchovy. Zdar, o ktorom sme vás uistili, bude tiež darom Božím.

Vaša dôvera nech spočíva na vzdávaní vďaky. To je podstatnou podmienkou; lebo Boh vám ničím nedlhuje. Spravidlosť teda vyžaduje, aby ste vy s vašej strany zaplatili daň povďačnosti.

Čím viac budete vravieť: „Ďakujem!“, tým viac sa vaše ruky naplnia milosťami, tým viac bude zaistený zdar vášho diela, tým všeobecnejší bude.

Náš duch je taký roztržitý, naše srdce je také zabudlivé, že sa mi to nezdalo zbytočným zanechať vám ako posledné slovo:

Povďačnosť.

IMPRIMI POTEST.

Bratislaviae, die 6. sept. 1943.

P. Joseph Jurovský, S. J.
praep. v. prov. Slov.

NIHIL OBSTAT.

P. Laurentius Gramantik S. J.
censor dioec.

IMPRIMATUR.

Nr. 6508/1943.

Tyrnaviae, die 7. septembris 1943.

Joseph Mlnárik,
vicarius generalis

Odporúčame Vám

Spolkom sv. Vojtecha vydané knihy:

K. Rosinkiewicz

HUNCÚT

Huncút je dobrá detská duša, ktorá i v ťažkých chvíľach šíri okolo seba radosť zo života.

Cena: broš. Ks 35.—, v pôvodnej väzbe s ochr. obálkou Ks 45.—.

Mária Kočanová

UKRADNUTÉ ŠTASTIE

Sbierka milých noviel známej spisovateľky.

Cena: broš. Ks 16.—, v pôvodnej väzbe Ks 31.—.

V. J. Máchal

DOBRÉ MATKY

Veľmi pekná knižočka životných príkladov dobrých matiek z histórie. Cena: broš. Ks 15.—.

J. M. Nežalický

MALÍ HRDINOVIA

Hrdinský príbeh dvoch slovenských chlapcov. Pekné ilustrácie. Cena: v pôvodnej väzbe Ks 25.—.

Teodor Kunst

JOŽKOV ROK V OVOCNEJ ZÁHRADE

Skvelá príručka pre mladých ovocinárov. Dobrá pomôcka pre vyššie triedy ľudových škôl. Cena v pôvodnej väzbe Ks 12.—.

Jakub Péricord

ROZPRÁVKY PRE MOJE DETI

Veľmi pekne rozprávky známeho francúzskeho spisovateľa. Cena: v pôvodnej väzbe Ks 35.—.